

Malomarnost z obrazci

Dogovor o statusu naših delavcev v Avstriji velja že tri leta, a nekateri naši zavodi za socialno zavarovanje še danes nimajo obrazcev, brez katerih delavci v Avstriji ne morejo urediti svojih temeljnih življenjskih zadev. Zato je Vlado Vasiljevič iz Rogavčice v občini Pale (Bosna in Hercegovina) namesto ustrezne vprašalne pole za zaposlitev v Avstriji dobil od uslužbenke svojega zavoda za socialno zavarovanje vprašalno polo namenjeno našim delavcem v Zahodni Nemčiji, čeprav gre za povsem drugačen obrazec.

Borba — 31. V. 1970

Investitorji po starih poteh

Po najnovejših podatkih SDK konec preteklega leta kar 580 investorjev v naši državi ni imelo zagotovljenih več kot 2,5 milijarde dinarjev za dokončanje investicijskih del, ki so jih začeli. K temu pa je treba prišteti še približno 3 milijarde dinarjev nepopravnih plačil investorjev za že opravljena dela oziroma že dobavljeno opremo. Vprašanje je, ali bodo ugotovitve SDK ostale samo gradivo za informacijo in razpravljanje o problemu nepokritih investicij — ali pa bodo signal pristojnim organom za odločno in učinkovito ukrepanje?

Delo — 30. V. 1970

Rekord v ceni stanovanj

Cene stanovanj, ki jih gradijo za tržnice so se nenačrtno, toda resnično v zadnjih petih letih zvišale za približno 80 odstotkov. Seveda so v tej tekmi najbolj prizadeta velika mesta. V Beogradu, Zagrebu, Sarajevu, Ljubljani, Novem Sadu, Mariboru in v drugih večjih mestih stane najcenejši kvadratni meter stanovanjskega prostora 2000 dinarjev. Toda ta cena je bolj teoretična! Z drugimi besedami, v vseh teh mestih prodajajo kvadratni mete po ceni, ki se giblje med 2.500 do 3.500 dinarjev.

Politika — 2. VI. 1970

Čakanje na analizo

Poleg tega, da »kompletna« analiza res nujno potrebujemo, za zdaj ne bi mogli drugega reči, kot da se pridružujemo negotovemu občutku, ki ga je te dni izrazil neki zvezni poslanec, ko je rekel:

»Nestabilnost je velika, mi pa čakamo novo analizo stanja, ki jo bomo dobili šele konec junija. Potem bodo prišli letni dopusti in šele jeseni bomo lahko spet kaj ukrenili...«

Gospodarski vestnik — 30. V. 1970

Varčevanje prerašča kredite

V začetku letošnjega leta so se krediti v Srbiji v primerjavi s prvim lanskim tromesečjem znižali za 29,5 odstotka. To je do neke mere vplivalo na povpraševanje po tako imenovanih trajnih potrošniških predmetih kot so pralni stroji, hladilniki, pohištvo, avtomobili itd.

Nasprotno temu pa varčevanje močno narašča. V primerjavi z začetkom lanskega leta so se od januarja do konca marca 1970, hranilne vloge zvišale od 3,64 na 4,64 milijarde dinarjev (za 27 odstotkov).

Politika ekspres — 2. VI. 1970

Dolga roka podražitev

Naša osebna, domača podražitev je na svoj način vplivala na mednarodne razmere.

Osebnje nekaterih poslaništev v Beogradu je namreč zahtevalo zvišanje svojih prejemkov zaradi nagle podražitve v Jugoslaviji.

Večernje novosti — 29. V. 1970

462.000 delovnih invalidov

Število delovnih invalidov zaskrbljujoče narašča. Leta 1968 je bilo takih invalidov že nad 462.000, so povedali na skupščini Zveze delovnih invalidov Jugoslavije.

Borba — 20. V. 1970

Zmanjšuje se delež

Na občinski konferenci ZK v Boru so ugotovili, da se v zadnjih letih zmanjšuje delež neposrednih proizvajalcev in tehniške inteligence v članstvu ZK. Pojav povezujejo z ugotovitvijo, da 71 odstotkov članov ZK ni opravljalo nikakršne funkcije v predstavniških organih ZK, da 45 odstotkov članov ni delovalo v organih samoupravljanja.

Delo — 1. VI. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIĆ

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

LETO VIII,
STEV. 24
10. V. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

ZBOR AKTIVISTOV V DOLENJSKIH TOPLICAH

V znamenju tradicij OF

V NEDELJO, 7. JUNIJA, JE BIL V DOLENJSKIH TOPLICAH DOLGO PRICAKOVANI ZBOR AKTIVISTOV OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA (KI BI MORAL BITI ŽE KONEC APRILA, PA JE BIL ZARADI SLABEGA VREMENA PRELOŽEN). VSEM, KI SO SE GA UDELEŽILI IN Z NJIM SE ENKRAT POČASTILI 25. OBLETNICO OSVOBODITVE, BO OSTAL SE DOLGO V SPOMINU NE SAMO KOT PRIJETNO SREČANJE, TEMVEČ TUDI GLEDE NA SVOJ VSEBBINSKI POMEN.

Nedeljski dopoldan v tem prelepem letoviškem in partizanskem kraju je bil nepopisno doživetje. Bilo je, ko da se je prebudil eden izmed prazničnih dni med narodnoosvobodilnim bojem, toda preroben s prepričljivim izrazom vsega, kar smo doživeli in dosegli v minulih petindvajsetih letih. Pod mogočnimi smrekami so se srečavali stari znanci, ki so v najusodnejših dneh zgodovine našega naroda družno kljubovali sovražniku in ne glede na stotero nevarnosti širili med zatiranim ljudstvom idejo nacionalne in socialne osvoboditve, organizirali v zaledju pomoč narodnoosvobodilni vojski itd. Bilo je slišati na videz vsakdanja, pa vendar ganljiva vprašanja: »Si še živ? Si še zaposlen ali si že v pokoju?« Pozdravljali so se in si segali v roke — tovariši, skromni ljudje, ki jim je

bilo vse življenje delovni dan, ki so se borili med vojno (mnogi tudi pred njo) in po njej in ki si tudi zdaj, ko odstopajo delovna mesta mlajšim, ne dovolijo pokoja. Njihova skromnost se zrcali tudi v tem, da si je malokdo izmed njih pripel na prsi odlikovanja, čeprav so le redki brez njih.

DOPOLDANSKI PRIZOR SREDI DOLENJSKIH TOPLIC

Po cesti je prišla med vrvečo množico gruča s harmonikarjem na čelu. Tu in tam se je razlegel vrisk. In tam na nasprotni strani spet harmonika in prešerna pesem (spominjam se, da je bilo prav tako med vojno, na zboru aktivistov v Crnomlju). Vse pa je preglasila četa uniformira-

nih mladincev, ki je prikorakala iz neke stranske ulice in prepevala pesem »Hej, brigade, hitite«. Kateremu aktivistu ne bi postalo toplo pri srcu ob pogledu na mladi rod, rastoč v duhu revolucionarnih tradicij tistega velikega časa, ko je slovenski narod prestajal svojo življenjsko preizkušnjo!

Parkirišča okrog vasi in slavnostnega prostora so bila polna, ob cestah so stale dolge vrste avtobusov. Slišati je bilo vsa slovenska narečja — med Dolenjce in Notranjce so se pomešali Stajerci, prišli so Gorenjci, Primorci in Korošci, precej jih je bilo tudi iz zamejstva nekaj celo z Beneške Slovenije. Tu je bil zastopan ves slovenski narod, ki ga je med vojno združila Osvobodilna fronta in ki je v duhu njenih svetlih idej ostal neločljivo povezan.

Slavnostni prostor je bil na veliki jasi med smrekami in je že sam po sebi zbujal občutek partizanske domačnosti. Kot po navadi je bilo tudi tokrat naklonjeno partizanskim aktivistom celo vreme.

BOGATO IZROČILO

Razporeženje množice aktivistov pa so še posebno povzdignile besede obeh govornikov, Janeza Vipotnika in Edvarda Kardelja, besede priznanja, ki jim ga je dala zgodovina. Aktivistično delo je bilo tako v preteklosti, kot je danes neprecenljivega pomena; od tega dela je namreč v največji meri odvisen tempo našega razvoja, uresničevanje revolucionarnih smotrov, ki smo si jih zastavili. Lik aktivista OF prinaša v sedanjost bogato izročilo slavne preteklosti, izročilo, ki ga prevzema naš mladi rod, v katerega lahko verujemo s polnim optimizmom. V duhu svetlih tradicij Osvobodilne fronte, katere vodilna sila je bila Komunistična partija, se razvija tudi naša samoupravljavska stvarnost. Lahko rečemo, da je samoupravljanje v nekem smislu nadaljevanje zamisli OF, zamisli o množični demokraciji in polni močnosti delovnega človeka, da sodočloča pri vsem, kar zadeva njegovo življenje in razvoj ter splošen napredek.

NISO BILI NE- BOGOVI NE ANGELI

Iz govora tovariša Kardelja so še posebno odjeknile med zbranimi tiste besede, s katerimi se je dotaknil odnosa do aktivistov in borcev NOV sploh. Omenil je pojave, ki sicer niso pogostni, so pa značilni za neke politične tendence ali miselnost nekih grup in ljudi pri nas: marsikateri aktivist OF, partizan, borec NOV je dostikrat deležen obrekovanja in obtoževanja za grehe, ki jih največkrat sploh ni storil; zgodi se, da so najbolj glasni pri tem početju takšni ljudje, ki so med

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

DELO

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEČ«.

Del množice na zboru aktivistov v Dol. Toplicah. Prva na desni sta tovariša Kardelj in Leskovšek.

narodnoosvobodilnim bojem sedeli za zapečkom ali pa so bili celo na nasprotni strani. Aktivisti OF in vsi borcev NOV sicer ne potrebujejo osebnih slave in tudi ne breznačelnega opravičevanja morebitnih napak. Potrebujejo pa in stokrat zaslužijo moralno pomoč družbe, predvsem njenih najnaprednejših sil, kadar so v stiski in kadar so deležni poniževanja, pa tudi takrat, kadar se sami zapletejo v napake. Samo tako bomo ustvarjali v naši družbi takšno vzdušje, da bodo starši in učitelji lahko rekli mladim ljudem: Tvoj narod je v najhujših trenutkih boja za obstanek imel v tisočih in tisočih partizanskih borcih in aktivistih na tisoče junakov. Niso bili ne bogovi ne angeli, bili so ljudje kakor vsi drugi in so delali napake kakor drugi. Velikokrat so se dvignili visoko kakor orli in marsikdaj so tudi nizko padli. Toda ogromna večina se je vedno znova postavila na noge. To pa zato, ker so globoko v sebi nosili ljubezen do svojega naroda ter do svojega delovnega in bojnevega tovariša in ker so imeli dovolj hrabrosti, da so bili za to ljubezen pripravljeni tudi umreti.

Govor tovariša Kardelja je spremljala množica z živahnim odobravanjem in ploskanjem. Slavnostno razporeženje so povzdignili tudi združeni pevski zbori osnovnih šol Dolenjske ob spremljavi rudarske godbe iz Velenja.

Popoldne se je več tisoč ljudi odpravilo v Rog — na otvoritev prenovljen Baze 20. V dveh barakah so odprli spominski muzej, ki ga je uredilo osebje muzeja ljudske revolucije Slovenije. Nastopil je pevski zbor »Dušan Jerab« iz Novega mesta. Hvale je vredno, da so prodajali tako v Dolenjskih Toplicah kot na Bazi 20 ličen prospekt o tem spomeniku naše slavne preteklosti, ki ga je izdal muzej ljudske revolucije Slovenije.

Na koncu le še navadna »potrošnikova« opomba: cene jedi in pijače na taki ljudski prireditvi bi morale biti le boljše ljudske!

F. S.

Dogodki tedna

● Izvršni biro predsedstva ZKJ je na svoji seji obravnaval idejno-politične vidike načrta za srednjeročni razvoj. Obravnaval je tudi družbenogospodarska vprašanja razvoja gospodarsko manj razvitih pokrajin in republik. Sprejel je osnovna stališča o politiki pospešenega razvoja teh delov Jugoslavije, da bi se zmanjšala relativna razlika v ravni razvitosti med razvitimi in manj razvitimi republikami in kraji v Jugoslaviji. Poudarili so, da so tudi v prihodnje potrebni napori vse skupnosti za uresničevanje politike pospešenega razvoja teh republik, zlasti pa pokrajine Kosovo.

● Zvezni izvršni svet je proučil poročilo komisije o škodi, ki jo je prizadejal lani potres na področju Banjaluke. Po ocenitvi komisije znaša škoda v Bosanski krajini 7.150 milijonov dinarjev. Za odstranitev posledic potresa pa bo potrebno 7.854 milijonov dinarjev. Zvezni izvršni svet je zadolžil zvezne upravne organe, da ob sodelovanju z republiškim izvršnimi sveti pripravijo predloge, kako zagotoviti ta sredstva.

● Poslanci republiškega kot enotnega zbora delovnih skupnosti so poudarili, ko so razpravljali o osnutku izhodišč za resolucijo o dolgoročnem razvoju Slovenije, da si prvič v zgodovini slovenskega naroda postavljamo koncept tako dolgoročnega ekonomskopolitičnega razvoja. Uvodno obrazložitev je prebral predsednik izvršnega sveta Stane Kavčič. V njem je predvsem poudaril, da ni naključje, ko razpravljamo o izhodiščih za dolgoročni razvoj Slovenije. V preteklih 25 letih smo postali srednje razvita družba in se torej nahajamo neposredno pred prehodom v visoko razvito industrijsko socialistično družbo. Izvršni svet je pri osnovi tega koncepta izhajal iz sedanega stanja družbenih odnosov, družbene zavesti in naših ekonomskih zmogljivosti z vsemi dosežki in uspehi pa tudi napakami, pomanjkljivostmi in protislovji.

● Okrožno javno tožilstvo v Beogradu je obsodilo skupino petih oseb, ki so v letih 1968—69 v Mariboru bile povezane z ustaškimi emigrantskimi organizacijami v Zahodni Nemčiji in Avstriji in so po njih navodih opravljale oziroma pripravljale diverzantske akcije v Jugoslaviji. Med obtoženimi, ki so jih aretirali lansko leto v Mariboru, so Božo Hrkač — brat Miljenka Hrkača, ki je bil zaradi postavljanja mine v beograjski kinodvorani »20. oktober« obsojen na smrt — in štirje njegovi tovariši, vsi po rodu iz Hercegovine in zaposleni v Mariboru.

● Jugoslovanska parlamentarna delegacija, ki jo vodi podpredsednik zvezne skupščine Miloš Minić, je odpotovala na Japonsko in v Avstralijo. — Po dvodnevem uradnem obisku je iz Beograda odpotoval predsednik izvršne komisije evropske gospodarske skupnosti Jean Rey. S članom zveznega izvršnega sveta Tomom Granfilom in drugimi jugoslovanskimi gospodarstveniki se je pogovarjal o odnosih med EGS in Jugoslavijo.

● Na povabilo predsednika ZIS Mitje Ribičiča je prišel na obisk v našo državo predsednik madžarske vlade Jenő Fock. Predstavniki našega zveznega izvršnega sveta in madžarske vlade so se pogovarjali o gospodarskih odnosih med Madžarsko in SFRJ. Madžarskega predsednika Jenő Focka je sprejel tudi Josip Broz Tito.

● Na sedežu mednarodne banke za obnovo in razvoj v Washingtonu so podpisali pogodbo o posojilu 40 milijonov dolarjev, ki jih je odobrila ta banka za gradnjo avtomobilskih cest v Jugoslaviji. To je četrto posojilo mednarodne banke in z njim bodo gradili ceste Zenica—Sarajevo, Beograd—Novi Sad z mostom čez Donavo, podaljšek jadranske magistrale Bar—Uljin in dogradili ceste Peč—Pristina—Niš.

● Delno izboljšanje vremena nad področjem med Tihim oceanom in gorsko verigo Andov v Peruju je omogočilo prvim reševalcem, da so se s padali spustili na opustošene predele, kjer je siloviti potres v komaj štiridesetih sekundah povzročil nepopislno razdejanje. Vsakršen obračun gmočne škode je za sedaj nemogoče, kot je tudi še zelo težko predvideti, koliko ljudi je izgubilo življenje pod ruševinami, pod plazovi in v vodah rek in jezer, ki so preplavile bregove. Po zadnjih izjavah naj bi bil potres povzročil najmanj 50.000 mrtvih, medtem ko naj bi brez strehe ostalo do 500 tisoč ljudi. — Peru pa je prizadejal nov močan potresni sunek, ki je trajal eno minuto. To pot se je tresla Lima, glavno mesto Peruja, kjer si oblasti prizadevajo z vsemi silami organizirati nujno potrebno pomoč za okoli 600.000 Peruincev, ki so ostali brez domov zaradi serije potresnih sunkov.

● Tudi v avtonomni sovjetski republiki Dagestan na Kavkazu je bil ponovno hud potres 6. stopnje, v glavnem mestu Dagestana Makačkali pa 3. stopnje. Od 14. maja, ko je bil v Dagestanu potres 8. stopnje, so v tej republiki zabeležili nad 1000 potresov.

● Na Dunaju je bil XXI. kongres avstrijske komunistične partije. Izvolili so nov centralni komite. Kongres so pozdravili tuji gostje med katerimi je bil tudi član izvršnega biroja predsedstva ZKJ Budislav Šoškić.

● V Sovjetski zvezi so izstrelili novo vesoljsko ladjo »Sojuz 9« z dvema vesoljcem. To sta poveljnik Adrijan Nikolajev in inženir-pilot Vitalij Sevastjanov. Vesoljca imata zelo izčrpen program za znanstveno in tehnično preiskovanje in poskuse.

● Palestinski nacionalni svet je na šestdnevnem posvetovanju v Kairu sprejel sklep o ustanovitvi »centralnega komiteja palestinske osvobodilne organizacije«. Za predsednika so izbrali Jasera Arafata. — Libanonska vlada pa je sklenila, da palestinski komandosi ne smejo z libanonskega ozemlja napadati Izraela in da po 15. juniju ne smejo nositi orožja brez dovoljenja.

● Pristaši bivšega argentinskega voditelja Juana Perona trdijo, da so ugrabili bivšega predsednika Pedra Aramburuja in da ga bodo usmrtili zaradi zločinov, ki da jih je zagrešil nad peronisti. Dolžijo ga, da je odgovoren za ustrelitev 27 peronistov, po ponesrečenem puču 9. junija 1956. Med ustrelenimi je bil tudi general Juan Jose Valle, po katerem se imenuje ta skupina. Medtem pa 20.000 policistov in vojakov išče bivšega argentinskega predsednika, za katerega so ugrabitelji zahtevali 20 političnih zapornikov.

● Na ceylonskih parlamentarnih volitvah je prepričljivo zmagala stranka svobode Sirimavo Bandaranaike, ki je zbrala 90 poslanskih mest, njeni koalicijski stranki — trockisti in ceylonska KP, pa še 25 mandatov, medtem ko je združena stranka premiera Sananajakeja dobila od 151 komaj 17 poslanskih mest. Ceylonski generalni guverner Gopallawa je predlagal Sirimavo Bandaranaike naj sestavi novo ceylonsko vlado.

OCENA OBČINSKIH SKUPŠČIN ZZE NOV SLOVENIJE

V razpravah osrednja in bistvena vprašanja

Spričo tega, da je že 45 občinskih odborov ZZZ NOV Slovenije opravilo svoje redne skupščine, in da jih je le še deset, ki jih imajo sklicane v juniju, lahko vsaj v glavnih obrisih že ocenimo tisto, kar so te skupščine pokazale. Podrobnosti vseh teh zborov delegatov združenj borcev in vojaških vojnih invalidov iz posameznih občin, ki so se sestajali v zadnjih treh mesecih, je pač nemogoče strpati v kratek članek.

Poročila, ki so jih občinski odbori ZZZ predložili na teh skupščinah zbranim delegatom in zastopnikom, razprave o delu in nalogah in iz vsega tega izvirajoči sklepi pa tudi ocena delegatov republiškega odbora ZZZ, ki so bili prisotni na skupščinah, nam dopuščajo takole oceno.

Organizacija borcev Slovenije je našla svoje pravo mesto v družbenem, gospodarskem in političnem življenju in razvoju vsake občine. Zato ZZZ ni organizacija veteranov, marveč aktivnih družbeno političnih delavcev.

Doslej opravljene skupščine so z nekaj redkimi izjemami zelo dobre, razprave na njih lahko ocenimo kot povsem objektivne, a zahteve, ki so jih delegati postavljali, niso bile nikjer pretirane.

Če bi letošnje skupščine primerjali z tistimi iz zadnjih let, bi se morali strinjati z ugotovitvami na nekaterih, da so le-te bile že prejšnja leta zvečine precej dobre, da pa je na letošnjih opazen še večji napredek, ki je odraz dela in uspehov članstva, združenj in občinskih odborov ZZZ NOV Slovenije.

Medtem ko so v prejšnjih letih razpravljali na občinskih skupščinah ZZZ največ o materialnem položaju zaposlenih in upokojenih borcev, se je letos razprava nanašala predvsem na sklepe VI. kongresa naše organizacije v Ohridu in sklepe zadnje skupščine ZZZ NOV Slovenije. Zato je bilo vse več načelnih besed o povezanosti naše organizacije in njene članstva z gospodarskim in družbenopolitičnim razvojem v občini. Vse to pa nam izpričuje, da je pismo predsednika Tita VI. kongresu ZZZ NOV Jugoslavije, v kateri pravi, da naj Zveza združenj borcev vse bolj dela kot politična organizacija, nakazalo udeležencem NOB novo organizacijsko pot in da je njihova usmeritev na to pot močno opazna prav iz poročil in razprav na letošnjih skupščinah občinskih odborov ZZZ.

Da ne bi ostali samo pri sploš-

nih ugotovitvah, samo še bežen pogled na vsebino poročil in razprav. Na prvo mesto sodijo vse, kakor politične ocene svetovnih dogajanj in sodelovanje udeležencev NOB pri razvijanju in utrjevanju samoupravnih socialističnih odnosov v občini. V ospredju je bila tudi razprava o splošni ljudski obrambi, o negovanju revolucionarnih tradicij in o načinu prenašanja le-teh na mladino. Seveda je na vseh skupščinah tekla beseda tudi o socialnem in ekonomskem položaju borcev in v tej zvezi so se udeleženci skupščine dotaknili priznavanja, borčevskega dodatka, invalidnin, invalidskega dodatka, priznavanja posebne dobe, pa tudi stanovanjskih zadev. Ponekod so se pogovorili tudi o položaju, ki je nastal po ustanovitvi ZRVS in o sodelovanju s to organizacijo.

Vsekakor pa je pri vsem tem in to zlasti v kmečkih občinah stopalo v ospredje vprašanje zdravstvenega zavarovanja kmetov — borcev in vprašanje gmočne preskrbe tistih, ki so ostareli in onemogli.

Ob vsem tem ne gre prezreti ugotovitev na večini skupščin, da so komisije občinskih odborov ZZZ z redkimi izjemami dobro delale in dosegle tudi svojemu delu primerne uspehe.

Povezanost občinskih odborov ZZZ in članstva združenj z vsem gospodarskim in družbeno političnim dogajanjem v občinah je potrdila tudi udeležba predstavnikov na skupščinah. Skoraj na vseh so bili prisotni zastopniki ZK, SZDL, občinskih skupščin, vojske, v nekaj primerih tudi poslanci ter predstavniki sindikatov in mladine. Nekaj skupščin so pozdravili tudi pionirji ondodnih šol.

Iz pozdravnih govorov teh predstavnikov na skupščinah se odraža priznanje medsebojnemu sodelovanju v korist napredka samoupravnega socialističnega razvoja v občinah.

Seveda so bile tudi nekatere sicer zelo redke skupščine, na katerih ni bilo prav nobenih predstavnikov, a pri teh tudi v poročilih in razpravah ni bilo govora o sodelovanju. V teh primerih bi vsekakor bilo treba ugotoviti, na kateri strani je krivda, da taki primeri še obstajajo.

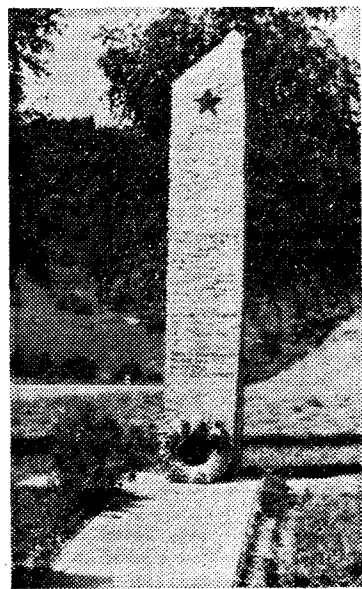
Povsem razumljivo je, da so skupščine občinskih odborov ZZZ NOV pokazale tudi na tiste zadeve, ki jih bo morala organizacija borcev v prihodnje še urejati. Seveda je v posameznih obci-

nah še precej tega, toda v ospredju so sklepi, ki terjajo naj si organizacije borcev še nadalje prizadevajo, da bodo v občinah močan družbeno politični dejavnik, ker le tako bo mogoče urejati tudi posebne zadeve borcev v sestavi celotne gospodarske in politične dejavnosti v občinah. Nadaljnji sklepi se nanašajo na urejanje socialno zdravstvenih in ekonomskih zadev borcev in vojaških vojnih invalidov, v kmečkih občinah pa predvsem na ureditev položaja kmetov borcev. Poudarek v sklepih je tudi na negovanju tradicij, stikov z mladino itd.

Vse to je le nekaj ugotovitev, izvirajočih iz ocene 45 že opravljenih skupščin. Verjetno da kakih bistvenih sprememb teh ugotovitev tudi tistih deset skupščin občinskih odborov ZZZ NOV Slovenije, ki bodo v juniju, ne bo prineslo.

Če pa bodo organizacije borcev dosledno izvajale sprejete sklepe, potem je pričakovati, da bodo na prihodnjih skupščinah prikazani še večji in pomembnejši uspehi.

V. M.

Spomenik žrtvam druge svetovne vojne na Poljani v Meziški dolini, kjer so naše enote že po končani vojni oziroma kapitulaciji Nemcev bile hude boje z umikajočimi se nemškimi enotami ter četničnimi in ustaškimi zločinci. Tu so se boji končali šele 15. maja.

**BISERI
PRODUKCIJ
1969:**

MODERNA URA
LORD 71

MODERNA ZENSKA URA
LADY 71

Vse DARWIL ure z DAR-BLOCK: posebno vgrajena naprava, ki ščiti DARWIL uro pred udarci in tresljaji. Kupujte le službeno kontrolirane zlate proizvode pri Generalnem švicarskem zastopništvu: TRST - Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II, po svetovnih konkurenčnih cenah nudi največjo izbiro zlatega nakita v Evropi iz 14, 18 in 22 karatnega službeno kontroliranega zlata, ki ga prodajamo s specialno garancijo.

Na zalogi imamo vedno preko 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko vedno kupite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji. Servisi so organizirani v vseh večjih mestih Jugoslavije.

DARWIL

Besede naših dopisnikov

IZOLA

Zapiski s skupščine ZZB

Delo ZZB je bilo v preteklem letu zelo pestro in bogato. Zlasti veliko pozornost so združenja posvetila delu z mladino ter razvijanju in obujanju tradicij NOV.

Zelo je uspela proslava ob odkritju spomenika padli borki Vojki Šmuc iz Trsta pred šolo, ki nosi njeno ime. Ves program je izvedla šolska mladina. Na šoli so ustanovili tudi sklad, ki nosi ime Vojke Šmuc, iz njega pa nagrajujejo najboljše spise s tematiko iz osvobodilne vojne. Tudi s taboriško organizacijo ZZB uspešno sodeluje.

Zanimivo je, da je občinski odbor ZZB lani posvečal pozornost napredku kulturnoprosvetne dejavnosti. Tako so lani na pobudo borcev znova ustanovili pevski zbor. Ta je nastopil na številnih svečanostih v občini in izven nje. Letos nameravajo člane pevskega zbora uniformirati, seveda s pomočjo prispevkov.

V Izoli je vložilo prošnje za odškodnino nad 100 ljudi, ki jim po pogodbi med Italijo in Nemčijo pripada odškodnina kot bivšim italijanskim državljanom zaradi tega, ker so jih po italijanski kapitulaciji odpeljali v nemška taborišča. Toda odgovorno rimsko ministrstvo je prošnje ugodno rešilo samo štirinajstim. Drugi so se pritožili, toda zaman, čeprav so imeli neizpodbitne dokaze, da so bili v taboriščih. Taka politika italijanskih oblasti je nerazumljiva.

Letos nameravajo osemdesetim izolskim borcem dati primerna stanovanja. Obravnavali pa so tudi vračanje družbene pomoči potrebnim.

ZZB Izola posveča tudi veliko pozornost stikom s sorodnimi organizacijami v tujini, zlasti v Italiji. Tako ima stike z ANPT v Trstu, Bazovici, Modeni itd.

ALBERT KLUN

LJUBLJANA—ŠISKA

Počastili so obletnico osvoboditve

Združenje borcev terenov »Hinko Smrekar« in »Milan Majcen« v Šiški v Ljubljani je pripravilo za proslavo petindvajsetletnice osvoboditve za svoje člane lepo presenečenje.

Trije avtobusi s člani ZB in drugih družbenih organizacij so se odpeljali na Dolenjsko, v Sentjernejško dolino. Najprej so si ogledali izletniški muzej NOV v pleterskem samostanu ter si tako ob slikah in dokumentih ustvarili celotno sliko o dogodkih med

osvobodilno vojno v teh krajih.

Nato so obiskali Javorovico, kjer je padel skoraj ves 4. bataljon Cankarjeve brigade. Spominu padlih so se oddolžili z žalostinko in vencem. Padle so po osvoboditvi prekopali in zdaj njih ostanki počivajo na Sv. Urhu pri Ljubljani. Medvojni sekretarji rajonskega komiteja tovariš Jerele je pojasnil takratne dogodke.

Na gričku blizu pleterskega samostana stoji lepa hišica. V njej živi 81-letna mati narodnega heroja Kotarja. Poleg njega je izgubila še sina in hčer. Prav za njen rojstni dan so jo obiskali in ji poklonili darilo, ki ga je prispevala Embalarika.

Ogledali so si tudi razstavo — »Forma viva« v Kostanjevici in se ustavili v Otočcu.

Po zamisli tajnice ZB Marije Humarjeve se ob osrednji proslavi osvoboditve Ljubljane na šoli Zvonka Runka učenci pisali naloge o osvobodilni vojni v šolskem okolišču. Spisi so ocenjevalce prijetno presenetili. Nagrajenih je bilo 29 učencev in učenk, knjižne nagrade sta prispevala zavod Borec in Cankarjeva založba.

Nato je ZB priredila izlet na Koroško. Za Šiškarje so bila srečanja s koroškimi partizani nepozabna doživetja. Obiskali so Svinjo, Rož, Podjuno, Železno Kaplo, Celovec in Sentjanž. Pevski zbor iz Šentvidja jim je zapel pesem Radovana Gobca, v kateri ta opeva lepoto Podjune. Položili so vence na grobove padlih borcev in počastili njih spomin z žalostinkami.

Toda to je le del dejavnosti ZB. Še mnogo je ostalo nenapisanega.

ANGELA PRELC

BREŽICE

Zborovanja so se udeležili polnoštevilno

Preteklo nedeljo so se sestali na občnem zboru bivši koroški borci iz Brežic in okolice. Udeležili so se zbora polnoštevilno, kar dokazuje, da so ti borci vzlic visokim starostim še vedno pripravljeni udeleževati se javnega življenja. Zborovanju pa sta prisostvovala tudi zastopnika skupščine občine Brežice ter ZZB NOV, ki sta dala priznanje vsem tistim, ki so se že pred dobrimi 50. leti zavedali, da nam ne bo ničesar podarjeno in da bo naše le to, kar si bomo sami priborili. Obširno poročilo, ki ga je podal zbranim članom tajnik republiškega odbora zveze iz Ljubljane, je bilo poročilo z odobravanjem sprejeto. Člani so navzoče zastopnike poprosili za številna pojasnila v zvezi z Zakonom o borcih za severno mejo 1918—1919.

Največjo složnost pa so člani izkazali s tem, da so soglasno iz-

volili za naslednjo mandatno dobo stari odbor, posebno zahvalo pa so izrekli tovarišu Radku Klemenčiču, ki se vzlic letom in rahlemu zdravju trudi za dobrobit zveze in članstva v Brežicah.

F. K.

JESENICE

Zbor borcev za severno mejo

Pred dnevi se je zbralo v Domu upokoencev na Jesenicah lepo število nekdanjih borcev za severno mejo v letih 1918—1919. Prišli so z Jesenic, iz Podkorena, Rateč, Dovjega, Mojstrane, pa tudi oni iz Radovljice in Bleda. Občinski odbor ZPBSM 1918—1919 na Jesenicah je eden izmed tistih, ki želi, da je članstvo poučeno o vsem, kar mora vedeti. Sedaj je na vrsti zakon o borcih za severno mejo, ki točno določa, kdo ima pravico do nekaterih ugodnosti. V obširni razpravi je sodeloval tudi tajnik republiške zveze iz Ljubljane. Mnenje borcev je bilo izraženo v misli, da je treba pomagati vsem upravičencem do priznanja ter izločiti vse, kar ne spada v vrste borcev. Zakon določa, da ima po goje za priznanje le tisti, ki se je med 1. 11. 1918 in 1. 2. 1919 boril v sestavi slov. vojaških enot na severni meji. Izjem zakon ne pozna in je brezpredmetno vlagati prijave, če ta ali oni ne izpolnjuje pogojev, določenih v zakonu.

Jeseničani imajo dober občinski odbor zveze, ki rade volje poga-ga svojim članom da pridejo do svojih po zakonu pridobljenih pravic.

F. K.

LENDAVA

Pomembni sklepi za nadaljnje delo

Na letni skupščini ZZB Lendava, ki je bila 18. aprila, so sprejeli precej pomembnih sklepov o nadaljnjem delu. Skupščina so se kot gostje udeležili predstavniki republiškega odbora ZZB, predstavniki ZZB iz sosednjih občin, zastopniki drugih družbenopolitičnih organizacij in JLA.

Poročilo o delu ZZB je bilo zelo dobro in je vsebovalo precej stvarnih predlogov za bodoče delo. V občini je sedem Združenj borcev in dve Združenji vojaških invalidov. Članov je 379. Vse skupščine združenj so se končale do konca marca, vseh poudarilo so sprejeli stvarne sklepe za nadaljnje delo.

Na občinski skupščini je bila razprava zelo živahna. Veliko so govorili o delitvi posojil za sta-

novanjsko gradnjo, o davčnih olajšavah kmetom borcem, klimatskem zdravljenju borcev in vojaških invalidov. Teh pravic člani že več let ne koristijo ker ni denarja. Precej pozornosti so posvetili tudi negovanju in obujanju tradicij NOV in pripravam na vseljudo obrambo, pri katerih ima ZZB veliko vlogo. Prav tako so tudi razpravljali o programu proslav za petindvajsetletico osvoboditve.

Ob koncu so izvolili nov odbor. Predsednik občinskega odbora ZZB je postal Milan Balantič, tajnica pa Kristina Brulc.

DRAGO PAHOR

MOJSTRANA

Tovariško srečanje vdov in staršev padlih borcev NOV

Krajevna organizacija ZVVI Mojstrana — Kranjska gora je v počastitev 25-letnice osvoboditve v soboto, 23. maja, priredila v gostišču »pri Jožici« v Martuljku za vse svoje vdove in starše padlih borcev NOV tovariško srečanje.

Po kratkem otvoritvenem in pozdravnem govoru ter dobrem izdatnem kosilu se je ob kozarcu

dobro kapljice kmalu razvilo prijetno tovariško kramljanje z obujanjem spominov na čase pred petindvajsetimi leti. Ob prijetni domači glasbi in poskočnim vižam je razpoloženje popestrilo še veselo rajanje.

Krajevni odbor ZVVI Mojstrana — Kranjska gora se je za 25-letnico osvoboditve spomnil tudi vseh svojih bolnih in starostno onemoglih vdov in staršev padlih borcev, ki se srečanja v Martuljku niso mogli udeležiti. Vsakega od teh — enajst po številu — je tajnik s svojim sodelavcem obiskal na domu s praktičnim lepim darilom, toplo besedo, pozdravom in čestitko. Tudi to srečanje je bilo veselo in ganljivo obnem.

Da je Krajevni odbor ZVVI Mojstrana — Kranjska gora, v Mojstrani, zmogel organizirati to tako uspešno tovariško srečanje ter obdariti vseh bolnih in onemoglih vdov in staršev padlih borcev, se iskreno zahvaljuje podjetju »KOVINSKA OPREMA« Mojstrana, Krajevni odboru SZDL Dovje — Mojstrana, Turističnemu društvu Dovje — Mojstrana in Turističnemu društvu Kranjska gora — za izdatno denarno pomoč. Posebna zahvala in priznanje pa gre podjetju »KOVINSKA OPREMA« Mojstrana.

VIKTOR AMBROŽIČ

Odkritje spomenika v Barletti

V počastitev 25. letnice osvoboditve ter letošnjega dneva borca bodo 4. julija 1970 odkrili spomenik padlim borcem NOV v Barletti v Južni Italiji. Spomenik postavlja naša država v sporazumu z italijansko republiko. Poleg spomenika je urejena tudi grobnica v katero bodo položili posmrtno ostanke 1.300 naših borcev, ki bodo prenešeni iz Sicilije, Sardinije in krajev iz južne Italije. To bo pravzaprav skupna grobnica tam umrlih borcev NOV, ki so bili dosedaj pokopani na raznih pokopališčih južne Italije. Podobne grobnice bo naša država pozneje uredila tudi v nekaterih drugih krajih v Italiji.

Spomenik padlim borcem bo odkril Marjan CVETKOVIČ, predsednik odbora ZZB NOVJ Jugoslavije. Slovesnostim bodo ob tej priložnosti prisostvovali številne delegacije iz vseh naših republik, organizacij ZZB NOV ter številni naši državljani še zlasti svoji tam pokopani borci.

Železniško transportno podjetje — turistični transportni biro iz Ljubljane, komisija za vojne invalide republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in Osrednji odbor prekomorskih brigad organizirajo v ta namen 5-dnevni izlet v Italijo. Program izleta predvideva dvodnevni ogled znamenitosti Rima, posebno potovanje z avtobu-

si na relaciji: Bari — Trani — Barletta — Andria — Gravina — Altamura — Gruma, ter prisostvovanje odkritju spomenika padlih borcev v Barletti. Osebnim vojaški vojni invalidi bodo pri stroških izleta dobili določen popust. Informirajo naj se pri občinskih odborih. Prevoz izletnikov bo s posebnimi vagoni naših železnic, ogled določenih krajev pa bo z avtobusi in pod strokovnim vodstvom.

Prijave sprejema TURISTIČNI TRANSPORTNI BIRO v LJUBLJANI, TITOVA 32 in njegove filiale v Sloveniji. Informacije lahko dobite pri vseh občinskih odborih ZZB NOV v Sloveniji. Rok prijave je 22. JUNIJ 1970. Odhod iz Ljubljane bo 1. JULIJA 1970, povratek v Ljubljano pa 5. JULIJA 1970.

ALBERT KLUN

Poizvedujemo

Prosim vse, ki se me spominjajo, naj mi sporoče svoje naslove. Pred razpadom Avstroogrske sem bil v polku št. 26 deželnih strelcev v Mariboru. Pri osvoboditvi Maribora sem stražil mostove in postajo.

Rudolf Kotnik,
Lepa njiva 23,
pošta Mozirje

Ob tabornem ognju

Veliko smo že slišali in brali o stanovanjskem vprašanju in o tem, kako ga rešujemo. Mnogo je ugotovitev, kako je in kaj bi bilo potrebno narediti, da bi bilo boljše. Stanovanjsko vprašanje pa rešujemo že vsa po vojna leta in ga še bomo kdove kako dolgo, bilo je že v bivši Jugoslaviji in Avstro-Ogrski, z njim imajo težave celo na Švedskem. Zato bi bilo predolgo razpravljanje na tem mestu odveč.

Rad bi se spomnil vseh tistih, ki še zdaj kljub tisočim novim hiš živijo v stanovanjih, za ljudi neprimernih. Prav pred kratkim sem obiskal vdovo Angelo Hribar, ki živi s štirimi odraslimi otroki v 120 let stari hiši. Mož je bil 33 let mizar v bolnišnici za duševne in živčne bolezni v Polju pri Ljubljani. Sodeloval je s komunisti že pred vojno, med vojno pa so ga kot aktivista OF Italijani zaprli. Leta 1962 je umrl. Po vojni se je družina, v kateri je bilo šest otrok (dva sta se poročila in odšla) preselila iz podstrešnega stanovanja v hišo, ki je bila last bolnišnice, v drugo tako hišo, v malo bolj prostorno stanovanje. Toda hiše nihče ni popravljala, načela jo je vlaga. Skratka, zdaj bi prebivališče Hribarjevih komaj še lahko imenovali stanovanje...

Kako priti do novega, boljšega stanovanja? Hribarjeva ni članica ZB, čeprav je, kot trdi in kar ji je glede na možno delo lahko verjeti, sodelovala. Njenega sodelovanja pa najbrž ne bi mogli šteti dvojno v delovno dobo, razen tega pa je njen mož umrl po vojni in tako

ni vojna vdova. Skratka, po veljavnih merilih, po katerih razporeja ZB borcem namenjena stanovanja, spada primer Hribarjevih kljub omejenosti med nenujne. Podobnih primerov je namreč preveč...

Toda kako naj ljudje, ki stanovanje nedvomno nujno potrebujejo, pridejo do njega? Bolnišnica, kjer je delal pokojni mož Angele Hribarjeve, ima malo denarja in veliko potreb. Podobno je tudi v podjetjih, kjer so zaposleni njeni štirje otroci, ki živijo z njo skupaj.

O ljudeh, ki ne znajo biti sitni

Vsi so še mladi, zato so še malo časa v podjetjih, ta pa morajo dati prednost tistim, ki so že dolgo brez stanovanja in že dolgo v podjetju. Povrh pa imajo tudi nizke prejemke in bi težko plačevali posojilo. Ko bodo nekoč morda prišli na vrsto, bodo imeli že najbrž svoje družine, pa tudi stanovanja bodo dražja, če upoštevamo izkušnje zadnjih let. Razmeroma velike podražitve so namreč prekrizale račune marsikomu.

Ob primeru Hribarjevih, ki ni osamljen, pa se lah-

ko zamislimo. Če bi bil pokojni Franc Hribar v svojem življenju bolj siten, kot temu pravimo, bi morda že zdavnaj njegova žena z otroki živela v spodobnem stanovanju. Lepo zamišljena akcija s štirimi odstotki, ki je obetala, da bo dokončno spravila pod streho še zadnje borce, že zdaj ni več tisto, kar je obetala biti, ko so jo začeli. Čeprav so porasli osebni dohodki in se zato iz štiriodstotnega prispevka nabere več, kot se je prej, se je gradnja podražila bolj, kot so se povečali dohodki. Tako ostane samo dvoje: ali dobiti dodatna sredstva za izvedbo predvidenega načrta delitve stanovanj ali pa zmanjšati obseg in kakovost gradenj. V tem primeru bodo mnogi, ki so že računali, da bodo končno le dobili stanovanje, morali počakati. Kako dolgo bodo čakali, pa je že spet drugo vprašanje. Spet po izkušnjah zadnjih let bi se utegnilo število primerov, podobnih Hribarjevemu, povečati. Zbiranje sredstev je namreč časovno omejeno in vprašanje je, kakšno obliko bi si izbrali v prihodnosti, pa tudi to je že vprašanje, kako bo odgovorila naša javnost na neprestano podaljševanje in ponavljanje akcij za gradnjo stanovanj za borce.

Še ena rešitev bi bila, ki je najbrž ne maramo. Prepustiti vse skupaj zakonu pomurbe in povpraševanja, ki bi še bolj zaostri socialne razlike med mladimi, sposobnimi proizvajalci, ter starejšimi in upokoenci...

V P

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Rezka Traven:

Ribniška četa

PO NAPADU NEMCIJE NA SOVJETSKO ZVEZO 22. JUNIJA 1941 JE CENTRALNI KOMITE KPS POZVAL ČLANE KPS NA OBOROŽENO BORBO PROTI OKUPATORJU. TA DAN JE BIL V LJUBLJANI USTANOVLJENO TUDI GLAVNO POVELJSTVO SLOVENSkih PARTIZANSKIH ČET; PRI OKROŽNIH KOMITEJIH KPS PA SO ŽE PREJ USTANOVLJENI VOJNO-REVOLUCIONARNI KOMITEJI TAKOJ PRIČELI PRIPRAVLJATI OBOROŽENO VSTAJO V SLOVENIJI.

V obdobju priprav na oboroženo vstajo je bilo v Ljubljani več pomembnih sestankov in posvetovanj, katerih so se udeležili vodilni partijski in vojaški funkcionarji narodnoosvobodilnega gibanja iz vseh slovenskih pokrajin. Ob teh pripravah in pozneje je na

Miheliča, ta pa še druge člane KPS. Tako Italijanom takrat ni uspelo nikogar aretirati, vsi ogroženi so odšli v gozdove nad Ribnico.

V Ribnici je obstajala še pred kapitulacijo Jugoslavije veččlanska partijska organizacija. Pobudnik za ustanovitev te partijske organizacije je bil študent medicine Janez Kmet iz Ribnice. Član KP je postal spomladi 1939 v Zagrebu na medicinski fakulteti. Pri ustanovitvi prve partijske organizacije v Ribnici so bili navzoči poleg sekretarja OK KPS za Kočevje Jožeta Seška tudi študenta Dušan Bravničar in Dušan Kraigher iz Ljubljane. Člani prve celice v Ribnici so bili Janez Kmet kot sekretar, gostilničarjev sin Vinko Mihelič, študent Vinko Knol, delavec Janez Lovšin, bivši oficir jug. vojske Filip Tekavec in pozneje v letu 1940 tuči sedlarski pomočnik Stane Nosan. V letu 1941 pa se je partijska organizacija v Ribnici znatno razširila z novimi člani KPS; ustanovljen je bil tudi skojevski aktiv s sekretarjem Stanetom Nosanom.²

Tistega dne, 13. julija, ko so Italijani pripravljali aretacijo članov KPS, je prišel v Ribnico Franc Leskošek-Luka z navodili za pričetek oborožene vstaje na Kočevskem. Do sestanka med komandantom glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet in hkrati sekretarjem CK KPS Francem Leskoškom ter sekretarjem okrožnega komiteja KPS za Kočevje Jožetom Seškom pa zaradi napovedanih aretacij ni prišlo. Navodila o oboroženi vstaji je Franc Leskošek izročil Vinku Miheliču.³

Vinko Mihelič pripoveduje: »Dne 13. julija je prišel v Ribnico Franc Leskošek. Tako kakor po navadi se je tudi ta dan oglašil v naši gostilni, kjer je bila javka za kočevske partijske organizacije in pozneje za Ribniško četo. Ker ta dan zaradi napovedanih aretacij članov KPS ni bilo mogoče dobiti zveze z Jožetom Seškom, je meni oddal navodilo za oborožene akcije in za pričetek vstaje na Kočevskem. Ker sem bil tudi jaz na spisku za aretacije, sem odpravljal Franca Leskoška iz Ribnice, sam pa sem takoj odšel v ilegalo. Z Vinkom Knolom sva odšla na Malo goro. Medtem ko sva iskala zvezo z drugimi člani KPS iz Ribnice, ki so odšli tisto noč na Travno goro, naju je odpoklical Jože Seško k političnemu delu v okrožju Kočevje. Vinku Knolu je bilo rečeno, da organizira ilegalno tehniko, meni pa, da vzpostavim obveščevalno in kurirsko službo s Travno goro ter organiziram prehrano partizanom ribniške skupine.⁴

Vinko Knol je že konec julija 1941 prišel v svojem stanovanju razmnoževati ilegalno literaturo. Šapirograf mu je bil iz Ljubljane prinesel član KPS Rajko Jenko iz Kočevja, ki ga je bil dobil v tr-

govini pri Cibru na Cojzovi cesti. Iz Ljubljane je Rajko Jenko prinašal tudi Slovenskega poročevalca in drugo literaturo za partijske organizacije v Ribnici in v Kočevju. Literaturo je prinašal v Ribnico tudi Stane Nosan, ki mu jo je v Ljubljani pripravila Ida Kovač, pri katerih je dobival tudi navodila in naloge za delo skojevske organizacije v Ribnici.⁵

Sekretar partijske organizacije Ribnice Janez Kmet, ki se je tudi umaknil pred aretacijo, pripoveduje: »Neposreden povod za odhod prvih komunistov v partizane

prizadeti so torej odšli 13. julija 1941.

Jaz sem odšel še isti večer na Travno goro (940 m), kjer sem prek gostilničarja dobil zvezo z Majrnikom in Černačem. Nekaj dni sem bil sam z njima, pozneje pa so se pridružili še drugi, ki so se bili umaknili aretaciji, nato pa postopoma še drugi tovariši.

V ilegali ni bil pred 13. julijem 1941 nihče razen Toneta Černača in Toneta Majnika in menda Justa Godniča. Omenjeni trije oziroma dva sta bila v ilegali takoj po kapitulaciji Jugoslavije, ker sta bila doma na Primorskem in člana neke ilegalne protifašistične organizacije. Majrik se je ves čas zadrževal v bližini Ribnice, kjer so ga podpirali predvsem »Kramarčkovci«, kot se po domače pravi pri hiši Debeljakovih, ki so bili učitelji v Ribnici. Černač pa je bil ob kapitulaciji Jugoslavije v službi kot gozdar na Šar planini (vse to povzemam po njegovem pripovedovanju v letu 1941), od koder se je peš pretokel do Ribnice, kjer je dobil zvezo z Majnikom in ostal v tamkajšnjih gozdovih. Za bivališče sta si izbrala Veliko goro in naša partijska celica je že imela indirektno zvezo z njima v juniju 1941.⁶

Just Godnič, ki ga omenja Janez Kmet v tem sestavku, je prišel na Travno goro v avgustu 1941. Bil je eden izmed vodilnih članov emigrantske protifašistične organizacije TIGR (Trst, Istra, Gorica). Ob napadu Nemčije na Jugoslavijo je bil prostovoljec jugoslovanske vojske. Kapitulacija ga je zatekla v Crni gori, od koder je peš prišel v Slovenijo. Nekaj časa je ilegalno živel pod imenom Ivan Hafner pri svoji sestri Albini Jazbec v Kandiji pri Novem mestu; ker so ga tam iskali, je odšel na Gorjance, nato pa na Travno goro; tu se je priključil ribniški partizanski skupini.⁷

Anton Majrik je bil učitelj v Kostelu ob Kolpi in je ob prihodu Italijanov na Kočevsko odšel v ilegalo na Malo goro, kjer sta se mu kmalu pridružila delavec Ferdo Kravanja-Peter Skalar in študent Danilo Zelen, člana emigrantske protifašistične organizacije TIGR v Ljubljani. Ferdo Kravanja z ilegalno legitimacijo na ime Djuro Jovanović je bil v času kapitulacije Jugoslavije zaprt v kaznilnici v Zaječaru in je od tam pobegnil 14. aprila 1941. Prišel je v Ljubljano k Danilu Zeleni, s katerim sta odšla na Kočevsko.⁸ Dne 13. maja 1941 so vse tri Ita-

lijani izsledili v lovski koči pri Sv. Ani (964 m); ker se niso hoteli vdati, so jih Italijani napadli. V spopadu sta bila ranjena Ferdo Kravanja in Danilo Zelen, teže ranjen je bil tudi bivši jugoslovanski orožnik Jože Pišorn, ki je spremljal italijansko patrolo na Sv. Ano. Ranjenima Ferdu Kravanja in Danilu Zeleni, je bil beg iz koč nemogoč, zato sta se oddala, da se ustrelita. To je uspelo le Danilu Zeleni, medtem ko se je Ferdo Kravanja le teže ranil. Antonu Majniku pa se je posrečilo zbežati. Ranjenega Ferda Kravanja so Italijani odpeljali v kočevsko bolnišnico, od tam pa v ljubljansko, od koder se mu je posrečilo s pomočjo zdravnikov Mirka in Franca Derganca pobegniti; skrival in zdravil se je pri sestri Dergancevih Hedi poročeni Tomažević na Resljevi cesti v Ljubljani. Spomladi 1942 je odšel na Dolenjsko, od tam pa na Primorsko, kjer je padel 1944 kot sekretar Zapadnoprimorskega okrožja.⁹

Po begu iz lovske koč pri Sv. Ani na Mali gori je Anton Majnik odšel na Travno goro; junija 1941 je tja prišel še Tone Černač-Tarzan; julija pa so prišli na Travno goro tudi Janez Kmet, Janez Lovšin, Tone Križman-Grča in Filip Tekavec-Gašper; avgusta so se pridružili tudi delavec Benedikt Frakelj-Beno iz Ribnice, rudar Darko Henigman iz Kočevja, poljski delavec Anton Jurišević iz Sodražice, študent in član KPS Peter Peterlin iz Ljubljane, poljski delavec Edi Petkovšek iz Livolda pri Kočevju, čevljar Just Godnič — tudi ta je bil primorski emigrant in član organizacije TIGR — ter študent in član KPS Alojzij Zajc iz Zigmarič pri Sodražici. V začetku septembra 1941 pa sta se priključila Ribniški četi tudi gimnazijec in član KPS Janez Hočev var iz Velikih Lašč ter dijak in skojevac Mirko Gorše-Iztok iz Dolerje vasi pri Ribnici.¹⁰

¹ Franc Leskošek, ustni vir (Citiram u. v.)

² Vinko Mihelič, u. v.

³ Glej op. 1

⁴ Glej op. 2

⁵ Rajko Jenko in Vinko Knol, u. v.

⁶ Janez Kmet: Pripombe k Ribniški četi rkps. v arhivu IZDG.

⁷ Just Godnič, u. v.

⁸ Kartoteka Ferda Kravanja v arhivu CK ZKS in Just Godnič, u. v.

⁹ Arhiv IZDG, fasc. 266/III in Just Godnič ter Heda Tomažević, u. v.

¹⁰ Anketne pole za člane partizanskih enot v letu 1941 v arhivu IZDG.

(nadaljevanje)

Sekretar okrožnega komiteja KPS za Kočevje narodni heroj Jože Seško-Ciril

je bil poizkus aretacije oseb, ki so bile znane kot komunisti v Ribnici (Filip Tekavec, Janez Lovšin, Janez Kmet). Namen teh prvih množičnih aretacij je bil preprečiti akcije komunistov ob priliki 14. julija, obletnice padca Bastilje. Na predvečer aretacij pa smo prizadeti pobegnili ob doma, ker nas je o nameri obvestil Jože Arko (po domače Pepček), ki je bil tolmač (mislim, da je znal italijanski kot lesni trgovec). Vsi smo pobegnili, pridružil se nam je tudi avtoprevoznik Tone Križman iz Ribnice, ki ni bil član KPS. Vsi

Fotografija z vprašajem

Golo drevje kaže, da je fotografija nastala pozno jeseni, pozimi (če ni bilo snega) ali v zgodnji pomladi. Po uniformah sodeč izvira fotografija lahko iz razdobja 1944–1945. V tem zadnjem primeru je šlo za kako zaledno enoto na Gorenjskem ali Štajerskem, kjer zavezniška pomoč ni bila tako izdatna. Toda katera enota, kdaj in kje se je zbrala v dve vrsti, da bi poslušala ukaze ali odšla v kakšno akcijo? Morda bo kdo v vrsti spoznal sebe ali tovariša?

HIGIENSKA PAPIRKA KONFEKCIJA

Taloma

Sladkogorška

SLADKI VRH

ILEGALNE GRAFIČNE TEHNIKE V OKUPIRANI LJUBLJANI

Bunker „TTT“

PIŠE: IVAN STREKELJ

(Nadaljevanje)

Vedeti je treba, da sta gradila v okupatorjevi sosesčini in da je bila vsa okolica polna kvesturinov (tajnih italijanskih policijskih agentov). Tem se je bilo treba spretno izogibati, da ne bi česa zaslužili že takrat, ko se je bunker šele postavljati. Tudi iz poslopja kvesture bi lahko kdo opazoval delo na dvorišču, pa še stanovanjci sosednjih hiš, in njihova radovednost bi nam lahko škodovala.

Vencelj in Petku je šlo delo hitro izpod rok. V nekaj dneh sta bila z zidanjem gotova, cel prostor pa je bilo treba še prebeliti, da bi se zabrisali vsi sledovi.

Vsi so si oddahnili, ko je bil bunker končan. Vhod v bunker je bil zelo spretno zamaskiran. Na vhodno steno so namestili prostor no knjigoveško polico, katere robovi so prikriivali obrise skrivnega vhoda. Vhodna vrata v bunker so bila iz debelega železa, v notranjosti založena z opako in ometana z malto, kot vsa stena. Vrata so se odpirala s pritiskom naprej, brez kakšnega mehanizma ali posebne naprave. V notranjosti so bila vrata zaprta z močnim zapahom.

Lastnico hiše so povabili, naj si ogleda prostore v knjigovoznici. Ni opazila, da je prostor krajši in da je nameščen grafični bunker v njenih prostorih. Rekla je, da je prostor lepo urejen. Ker je bila narodno zavedna, so ji povedali, da so zazidali nekaj slovenskih knjig, o čemer je bila že prej obveščena. Namignili so ji, da so knjige zazidane nekje zgoraj. Kakšnega posebnega zanimanja za njihovo delovanje ni pokazala.

Bunker je imel napeljavne posebne električne naprave. Tiskarski stroj je bil predelan tako, da ga je poganjala elektrika, v bunkerju je bil nameščen ventilator, v knjigovoznici električne signalne naprave. S stikalom v kuhinju je bil dan znak v bunker za večjo ali manjšo nevarnost: »rdeča« — skrajno nevarno, »modra« — nevarno, »belo« — izven nevarnosti. Vse to je bilo spretno in strokovno naredil Ciril Lukman-Anjo.

Iz bunkerja ni bilo pomožnega izhoda, kj bi grafičarjema v primeru izdajstva omogočil beg. Živa sta bila zazidana, pa tudi orožja nista imela, da bi se v primeru nevarnosti lahko branila. Le majhna epruveta s ciankalijem v žepu ju je mnogokrat bodrila.

PRICELO SE JE DELO

Bunker je bil dograjen, tiskarski stroj in material nameščen. Fiks in Florjan sta samo čakala, da se bodo s knjigovezi v knjigovoznici dogovorili glede skupnega delovanja. Najprej so se pogovorili glede budnosti in konspiracije, dalje so pregledali vse električne naprave, ki naj bi opozarjale na pretečo nevarnost. Ko so brezhibno zagoarele signalne luči, sta s Fiksom menila, da lahko pričneta z delom. Taka previdnost je bila potrebna, ker bi lahko že najmanjša nepravilnost opozorila okupatorja na njihovo delovanje.

Tiskarski stroj je bil nabavljen s ponarejenimi dokumenti v tiskarni »Slovenija« v Ljubljani. Razne pripomočke in črkovni material so prinašali zavedni grafičarji na določene javke, od koder so ga odnašale kurirke ilegalne tehnike »TTT«.

V tem razdobju je bil postavljen vodja grafične tehnike, ki naj bi skrbel za pravilno dostavo rokopisov, določal prioriteto posameznih naročil in vsega, kar je bilo v zvezi s pravilnim delovanjem »TTT«. Skrbeti je moral tudi za zdravstveno in politično stanje kolektivna in sploh za razpoloženje, ki naj vlada v njem.

Za vodjo grafičnega oddelka je bil določen Jan Šubič-Ladi, ki je v začetku prihajal bolj pogosto, kasneje pa vse bolj poredko. Moral je prihajati zelo oprezo, ker mu je bila okupatorjeva policija stalno za petami. Za vsako ceno bi ga bila rada dobila v svoje roke, zato je moral biti previden,

da bi mu okupator ne sledil in ne odkril bunkerja. Se bolj iskan pa je bil Petrač, glavni vodja Centralne tehnike pri CK KPS, kajti italijanska policija je morda že tedaj vedela, kdo se skriva pod znanim psevdonimom. Čeprav je mnogokrat spreminjal svojo podobo kakor tudi svoje ilegalno ime, je moral biti kljub temu zelo oprezen in previden. Spretno se je moral izogibati vsemu, kar bi moglo povzročiti »proval« v njegovem delokrogu, ki je bil zelo obsežen in odgovoren.

Prihajanje v bunker je bilo skrajno prikrito, običajno v zgodnjih jutranjih urah ali v mraku, kajti vsa okolica je bila polna policijskih agentov.

Fiks in Florjan sta se v začetku zadrževala v bunkerju samo po nekaj dni, kasneje, ko se je nevarnost iz dneva v dan večala, pa sta bila tudi po več tednov. Hrana sta dobivala v bunker, pripravljala pa jima jo je Zina Kisovec-Zica. V bunkerju sta opravljala tudi vse človeške potrebe. Ventilacija ni bila speljana skozi streho, temveč v podstrešje, kjer je ustvarjala močan ropot, zato sta jo morala opustiti. V bunkerju je bilo precej vlažno, ker ni bilo časa, da bi čakali na osušitev. Zrak v bunkerju je bil brez ventilacije mnogokrat nevzdržen. Kemikalije, barve, svinčni oksid itd. so razjedali že itak tako šibko Fiksovo in Florjanovo zdravje. Najtežje so bile prve ure v bunkerju, ko si prišel s svežega zraka. Mnogokrat so hotele Zica, Zalka Verbič-Olga in Joža Smrajc-Nada opraviti kako delo v bunkerju, pa niso mogle prenesti te zadržanosti. V takem okolju sta onadva delala in delala brez prestanka. Hrana v začetku ni bila zadostna in ne ustrezna za tako delo. Nista se pritoževala. Pripravljena sta bila na še večjo žrtv. Vedela sta, da je življenje tudi v partizanih težko in naporno.

Garala sta po 14 do 18 ur dnevno. Bila sta v stalni ofenzivi, prav tako kot tovariši v partizanih. Vesela sta bila, da sta lahko pošiljala med narod žarke upanja. Tiskarna beseda je stalno bodrila ljudi in jih pripravljala na neizprosni boj proti okupatorju in domačim izdajalcem.

Po nekaj dneh, ko sta Florjan in Fiks že delala v ilegalni grafični tehniki »TTT«, je k Florjanu prišel Petrač in mu sporočil:

»Od danes ne smeš več domov, pa tudi v bližino doma ne, ker te okupator išče. Odkril je, da si med organizatorji osvobodilnega gibanja. To smo zvedeli po naših zvezah. V nekaj dneh ti bom prikrbel ponarejene dokumente, da se boš lahko gibal.«

Florjan ni bil presenečen, ker je to že pričakoval. Petraču je dal potrebne podatke za ponarejene dokumente na ime Florjan Marinko, rojen 21. decembra 1906 v Ljubljani. Petrač mu je naročil, naj do prejema novih dokumentov ostane v bunkerju in naj ne hodi ven. Če bi ga prišli, bi s tem škodoval sebi in osvobodilnemu gibanju.

Medtem je Florjanu njegova sestra uredila stanovanje in hrano pri Pavli Mencej, Malgajeva 18 v Šiški.

Ko je Florjan prejel nove dokumente, so jih s Fiksom in Petračem ogledovali in primerjali s pravimi. Tedaj je Florjan spregovoril: »Dokumenti so zelo natančno ponarejeni, zato ni čudno, da je okupator izgubil nadzorstvo nad njimi. Ne ločim več ponarejenih dokumentov od pravih, zato je njegova kontrola omajana in nemogoča. S ponarejenimi dokumenti ga spravljamo v skrajno zmedo, z njimi je mnogim našim borcem omogočena pot v partizane in ilegalcem delo na raznih področjih. Odprema materiala iz okupirane Ljubljane brez takih listin bi bila zelo težavna. Tako delo je moralo biti opravljeno z izrednim čutom odgovornosti, saj bi lahko najmanjša površnost pri dokumentu pomenila smrtno nevarnost. Široka organizacija dokumentne

tehnike na vsakem koraku slabi in ruši moralo okupatorja.«

Okupator je ob vsaki izdaji Centralne tehnike besnel, ker je mislil, da vse to počne kakšno večje grafično podjetje. Niti slutil ni, da ima tiskarno pred nosom, to je na sosednem dvorišču!

Fiks in Florjan sta bila v skrajni živčni napetosti, zaradi prekomernega dela, slabega zraka in velike možnosti, da pride do izdaje. Rešitev bi bila v primeru izdaje izključena, saj sta bila živa zazidana. Zaradi takega stanja se je Florjan nekajkrat onesvestil. Tudi s Fiksom ni bilo mnogo bolje, ker je imel težko okvaro na srcu, zaradi katere bi potreboval mir in počitek. Pri Florjanu so se omedlevice večkrat ponovile, tako da so bili zanj resno v skrbeh, če bo lahko še delal v bunkerju ali ne.

Mnogo sta razmišljala, kako bi si omogočila beg v primeru nevarnosti. Prišla sta do sklepa, da je treba nujno prebiti luknjo skozi strop. Petrač se je s tem strinjal. Vedel je namreč, da je nevarnost vsak dan večja, zato je bil zadovoljen, da se je našla rešitev, ki bo zagotovila večjo varnost obema grafičarjema. Skozi odprtino v stropu bi lahko pobegnili v zgornje prostore, od tam pa skozi okno na dvorišče stavbe Pokojninskega zavoda in dalje.

Odprtina v stropu je bila narejena, Fiks in Florjan pa sta si vsaj malo oddahnili.

V podstrešju nad bunkerjem je imel ing. arh. Vlasto Kopač-Janež risalnico, v kateri je delal za dokumentno tehniko Centralne tehnike. Grafični tehniki je opremil tiskovine, z ilustracijami pa ovitke, brošure, časopise itd.

Kurirka Zalka Verbič-Olga je redno odhajala na določene javke, kamor so ji naši ljudje prinašali ukradene okupatorjeve dokumente. Vse dokumente in vse vrste žigov je Janež precizno prerisal, nato pa so bile odpremljene v ilegalno cinkografijo na Kodeljevem, kjer so napravili iz njih klišeje. Olga je originalne dokumente zopet vračala na javke, da so jih lahko namestili tja, kjer so bili vzeti.

Tudi spretni Mirko Zlatnar-Miklavž je vzdrževal stalno vezo med Ljubljano in področji zunaj žice. Tam je imel stike z različnimi političnimi organi in terenskimi delavci, ki so mu nakazovali svoje potrebe in naloge. Brez takih kurirskih zvez bi bilo delo zelo oteženo.

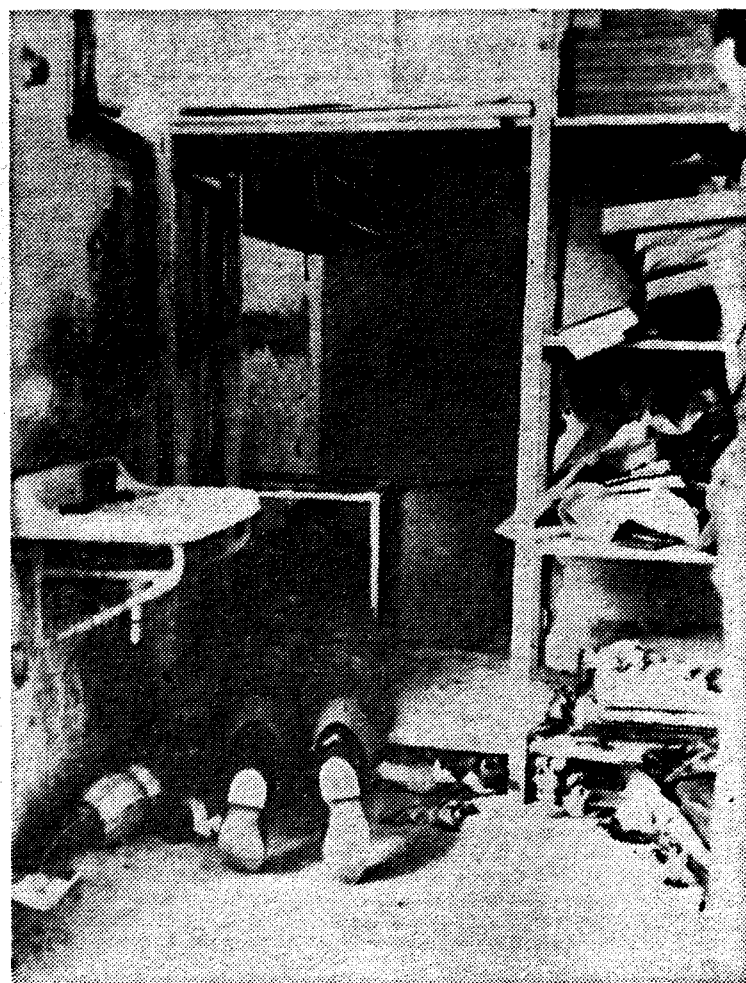
Nekega dne je vodja grafičnega oddelka Ladi prenehal prihajati v »TTT«. Zamenjala ga je Majda Vrhovnik-Lojzka. Pozneje se je zvedelo, da je odšel v partizane in se ni več vrnil. Baje je utonil v Kolpi.

Fiks in Florjan sta delala noč in dan, brez pravega spanja in oddiha. Nista se zmenila za vse napore, nevarnost in bolezen. Dobro sta vedela, da morajo biti vse naloge izvršene. Vedela sta, da ljudje pričakujejo od njih bodrilnih in tolažilnih besed. Ljudi je bilo treba s tiskano besedo pravilno usmerjati in krepiti njihovo zavest, dvigati moralo, da ne bi obupali in omagali pred okupatorjevim nasiljem. Zavedela sta se, kaj pomeni pomanjkanje in neredno izhajanje osvobodilnega tiska, kaj pomenijo ponarejeni dokumenti za ilegalce v Ljubljani in zunaj nje, kaj za tiste, ki odhajajo v partizane, in kaj pomeni redno pridobivanje hrane s ponarejenimi živilskimi nakaznicami.

ILEGALCI NISO PREJEMALI ŽIVILSKIH NAKAZNIC

Na sestanku s Petračem je Florjan omenil, da bi pričel izdelovati živilske nakaznice. Florjan je mnogokrat razmišljal, kako žive naši partizani brez posebnih skladišč prehrane in kako žive naši ilegalci. Ljudje so si od svoje skromno dodeljene hrane odtegovali za partizane in ilegalce.

(Nadaljevanje)

Zelo skrit vhod v bunker »TTT«

emi

POLJČANE

IZDELUJEMO

lestence vseh vrst in oblik
viseče svetilke
plafonjere
držajne matice vseh vrst in dimenzij
razdelilce in plošče različnih velikosti in vrst
skupinske zvočne tastature
s transformatorji

IZVRŠUJEMO

vse vrste elektro napeljav, montaže jakega in šibkega toka ter signalnih naprav
vse montaže strelovodnih naprav
vse storitve, spadajoče v stroko

PROTI ZIMI - PRIJATELJ ZA MRZLE DNI - VELENJSKI LIGNIT

LJUBLJANA
MARIBOR
ZAGREB

prijetno, zdravo
in poceni toploto
daje vašemu domu
velenjski premog

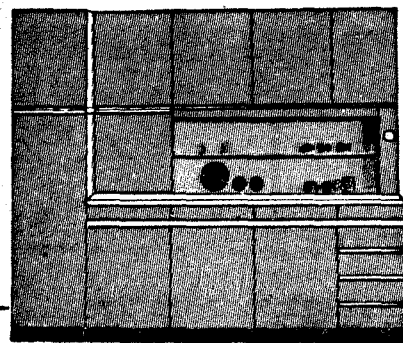
sedaj je čas,
da naročite...!

SE VEDNO VELJA -
ZA SONCEM GREJE NAJCENEJE
VELENJSKI LIGNIT

RUDNIK LIGNITA VELENJE

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke
iz kuhinje VEGA 55

Kulturni obzornik

SLOVENSKO ŠOLSTVO V ITALIJI

Kako dolgo še diskriminacija?

Letos naši rojaki v Italiji praznujejo 25-letnico obnove slovenske šole, ki jo je zatrl fašizem z zloglasno Gentilejevo šolsko reformo, po kateri je bilo slovensko in hrvaško šolstvo v Italiji obsojena na smrt že v šolskem letu 1923/24. Ta jubilejna obletnica je predvsem potrditev velikega uspeha, ki so ga dosegli slovenski učitelji in profesorji v deželi Furlaniji — Julijski krajini, ko so se vsa povojna leta vsako šolsko leto sproti borili za obstoj slovenske šole proti vsem neštetim težavam in oviram, ki so jim bile in so jim še napoti.

Sovražnikom slovenske šole je uspelo zmanjšati obisk, okviriti število učencev in dijakov, ni pa jim uspelo šolstva zatreti. In v tem je zmaga slovenskih učiteljev in profesorjev v Italiji.

Sedaj je na Tržaškem 38 slovenskih osnovnih šol. V šolskem letu 1945/46 je te šole obiskovalo 4278 učencev, letos pa okrog 1050. Podoben osip zabeležimo tudi na Goriškem. Tu je 18 slovenskih osnovnih šol, v katerih je bilo v šolskem letu 1947/48 kar 1562 učencev, letos pa jih je komaj 390. Manj osipa so v tem razdobju doživeli slovenske srednje šole. V 10 nižjih in viš-

jih srednjih šolah na Tržaškem je bilo v šolskem letu 1951/52 vpisano 1974 dijakov, letos pa okrog 1100. V dveh nižjih in višjih srednjih šolah na Goriškem je bilo v šolskem letu 1945/46 vpisani 746 dijakov, letos pa le okrog 260.

Potem, ko je republika Italija s svojo ustavo vendarle zagotovila zaščito etničnim skupnostim in sprejela nedvoumne mednarodne obveznosti s podpisom mirovne pogodbe in londonskega memoranduma, so se morali Slovenci v Italiji vztrajno boriti za to, da je bil končno junija 1961 sprejet zakon o slovenskem šolstvu. Toda ta zakon, ki je sicer pomankljiv, še danes ni začel veljati!

Učiteljem osnovnih šol so leta 1967 sicer priznali stalež in jim od tedaj dalje teče redna delovna doba, kar jim omogoča stalnost, napredovanje v službi in delovni staž. Pri tem pa neuspešno zahtevajo priznanje stvarne delovne dobe, in to vsaj od oktobra 1954, kakor za tržaško področje določa poseben status londonskega memoranduma.

Profesorji nižjih in višjih srednjih šol pa niso deležni niti tega, kar so pred tremi leti minimalno dosegli učitelji. Na ta način so

slovenski profesorji na slovenskih šolah v Italiji še vedno le začasní. In to je diskriminacija, ki ji v sedanji Italiji ni primere. Poglejmo, kaj to pomeni za profesorje:

- vsako šolsko leto znova so na začetku namestitve,
- ne morejo si pridobiti službenih let,
- že po nekaj dneh bolezní se jim ustavi plačevanje mesečnih prejemkov,
- ker nimajo delovnega staža, imajo začetniške plače,
- pri upokojitvi nimajo pravice do odpravnine, ker so »začetniki«,
- pokojnina je minimalna, ker nimajo službenih let in ker so bili pač samo »začetniki«.

Seveda ima ta diskriminacija še drugo plat. V organizacijskem in v strokovnem pogledu močno prizadeva slovensko šolstvo sploh. Da se je v takih razmerah, ki jim smemo reči sovražne, slovensko šolstvo v Italiji v teh povojnih letih vendarle obdržalo in nekoliko celo razvilo, gre vse priznati prav tistim učiteljem in profesorjem, ki so vsa leta tako hudo in krivično diskriminirani. Današnje stanje slovenskega šolstva v Italiji je njihova velika zmaga, za kar jim gre največje priznanje.

Od leta 1968 so uradni in najvišji predstavniki državne oblasti v Rimu zagotovili Slovencem v Italiji, da je v pripravi poseben predsedniški dekret, ki bo ugodno in pravično rešil vprašanja slovenskega šolstva. Dne 13. maja letos so bili slovenski šolniki obveščeni, da tega dekreta ne bo, ker ga je državni svet zavrnil. Ponovno so pred obljubo o nekakšnem novem zakonu, kakor tedaj po podpisu Londonskega memoranduma. Sedem let (1954 — 1961) so se slovenski šolniki borili za to, da je bil v Rimu sprejet zakon o slovenskem šolstvu, in devet let (1961—1970) je poteklo v prizadevanjih slovenskih šolnikov, da bi ta zakon kljub pomankljivostim, ki jih ima, začel veljati. Sedaj imajo — obljubo, da je v pripravi nov zakon o šolstvu, ki da bo rešil tudi vprašanje slovenskega šolstva. Mar ni to eden najbolj zgovornih zakonov teptanja osnovnih pravic slovenskega šolstva in izdaja zaščite slovenske etnične skupnosti v Italiji? Obenem pa je tak način »urejanja« teh vprašanj tudi ironičen posmeh vsem pozitivnim določilom lastne ustave ter sprejetim mednarodnim obveznostim Italije od mirovne pogodbe dalje.

Pa je tako malo in tako preprosto, kar bi bilo potrebno, da slovensko šolstvo v Italiji ne bi bilo problemsko vprašanje.

Ustanoviti je treba po eno mesto šolskega nazornika osnovnih šol na Tržaškem in na Goriškem.

Ustanoviti je treba mesto šolskega podskrbnika, ki bi imel upravne in didaktične pristojnosti nad vsemi slovenskimi šolami v deželi Furlaniji — Julijski krajini in bi bil neposredno podrejen le ministrstvu za šolstvo.

Vsem slovenskim učiteljem, ki so bili v službi 4. oktobra 1954 (Londonski memorandum), naj se ob imenovanju v stalež prizna delovna doba vsaj od omenjenega datuma dalje. Isto naj se prizna tudi ravnateljem in profesorjem slovenskih srednjih šol. Za ravnatelje in profesorje slovenskih srednjih šol je čimprej treba urediti vprašanje priznanja njihovega staleža.

Za vodenje slovenskih otroških vrtcev v deželi naj se ustanovi enotna uprava, mesta otroških vrtaric pa naj se poverijo izključno osebjem slovenske narodnosti.

Beneškim Slovencem bi bilo treba priznati pravico do javnega pouka v slovensčini in jim omogočiti, da se na svojih tleh učijo in izobražujejo v svojem materinem jeziku.

Slovensko šolstvo naj bo v pravicah in možnostih izenačeno z italijanskim šolstvom.

Morda pa so take zahteve za nekatere italijanske državne uradnike in politike preveč komplicirane in nejasne? Potem naj vprašanje slovenskega šolstva rešijo na način in z določbami, s katerimi so prav enako vprašanje že davno ugodno rešili pri francoski in nemški etnični skupnosti.

S tem, ko so slovenski šolniki v Italiji ustanovili enotno Sindikalno zvezo šolnikov Furlanije — Julijske krajine, bodo prav gotovo v enotnem nastopanju v boju za doseg svojih naravnih in zakonskih pravic še bolj uspešni. V jubilejnem letu slovenskega šolstva v Italiji se pridružimo prizadevanjem slovenskih učiteljev in profesorjev, čestitamo jim za dosedanje uspehe in želimo ter upamo, da bodo njihova prizadevanja končno le nagrajena s pravilno in pravično rešitvijo slovenske šole v Italiji!

Razstava fotografij iz Auschwitza v Celju

V mesecu maju ob 25-letnici osvoboditve je celjski muzej ljudske revolucije pripravil razstavo fotografij in dokumentov iz koncentracijskega taborišča Auschwitz, ki je bila še posebno dobro obiskana.

Znano je, da so Nemci v času okupacije odvedli v to uničevalno taborišče iz Slovenije kar 2078 oseb, od teh 1538 žena in deklet. Zato si je razstavo ogledalo tudi največ žena ter so se nekatere prav tu po dolgih letih ponovno srečale ter obujale spomine na grozote vojne, ki so jo morale preživeti.

Zanimivo pri tem je, da so obiskovalci s fotografij prepoznali številne žrtve, ki doslej še niso bile identificirane. Na razstavi so tudi posnetki zloglasnega krvnika Rudolfa Hössa, komandanta taborišča, pa taboriščnega zdravnika dr. Clauberga, ki je v taborišču na živih ljudeh opravljal razne medicinske poskuse ter tako številne tudi usmrtil.

Celjski muzej revolucije je za to razstavo dobil od republiškega muzeja NOV iz Ljubljane več sto policijskih kartotečnih fotografij taboriščnikov s celjskega območja in od drugod.

Franjo Hovnik

Zanimivosti

Razstava o bojih na Koroškem

V muzeju ljudske revolucije v Slovenj Gradcu so v okviru praznovanja občinskega praznika in 25-letnice osvoboditve odprli razstavo o zadnjih bojih druge svetovne vojne, ki se je končala na koroških tleh.

Ob otvoritvi je govoril predsednik Združenja borcev NOV Ludvik Pušnik, vsem ko je ravnatelj muzeja ljudske revolucije Bogdan Zolnir popeljal goste in prve obiskovalce po razstavi ter jih seznanil s sklepimi boji na Poljani med Mežico in Prevaljami, kjer se je vojna končala šele 15. maja 1945 leta, to je teden potem, ko so Nemci podpisali brezpogojno kapitulacijo.

Razstava je dokaj skrbno urejena. Na njej so razstavljeni dokumenti, ki doslej še niso bili na ogled. Zato je pričakovati, da si jo bodo ogledali številni Korošci in drugi obiskovalci, predvsem pa mladina. Le-ta naj svoje izlete nameni tudi za ogled te enkratne razstave o ljudski revoluciji in borbah ter žrtvah, ki jih prinaša vojna.

Opera »Komunist«

Na odru gledališča S. M. Kirov v Leningradu je bila premiera opere »Komunist« ki jo je po scenariju J. Gabriloviča uglasil Dimitrij Gljebanov.

Darilo predsedniku Titu

Člani vojaškega kluba pri vojni pošti 8164 v Mariboru in starejši vodnik Georgievski so se odločili, da bodo podarili Titu ob njegovem rojstnem dnevu dva njegova portreta. Z željo se jim je izpolnila! Portreta je izdelal vojak Vlado Avsenek, njuna posebnost pa je v tem, da sta »narisana« s pisalnim strojem. Eden je celo barvni (Titu v maršalski uniformi), vsak pa ima okoli 45.000 znakov. Vlado Avsenek pravi, da je barvni portret, narejen s pisalnim strojem, edini te vrste na svetu.

Zadnje pismo materi

Preden so ga pred štirimi meseci poslali na vietnamsko bojišče, je 19-letni Keith Franklin pustil materi pismo s prošnjo, naj ga odpre, če bo zvedela, da je padel. Ko so jo vojaške oblasti obvestile o najhujšem, je mati odprla pismo. »Moja smrt je povsem zaman. Vojna, ki me je ubila tako kot tisoče in tisoče drugih, ki so padli pred menoj, je amoralna, nezakonita in strašnejša od česar koli, kar je človek doslej poskusil. Prosim, če mi izpolnite zadnjo željo. Povejte ameriškemu ljudstvu, tistemu delu ljudstva, ki je doslej tiho in brez odpora spremljalo morijo v Vietnamu, naj povzdigne svoj glas v protest zoper vojno!«

»Uniforme v zgodovini«

Na likovnem razstavišču »Arkade« v Ljubljani sta Pokrajinski muzej iz Maribora in Narodni muzej v Ljubljani odprla razstavo »Uniforme v zgodovini«. Razstavo so prenesli iz mariborskega muzeja, kjer je vzbudila veliko zanimanja.

Škandal na rimski univerzi

Rimska policija je odkrila nekaž, o čemer so študentje že dalj časa susljali: za skromen znesek milijon lir je bilo mogoče na univerzi kupiti doktorski naziv. Policijska preiskava je v štirih institutih ugotovila petsto izvodov pripravljenih disertacij in tudi seznam naročnikov nanje.

»Na kmetih«, nov slovenski film

Zivojin Pavlovič, znani jugoslovanski režiser, bo v Sloveniji režiral že drugi celovečerni film. Kot je znano, bo oktobra v Ptuj in okolici posnel znani Potrčev roman »Na kmetih«. Te dni se režiser s svojo ekipo mudi v Ljubljani, Mariboru in Ptuj, kjer si je ogledal terene in izbral igralce. Govori se, da bosta glavni vlogi v tem filmu igrala Franc Uršič in Majda Potokarjeva.

Spominske znamke

Ob stoletnici rojstva Vladimira Iljiča Uljanova—Lenina so izdale spominske znamke tudi tri afriške države. Senegal je izdal znamko za trideset frankov, Mali znamko za tristo frankov, Zgornja Volta pa znamki za dvajset in sto frankov. Osnutke za znamke iz drugih dveh omenjenih afriških držav je naredil slikar Delrieu.

Svetinov „Rdeči sneg Triglava“

Za zbor slovenskih pionirjev na Pokljuki, ob 25. obletnici osvoboditve, je Zveza prijateljev mladine Slovenije izdala prikupno brošuro z naslovom »Rdeči sneg Triglava«, ki jo je nalašč za to priložnost napisal in s posnetki svojih originalnih skulptur opremil pisatelj Tone Svetina.

Gre za kroniko narodnoosvobodilnega boja v Blejsko-bohinjskem kotu. Ta boj je bil seveda tesno povezan z bojem vse Gorenjske, zato sega opis dogodkov čez okvire in daje bralcu pregled nad celokupnim dogajanjem med II. svetovno vojno v tem delu Slovenije.

Kronika se začneja z zlomom stare Jugoslavije. Za prizorišče tragičnega razsula in dogodkov ob njem je pisatelj izbral Bled in njegovo okolico, kjer je bila podoba tistih dni še posebno izrazita. Dalje je avtor razčlenil cilje okupatorske oblasti, katere štabi so se ugnezili prav na Bledu, njene prve ukrepe proti svo. bodoljubnemu prebivalstvu in nastop komunistične partije, ki je pripravila ljudstvo na vstajo. Pred bralcem se vrstijo kakor na filmskem platnu poglobljena dejanja narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije: posvetovanje pod Malim Gregorijevcem, boj na Jelovici, decembrska vstaja 1941,

boj v Rovtahn, dražgoška bitka, smrt Jaka Bernarda, smrt Staneta Žagarja, boj na Lipanskem vrhu, boj na Stolu, tragedija v jami na Okroglem, požig železnicega mostu v Mostah pri Žerovnici, hudi boji od poletja do konca jeseni 1942, leto 1943, borbena pot Prešernove brigade in izkrvavitev njenega 3. bataljona na Pokljuki, boj varnostno-obveščevalne službe proti gestapu, zapori v Begunjah, nastop bele garde, delo odborov OF in narodnoosvobodilnih odborov itd. Skratka, avtor je v knjižici jedrnat obdelal celokupno revolucionarno dogajanje na Gorenjskem, zlasti v Blejsko-bohinjskem kotu. Ni opisal samo borb in razvoja partizanskih odredov, temveč tudi delovanje zaledja, brez katerega partizanska vojska ne bi mogla obstajati.

Brošurica bo s pridom rabila ne samo pionirjem, temveč tudi odraslim ljudem, ki bi se radi na kratko in hkrati kompleksno seznanili z narodnoosvobodilnim bojem in ljudsko revolucijo na Gorenjskem. Tudi šolnikom bo prišla prav!

Pobuda založnice je hvalevredna, prav tako odziv pisatelja, ki je brošurico na njeno prošnjo napisal kljub obilici književnega dela.

F. S.

Partizanska ljudska pesem

Tunel

V daljavo izginjajo luči
za njimi straža stoji
v temi!
Tema. Za njo svoboda je glavna
a pot do nje? Tunelska vrata.

Potem je dan, ves svetel,
a jaz, kot bi pod zemljo stal.
Gibljem z rokami, z rokami
a oni po meni — z nogami, z nogami.

FRANC DERMASTIA-SOM

POMAGAJ SI SAM
IN UNIOR
TI BO POMAGAL

Vojaška veda in tehnika

Radarske postaje ob sovjetskih mejah

Ameriški obrambni minister Laird priznava, da je sovjetska strateška oborožitev precej močnejša, kot je bilo to predvidevali. Odbor za oborožene sile v ameriškem senatu je seznanjen s podatki, da so sovjetske radarske postaje vzdolž meja in tudi v notranjosti dežele razmestene v velikih stavbah, ki jih v Pentagonu imenujejo »kurniki«. John Foster, direktor oddelka za raziskovanje na obrambnem področju, pa je izjavil, da tak sistem radarskih postaj jamči učinkovito obrambo pred raketnimi napadi iz Kitajske, iz ameriških podmornic in pred ameriški raketami od drugega. Poudaril je, da je ta sistem bržkone učinkovitejši od antibalističnega obrambnega sistema, ki ga sedaj grade v ZDA. Laird trdi, da ima Sovjetska zveza samo okrog Moskve 64 ramp za izstreljevanje antibalističnih raket.

Po drugi strani sovjetska »Literaturnaja gazeta« v nekem članku omenja arktična oporišča, katerih posadke »lahko v vsakem hipu prestréžjo ropot letal ali šumenje raket.« Pisec članka nato nadaljuje:

»Prek Arktike vsakega dne letajo težki bombniki B-52 s tovorom atomskega orožja. Alarmni sistem v tem oporišču po večkrat na dan zabeleži znake, ki bi jim utegnile slediti rakete, toda enote v tem oporišču so menhno pripravljene, da sovražnikova letala z ogromnim tovorom bomb prestréžjo.«

Pisec poudarja, da »smo prvič v zgodovini naše obrambe v enakovrednem položaju, kar zadeva sredstva, za napad. Razmerje med našimi obrambnimi raketami in raketami za napad, ki jih ima morebitni sovražnik, znaša po količini in učinkovitosti 1:1.«

Sovjetski piloti v Egiptu

Po pisanju »New York Timesa« naj bi pred kratkim prišlo v Združeno arabsko republiko še sto sovjetskih pilotov z nalogo, da urijo egiptovske pilote. Potemtakem naj bi bilo sedaj v Egiptu že 180 sovjetskih pilotov.

Razen tega naj bi se povečalo tudi število sovjetskih svetovalcev in strokovnjakov. Prej jih je bilo približno dva tisoč petsto, sedaj pa naj bi jih bilo že kakih štiri tisoč. Med njimi so tudi strokovnjaki za protiletalske rakete in topništvo.

Bo Indija postala jedrska sila?

Indija čedalje bolj krepi svoje oborožene sile in je 30 odstot. njenega proračuna namenjeno za vojaške izdatke. V zvezi s tem je treba namreč vedeti, da je imela Indija v zadnjih 23 letih že tri resne spopade: dva s Pakistanom zaradi Kašmira in enega s Kitajsko zaradi severne meje. Indija ima močno razvito lastno vojno industrijo. Njen izdelek so med drugim tudi letala Mig-21 po sovjetski licenci. Indijsko letalstvo ima že 45 eskadrilij letal Mig-21 in Su-7.

Mnogi Indijci, ki so zaskrbljeni zaradi naraščanja vojaške moči Kitajske, zahtevajo od svoje vlade, naj tudi Indija začne izdelovati jedrsko orožje. Čeprav je predsednica Indira Gandhi odločno zavrnila take zahteve, česa da bo Indija uporabljala jedrsko energijo le v mirolnih namene, je hkrati tudi poudarila, da je treba tako politiko nenehno prilagajati potrebam nacionalne obrambe.

Tako je Indija že začela graditi naprave za izstreljevanje raket. Čeprav se zavedajo, da je to zelo draga zadeva, so v zvezi z nedavno uspešno izstrelitvijo kitajskega satelita sklenili, da mora najkasneje v desetih letih krožiti okrog Zemlje tudi indijski satelit.

Izraelska letala Mig-17

Izrael je v zvezi s trditvijo opazovalcev Združenih narodov, česa da so med Izraelom in Sirijo opazili tri letala Mig-17 z izraelskimi oznakami, uradno zanikal, da uporablja te vrste letal. Znano pa je, da ima Izrael najmanj dva Mig-17. To sta tista, s katerima sta se leta 1968 spustila po motoma v Izraelu dva sirska letalca misleč, da sta pristala na svojem ozemlju.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

O šolanju mladih pilotov

ZE OD NEKDAJ SO SE SLOVENSKE FANTJE ZELO ZANIMALI ZA POKLIC LETALSKEGA PILOTA. ŠTEVILNIM JE USPELO KONCATI SOLO IN DOSECI V LETALSTVU UGLEDNO MESTO. V TISTI ČASIH JE BIL SOLANJE PRECEJ DRUGAČNO, KOT JE ZDAJ, TUDI ŽIVLJENJSKE RAZMERE MED SOLANJEM IN KASNEJE SO BILE VELIKO TEŽJE, KOT SO ZDAJ. LETALSKI PODPOROČNIK JOŽE JERIC NAM JE POSLAL KRATEK OPIS SOLANJA PILOTOV V SEDANJEM RAZDOBJU. IZ NJEGA POVZEMAMO NEKAJ NAJPOMEMBNEJSIH PODATKOV.

Leta 1961 je bila ustanovljena vojaška gimnazija »Maršal Tito«. Solanje je trajalo dve leti. Dijaki, bodoči letalski oficirji, so v teh dveh letih po skrajšanem učnem načrtu, pa tudi zaradi bolj zgoščenega pouka kot v drugih gimnazijah, predelali snov za vse štiri gimnazijske razrede. Ta snov pa je bila tudi prilagojena zahtevam po tehničnem znanju, kakršno je potrebno letalstvu, zato so v gimnaziji posvečali veliko pozornost naravoslovju in matematiki, kar je povsem razumljivo.

Dvoletna gimnazija je postopoma prerasla v štiriletno. Poslopje je med najbolj modernimi v Jugoslaviji, pouk je v kabinetih, bogato opremljenih z učili. Tudi v internatu, kjer dijaki stanujejo, so odlični pogoji za učenje, kakršnih marsikateri dijak doma nima.

Po končanem prvem razredu dijaki začno z letenjem na jadralnem letalu in na motornem šolskem letalu, z letenjem pa nadaljujejo tudi po 2. in 3. in 4. razredu, vsako leto po en mesec. Na teh enomesečnih praktičnih vajah v letenju se bodoči piloti seznanijo z letenjem in dobe podlago za kasnejše učenje pilotiranja veliko bolj zahtevnih sodobnih letal na reakcijski pogon. Obenem pa inštruktorji na podlagi uspehov med njimi izberejo tudi tiste, ki kažejo največje sposobnosti za letenje. Med šolanjem za pilota se namreč sposobnost pokaže v praksi. Tudi dijak, ki odlično sprejema teorijo in ki izpolnjuje med preiskavami vse zahteve psi-

hologov, lahko pri letenju ne pokaže uspeha. Take potem izšolajo za razne pomožne službe v letalstvu kot na primer za zvezo, meteorologijo, štabno službo in podobno.

Učenci, ki končajo šolanje na gimnaziji »Maršal Tito«, nadaljujejo šolanje na letalski vojni akademiji. To traja štiri leta.

V prvem letu gojenci študirajo v glavnem predvsem teorijo. Kot oficirji se morajo seznaniti s predmeti iz vojaške vede, katere mora poznati vsak oficir ne glede na to, v kateri zvrsti vojske služi. Zato se tudi bodoči letalski oficirji morajo seznaniti med drugim s taktiko, topografijo, psihologijo, zgodovino ZKJ, marksistično filozofijo in podobnim. Razen tega se

učijo tudi predmetov, važnih samo za letalstvo kot aerodinamike, elektronike, raketne tehnike itd. Zaradi splošne tehnične, pa tudi sploh izobrazbe se učijo tudi tujega jezika, matematike in fizike po programu I. stopnje tehniške fakultete.

Tako raznovrsten in zahteven program omogoča bodočemu letalskemu oficirju vsestransko razgledanost, ki je nujno potrebna za njegov razvoj v kasnejšem razdobju.

V drugem letu se gojenci začno učiti letenja na reakcijskem letalu domače konstrukcije »galeb«. Naučijo se poletanja in pristajanja, raznih akrobacij in skupinskega letenja, vse v dnevni svetlobi.

Tretje leto se z istim letalom uče leteti po instrumentih v oblakih in ponoči, letijo tudi zelo nizko, kar je posebno težko zaradi brzine in majhne možnosti za razgledovanje in uporabo radijskih sredstev za navigacijo. Podajajo se tudi že na daljše polete z določenim ciljem.

Po končanem tretjem letniku dobe gojenci čin podporočnika in

naziv pilota. Četrto leto se učijo predvsem uporabljati letalo za opravljanje raznovrstnih bojnih nalog kot za bombardiranje, streljanje na cilje na zemlji in v zraku, izvidništvo, izogibanje ognju protiletalske obrambe in drugo.

Po vsem tem lahko sklepamo, koliko mora mlad pilot znati. V večini tujih armad pilot takšno stopnjo znanja, kakršno ima pri nas po končanem šolanju, doseže šele tri ali štiri leta kasneje. Tako temeljito in strnjeno učenje pa zahteva tudi stalne raziskave v psihologiji, pedagogiki in organizaciji dela. Ta je pridobila po dolgoletnih izkušnjah in raziskavah svoj odraz v organizaciji akademije, ki se deli na upravo, katedre splošnih predmetov, katedre letalskih strokovnih predmetov, kadetske bataljone in letalske enote za učenje in urjenje letenja.

Sodobno letalstvo je nekaj čisto drugega, kot je bilo pred 25 ali 50 leti. Zahteva veliko več, več učenja in usposobljenosti. Zato je šolanje oseba zelo zahteven proces, ki se mora neprestano izpopolnjevati.

Lukova partizanska bolnica na Kolovcu

Letos, ko praznujemo 25 obletnico osvoboditve, se še bolj, kot običajno poglobljamo v čas naše NOB, v moč našega ljudstva, ki je z nadčloveškimi naporji pisalo največje sposobnosti za letenje. Med šolanjem za pilota se namreč sposobnost pokaže v praksi. Tudi dijak, ki odlično sprejema teorijo in ki izpolnjuje med preiskavami vse zahteve psi-

je zgradil Jože Pirš-Luka s svojimi sodelavci, bližnjimi aktivisti, med katerimi je bil tudi 9-letni Janko Podbevšek-Poldek, ki je bil že borec NOV. Prostor sta pomagala izbrati gozdarja Jože Jazbec in Volmajer. Prostor je bil primeren, ker je dostopen po vodi in stran od glavne poti.

Graditi so pričeli januarja 1944. Potreben les je preskrbel gozdar Volmajer, deske za obijanje pa Peter Borec iz Domžal ter takratni delovodja v LIP Radomelj Ernest Svajger, pripeljal pa sta jih z ostalim materialom Janez Tešar iz Škerjančevega in Karel Šraj iz Radomelja. Deske je takoj osem ljudi ponoči znosilo po strmi kotanji na gradbišče, sled pa so dobro zabrisali. Ves čas gradnje so delali pod stražo, da so bili varni in da jih ne bi kdo opazil, ker bi to povzročilo veliko politično škodo in žrtve. Objekt, ki je bil v zemlji, je bil 12 m dolg in 4 m širok, na zgornjem koncu 4 na spodnjem pa 2 m globok. Tako izkopano vdolbino so obložili z lesenimi tramovi, jih obili z deskami in pokrili z leseno streho, prevlečeno s strešno lepenko. Vse so pokrili z zemljo, v katero so nasadili smrečice, pa še posuli z bukovim listjem, ker je nad bolnico rastle bukovno drevje. Nihče si z nasprotnega brega ni mogel predstavljati, da bi v nasprotni kotanji sploh kaj bilo.

V novi bolnici so bili ranjenci zelo zadovoljni in tudi graditelji so se oddahnili. Imeli pa so druge skrbi in naloge. Luka in tovariši so se dobro zavedali, da imajo 54 ranjencev, ki so bili skoraj vsi nepokretni. Luka je obvestil štab IV. operativne cone, da so zgradili novo bolnico. Štab cone mu je takoj poslal zdravnika dr. Mitjo Kaca, ki sta skupno reševala vse probleme. Morala ranjencev, ki jih je bilo vedno več, je bila odlična. Celo zapeli in zaigrali so na harmoniko, najmlajši partizanček Poldek, Luka in pok. Lipko, pa so jih zabavali s šaljkami.

Zaradi nemških zased se je dogodilo, da ranjencev niso mogli takoj sprejeti in so se jim rane ognojile in okužile, ker so bile blatne in neočistene. Dr. Kac in Luka sta v mesecu marcu enkrat

tri dni in noči takim ranjencem čistila rane. Zaradi zastrupitve so se okužili tudi drugi ranjenci in dr. Kac, ki je bil zobozdravnik in ne kirurg, je bil prepričan, da je to neozdravljivo in se je iz obupa sam ustrelil. Luka je takoj od dr. Karbe iz Kamnika dobil injekcije proti zastrupitvi, prihitel pa je tudi zdravnik iz štaba cone in ugotovil, da rane niso zastrupljene.

Dne 6. maja 1944 pa je bila bolnica izdana. Izdajalec je bil Peter Subelj iz Radomelja, ki je desertiral iz Šlandrove brigade. Po Kamniku je pripovedoval, da je na Kolovcu partizanska bolnica, kamor je tudi on nosil ranjence. To novico je Luku povedal tovariš Šinkovec iz Zagorice. Okrepili so stražo, obveščevalac Jazbec pa je poostrel obveščevalno službo. Jazbec je bil zadnji dan pred napadom dvakrat v bolnici in ko se je drugič ob 7. uri zjutraj vračal domov je opazil Nemce in se po tleh plazil do doma. Doma so od njega Nemci in belčki hoteli vedeti, kje je bolnica, a ni ničesar povedal. Vse domače so zaprli v hišo in zastražili tako, da kot obveščevalec ni mogel ničesar storiti za ranjence. Okoli 13. ure je bila bolnica obkoljena. Prvega so opazili Poldeka, ki je šel z ranjencem po vodo. Poldek jim je ušel in ga na begu niso zadel. Ves preplašen je prišel v bolnico in Luku povedal, kaj se dogaja. Luka je takoj odredil umik ranjencev, ki so večina padli, ker so nanje streljali iz bližine. Težke ranjence pa so postrelili kar v bolnišnici. Del ujetih partizanov so odpeljali v kamniške zapore, druge so postrelili in jih zmetali v bolnišnico. Bunker za hrano so izpali, pobite partizane so polili z bencinom in bolnico zažgali.

Luka šolski mladini rad pripoveduje o bolnici kakor tudi o drugih bolnicah na Kamniškem, saj je bil organizator partizanske sanitete na tem področju. Večkrat se šolska mladina zbere tudi ob bolnici, kjer jim Luka, Jazbec in drugi preživeli borci še bolj živo pripovedujejo svoje spomine. Šolarji pa bi radi slišali tudi partizančka Poldeka, ki ima tudi dosti povedati, čeprav je bil takrat šele 9 let star.

Obisk partizanov iz Parme

V dneh 28. do 31. maja je bila na obisku v Ljubljani skupina italijanskih partizanov. Kakor je znano, sta mesti Parma in Ljubljana pobrateni, zato je bil obisk namenjen predvsem mestnemu odboru ZZB NOV Ljubljana. To je bila hkrati vrnitev obiska petinštiridesetletni delegaciji iz Ljubljane, ki je lani oktobra obiskala Parmo. Italijansko delegacijo so v glavnem sestavljali člani borčevske organizacije ANPI in predstavniki drugih dveh organizacij italijanskih borcev, vodila pa sta jo prvi povojni župan Parme Savanni in predsednik ANPI Barbieri.

Delegacija je prispela v Ljubljano v četrtek zvečer po ogledu Bleda. V Ljubljani so si najprej ogledali spomenike narodnoosvobodilnega boja, nato so odšli na Urh, kjer so pred spomenik žrtvam fašističnega nasilja položili venec. Ob 11. uri je delegacijo sprejel predsednik mestnega sveta inž. Miha Košak. Popoldne so si gostje ogledali Muzej narodne osvoboditve in mesto Ljubljano, zvečer pa jim je predsednik ZZB NOV mesta Ljubljane priredil večerjo v hotelu »Turist«. Na tem prijateljskem srečanju so tovariši Savanni, Taurer in Kolar v svojih govorih naglasili predvsem dejstvo, da srečanja bivših borcev utrjujejo mednarodno bratstvo borcev in mir, ki si ga žele vsi narodi. V soboto je delegacija prisostvovala »Kmečki ohceti«, v nedeljo pa so gostje prek Postojne, kjer so si ogledali Postojnsko jamo, odpotovali nazaj proti Parmi.

Na takratnem kamniškem vojnem področju, ki je bilo leta 1941 središče vstaje na Slovenskem, so v prvem obdobju NOB dajali težke ranjence partizanskih čet in bataljonov v oskrbo in varstvo posameznim kmečkim in delavskim družinam. Zdravniško nadzorstvo nad ranjenci pa sta imela dr. Miha Cunder in prvoborec iz Radomelja Jože Pirš-Luka, kot bolničar, ki sta bila izredno požrtvovalna.

Izredno hiter razvoj NOV in dotok novih in novih borcev pa je tako kakor po vsej Sloveniji in Jugoslaviji tudi na kamniškem področju narekoval, zlasti od pol leta 1943 dalje, gradnjo partizanskih bolnišnic in sanitete na splošno.

Ena takih je bila bolnišnica Triglav v vzhodju Kolovca v bližini prijazne vasice Rova, ki jo

Partizansko srečanje na Polici

V nedeljo, 14. junija, bo na Polici pri Grosupljem, pri spomin-skem obeležju, od koder je maja 1942 odšla II. grupa odredov na Štajersko, partizansko srečanje. Začelo se bo z govorom Cirila Jurčiča ob 10. uri. Nato bo kulturni program in prosta zabava. Srečanje bo v okviru praznovanja občinskega praznika grosupeljske občine. Razen vabljenih borcev II. grupe in predstavnikov so vabljeni tudi vsi, ki morda vabila niso prejeli, pa tudi drugi borci in ostali državljani.

Odbor II. grupe odredov

Mesta, ki so v zadnji vojni doživela sodni dan

Kadar je govor o mestih, ki so v zadnji vojni doživela najhujše zlo, se po navadi omenjata dve japonski mesti: Hirošima in Nagasaki. 6. in 7. avgusta 1945 so Američani »in vivo« preizkusili svojo atomsko bombo in rezultat teh dveh poskusov je bilo 200.000 mrtvih. Statistični podatki pa govorijo, da je London imel v času vojne največje število mrtvih, vendar so se žrtve velikega mesta začele šteti od samega začetka vojne in so se štele skoraj do konca vojne. Na drugem mestu je, seveda, Leningrad, ki je bil obkrožen tri leta in v katerem je umrlo od bombnih napadov, topništva in lakote nad 600.000 oseb. Tudi za Leningrad velja tisto, kar smo rekli za London, da se je toliko žrtev nabralo v dolgem razdobju. S Hirošimo in Nagasaki pa se gleda smrti more primerjati nemško mesto Dresden. O Dresdenu in njegovi usodi v času zadnje vojne se je bolj malo pisalo, ker je bila Nemčija pač napadalec in premaganec. In vendar moremo danes reči, da je to mesto doživelo podobno zlo kot Hirošima in Nagasaki, morda celo še nekoliko hujše. Bilo je to pred petindvajsetimi leti. Kako in zakaj, bomo videli iz naslednjega.

Dresden je bilo veliko mesto s približno 600.000 prebivalci. V času vojne, točneje proti koncu vojne, pa je v njem živel več kot milijon ljudi. Zakaj?

Dresden so le parkrat obiskala zavezniška letala, ki so odvrгла nekaj bomb. Ker so za Dresden rekli, da je to mest umetnosti, ker so za to mesto značilni številni veliki in manjši spomeniki, dvorci in muzeji, ki so predstavljali veliko umetniško bogastvo, so mnogi menili, da bodo sovražniki mestu prizanesli, kajti težko se je na primer odločiti za bombni napad na mesto, kjer se pri vsej previdnosti more zrušiti katedrala, pomembna palača, dragocen spomenik. (Človeško življenje pa je v času vojne tako in tako ceneno).

Dresden je bil poln ljudi, toda sorazmerno še bolj bogat umetniških objektov. In ker je veliko Nemcev računalo s tem, da bo sovražnik Dresdenu prizanesel, so se vanj zatekli, posebno iz zahodnih predelov dežele, ki so jih zavezniška letala pogosto obiskovala, hkrati se je v Dresden zateklo tudi veliko ljudi, ki so bežali pred Rdečo armado iz vzhodnih predelov tedanje Reicha. In tako je bil Dresden v noči od 13. februarja 1945 poln, prepoln — nad milijon ljudi je

bilo v njem, vojaških sil pa je bilo v mestu malo.

In v noči od 13. na 14. februar je Dresden doživel presenečenje, v štirinajstih urah se je na mestozrušilo 4000 ton eksplozivnih in rušilnih bomb in 650.000 zažgalnih bomb. Posledice so bile strahotne.

Polnih osem dni je bil Dresden podoben ogromnemu kresu. Stebri dima so se dvigali do 5000 metrov visoko. Zaradi ogromne toplote, ki je nastala ob eksplozijah bomb in ob izgorevanju, kar je bilo gorljivega, so se trupla, kolikor niso zgorela skrčila za pol metra. Približni računi pravijo, da je v teh štirinajstih urah izgubilo življenje 130.000 ljudi. Ta številka je skrajno previdna, kajti mnogi pravijo, da je bilo mrtvih tudi nad 150.000, nekateri pa tvegajo celo število 200.000. Zaradi tega nekateri menijo, da je Dresden doživel hujše zlo kot Hirošima.

In zakaj so se zavezniki tako rekoč pred koncem vojne odločili, uničiti mesto, ki je predstavljalo tolikšno umetniško bogastvo in ki hkrati ni predstavljalo nobene strateške vrednosti?

Leta 1944 so bili zavezniki med seboj razcepljeni glede načina, kako izpodkopati Nemcem moralo. Američani so se bolj ogrevali za to, da bi uničili industrijska mesta in industrijske objekte na sploh, Angleži pa so bili za to, da se uničijo tudi mesta brez industrijske in strateške veljave. To je tudi razumljivo, saj so Nemci s svojimi raketami »V 1« in »V 2« iz dneva v dan skozi mesce rušili njihovo prestolnico. In pri tej izbiri je obveljala angleška. Kot prvo mesto v tem programu je bil izbran Berlin. Toda Berlin je bil tedaj že tako porušen, da bi sleherni bombardiranje bilo odveč, saj so ljudje živeli po kleteh, vrhovi štab Hitlerjevi pomočniki in Hitler sam pa so živeli v nedostopnih bunkerjih. Zato je bilo treba najti drugo mesto oziroma druga mesta in prvi sklep je padel na Dresden, na mesto, ki se mu je sicer bližala tudi fronta. Sovjeti so bili že na sto kilometrov od njega.

Dresden je v treh dneh, vse do 13. februarja 1945, živel povsem mirno življenje. V Operi ni bilo večera brez predstave in vsak večer je bila Opera polna. Podobno je bilo tudi z drugimi mestnimi gledališči. Podobno je bilo s kinematografi, znani cirkus »Sarasins« pa je prav te dni dajal svojo »gala predstav«. V Dresdenu je bila zbrana tudi ti-

sta nemška družba, ki se sicer ni ogrevala za vojno, ki pa je imela na razpolago dovolj sredstev, da si je od nacistov kupila toliko svobode, da je počela, kar je hotela. Izživljala se je na varnem v Dresdenu.

Napad od 13. februarja se je začel ob 22.15, ko je nad Dresden priletelo 244 angleških bombnikov, ki jih je spremljalo do mesta nekaj lovcev. Prvi bombni napad je trajal dvajset minut. Drugi napad se je začel tri ure pozneje, ko je nad mesto priletelo 500 angleških bombnikov. Zavezniki so računali stem, da bi z drugim napadom uničili vse pomožne predvsem pa gasilske službe. Računali so, da se bodo v Dresdenu zbrale vse pomožne službe iz Dresdenu in bližnjih mest. Za to je bilo dovolj tri ure. Pri tem so zavezniki računali tudi z dejstvom, da se bodo tedaj tudi nemška lovka letala zbrala na letališčih, da bi se oskrbela z gorivom. In tako so z drugim valom — 500 angleških bombnikov — uničili tudi vse nemško letalstvo, kar je bilo na tem področju.

Za dvema nočnima napadoma, ki so ju izvedli Angleži, je prišel na vrsto tretji val, ki so ga izvedli Američani, ki so v splošnem raje bombardirali čez dan. V prvih jutranjih urah je že dolgo prej zaznalo grmenje naznalo prihod številnih jat ameriških »letečih trdnjav«. Kar 450 teh velikanov je priletelo nad Dresden. Čeprav se je iz mesta vil ogromen oblak dima, je bila vidljivost še vedno dobra in piloti izvidniških letal so mogli dobro zaznati posamezne objekte, kar so nato sporočali svojim jatom bombnikov. Sicer pa je bil ta bombni napad praktično rušenje vsega, ne glede na cilj. Protiletalsko topništvo tokrat sploh ni odgovorilo, saj ga je v mestu ostalo le malo, ko pa so skoraj vse razpoložljive sile že prej pogнали proti prodirajoči Rdeči armadi. In tudi tistih nekaj protiletalskih topov, kar jih je bilo še v Dresdenu, so uničili Angleži pri prvem in drugem napadu.

Dresden je gorel kot bakla in računajo, da je vročina, ki se je v središču mesta dvignila na tisoč stopinj C, povzročila tolikšno kroženje zraka, da je njegova brzina znašala 200 km na uro.

In vendar je Dresden ponovno oživel. Dresden je ponovno mesto umetnosti. V ta namen so porabili ogromno denarja. Na neki način se more Dresden primerjati Varšavi, kajti tudi v Dresdenu so potegnili iz raznih skritih arhivov stare načrte in črte-

že ter na osnovi teh, na osnovi spomina, celo na osnovi priložnostnih fotografij so nekatere pa-

lače in objekte zgradili prav takšne, kakršni so bili pred 13. februarjem 1945.

Zavod „BOREC“

LJUBLJANA, BEETHOVNOVA 10.

OBVEŠČA CENJENE STRANKE

DA SO IZSLE NOVE KNJIGE

1. POŽGANE SLOVENSKE VASI

vrsta reportaž o slovenskih vaseh, ki so bile požagne med zadnjo vojno
Vezava celo platno, cena din 55.00

2. POKOL V NOVEM SADU

Pričevanje o dogodkih, ki so pretresli Novi Sad v začetku leta 1942
Vezava celo platno, cena din 42.00

3. DVOBOJ VOHUNOV

Boj številnih diverzantov in obveščevalcev, ki so si prizadevali speljati hitlerjevce na krivo sled o tem, kje in kako naj bi prišlo do invazije v Normandiji.
Vezava celo platno, cena din 64.00

Posebej priporočamo zbornik SLOVENKE V NARODNOOSVOBODILNEM BOJU

Zbornik bo izšel v treh knjigah jeseni t. l. Zajema dokumente, članke in spomine, ki izčrpno prikazujejo udeležbo slovenskih žena in deklet na vseh področjih narodnoosvobodilnega boja. Zbornik bo najprimernejše darilo za udeleženke in sodelavke v NOB ter interniranke, zato ga posebej priporočamo ustanovam, gospodarskim in političnim organizacijam, da bodo z njim obdarile svoje sodelavke in upokojene tovarišice — udeleženke.
Tri knjige, vezane v celo platno, kartonski ščitni ovitek, cena din 220.00

Zbiramo prednaročila za trilogijo

Toneta Svetine UKANA

Na Slovenskem je po tem edinstvenem partizanskem romanu še vedno veliko povpraševanje, zato bo delo v celoti ponovno ponatisnjeno.
Prednaročniška cena bo enaka dosedanj, po izidu trilogije bo cena višja. Prednaročila zbiramo do konca septembra t. l., izid ponatisa pa je predviden v prvi polovici leta 1971.

NAROČILNICA

Nepreklicno naročam:

1. Zbornik SLOVENKE V NARODNOOSVOBODILNEM BOJU

celo platno, cena din 220

2. Trilogijo UKANA

celo platno din 225.00

polusnje din 260.00

celo usnje 350.00

Naročnino bom poravnal(a):

- a) takoj po prejemu knjige
 - b) v petih mesečnih obrokih (po prejemu knjige)
 - c) v desetih mesečnih obrokih (pričensi z dnem naročila)
- (Neustrezno črtajte)

PRIMEK IN IME _____

kraj, ulica, h. št. _____

pošta _____

LJUBLJANA
Beethovnova 10
ZAVOD BOREC
knjižniški oddelk

Mile Pavlin SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

Potem bom znova poskušal doseči svoje s prigovarjanjem in lepimi besedami. Očitala mi je, da bo imela z menoj otroka. Nenadoma je planila iz postelje in stekla v kuhinjo. Tam sem slišal, kako naliva vodo v posodo za umivanje, potem je dolgo pljuskalo in nazadnje se je vrnila. Jaz pa sem se počutil močnega in srečnega moža. Pa sem vseeno dosegel, kar sem hotel, in drugič mi bo laže, dokler ne bo postalo nekaj popolnoma vsakdanjega.

Tako vroče mi je bilo, da mi je mrzli parket kar ugajal, zato sem legel nanj, ona pa je ležala v postelji.

»Jutri moraš proč,« je rekla. »Ti surovina in podlež! Izkoristil si moja čustva in mi storil silo. Kaj naj zdaj rečem očetu in ljudem? Ali naj te zatožim našim? Če oče zve, me bo tepel kot žival.«

Tolažil sem jo, da je to, kar sva naredila, nekaj popolnoma naravnega. Nisem se mogel več premagovati, ko sem jo gledal, kako je ljubka; govoril sem, da jo imam rad in da bom vse življenje njen stujen, samo če hoče. Če bo otrok, jo tudi poročim. Zakaj bi trpela jaz in ona, če sva lahko srečna in če zaradi tega nihče ne trpi? Vojna je in vsak hip lahko koga izmed naju zmanjka, šla bi v grob in ne bi vedela za največjo srečo v življenju...

Če bo za vedno moja, bo najsrečnejša ženska na svetu, tako ljubljena in tako potešena kot nobena druga.

Namesto odgovora je zajokala. Zasmilila se mi je in začel sem iskati njene noge pod odejo, da

184

bi ji pokazal svojo vdanost in hvaležnost za vse, kar sem doživel z njo malo prej. Poljubljal sem ji prste kot divji in solze so mi navrele v oči ob misli, da sem jo izgubil, ker sem bil preveč surov in nagel.

Nekaj časa je trpela, potem pa me je brenila v obraz. Spet mi je nekaj očitala, sam ne vem kaj, tudi jaz sem nekaj pletenčil in spet me je začela popadati strast. Menda sem ji očitil njene prejšnje fante in Italijane. Ko je slišala o fantih, me je usekala čez obraz. Postala je surova, planila je vame kot divja mačka. Nič več ni pazila, da ne bi povzročala hrupa. Utegnil bi se zbuditi oče, lahko bi slišala služkinja, stara vešča, zato sem se umaknil in se kot pijan odmaknil v svojo sobo. Že med potjo tja sem jo začel silovito sovražiti. Drugim se daje pohotno in vroče, celo lovi juh, med njimi so tudi Italijani, sovražniki, mene pa je takole zavrnila, ko je bila že moja. Take so torej ženske, vse enako podle, ki jim je samo do denarja in lepih oblek, moški pa so jim samo igracke, z njimi se nekaj časa igrajo kot mačka z mišjo, potem pa enega zavržejo, da se vržejo drugemu pod noge, ga oskubejo in poiščejo naslednjo žrtev... Ne duše ne srca ni v njih.

Komaj sem legel, že sem zaspal kot ubit. Zbudil sem se precej pozno in skoraj bi bil zamudil važen sestanek. V naglici sem se umil in stekel proti izhodu. V veži me je pričakoval stari: ne vem, kako je ugotovil, kdaj sem vstal. Medeno prijazen je bil z menoj, potem pa me je začel rotiti, naj brž izginem iz stanovanja, ker da so me opazili Italijani. Izgovarjal se je, da sem hčerini sošolec in da jo učim, oni pa so rekli, da so vsi študentje komunisti.

Figo, sem si mislil natihem, povedala mi je, kako je bilo z nama ponoči. Noče imeti grbavca za zeta, zato se izgovarja na Italijane. Najraje bi mu

185

bil to svojo ugotovitev vrgel v obraz, pa sem se ustrašil, da bi potem utegnil kaj počekati našim. Trda bi mi predla, če bi se razvedelo, kako sem izkoristil gostoljubnost, ki so jo izkazali ilegalcu. Slišal sem za nekaj takih primerov. Krivce so takoj odstavili od vseh funkcij, izključili iz organizacij in poslali k partizanom za navadne borce.

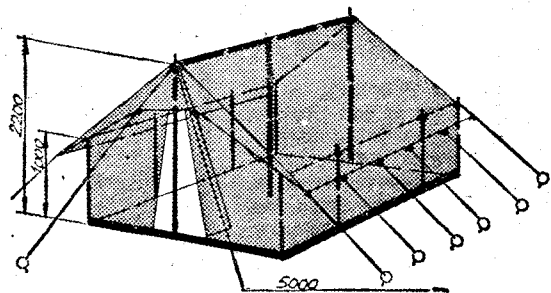
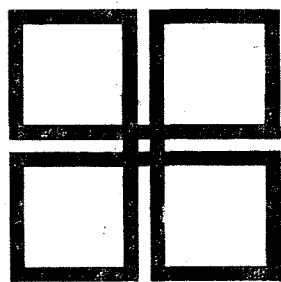
Morda se mu je tudi zlagala, sem premišljeval. Kako sem jo nadlegoval, pa se mi ni vdala. Vsekakor pa moram kar najhitreje izginiti, ne zaradi Italijanov, pač pa zaradi naših. Opljubil sem staremu, da ne pridem več, in se poslovil od njega. Potem sem se vrnil, da bi se poslovil še od hčerke.

Podala mi je roko, hladno in s hinavsko ljubeznivostjo. Boš že videla, koga si zavrnil, sem si mislil. Vojna bo minila, zmagovalci bomo mi, in jaz bom velik človek, morda celo član vlade ali poslanik. Ženske se bodo metale za menoj, morda se boš tudi ti, toda takrat te ne bom maral. Ne-koč te bom že poiskal in ti pokazal, kaj se pravi odklanjati mojo ljubezen. Takrat ti ne bo prijetno, lepota ohola...

Tako sem ostal na cedilu in mrzlično sem začel iskati novo stanovanje. Povsod so se me otepali. Predvsem so se bali, da me kdo ne bi opazil in se me zapomnil, pa tudi stanovanja so imeli majhna ter prenapolnjena. Velikokrat zvečer nisem vedel, kjer bom spal čez noč. Navadno so bili fantje in dekleta takoj pripravljeni ustreči, toda starši so se upirali, da bi me vzeli pod streho. Nekajkrat sem preživel noč v kurniku ali drvnicah, pa tudi za skladovnicami drv ali desk. Perila nisem preoblačil in kmalu sem zaduhal, kako zaudarjam po umazaniji. Nazadnje nisem več zdržal, zato sem sklenil potožiti o svojem položaju okrožnemu komiteju.

Kljub vsem težavam pa sem si prihodnost pred-

industrija platnenih izdelkov Jaršepošta Domžale – Slovenija

induplati

Šotor DESETEREC je iz bombažne tkanine, vodonepropustno impregniran in barvan z olivno sivo (SMB) barvo.

Šotor DESETEREC je brez dna.

Ogrodje šotora je iz močnejših aluminijevih cevi. Svetujemo vam, da postavite šotor vedno na takšno mesto, kjer voda dobro odteka. Ko šotor podrete in zložite, pazite, da bo suh. V primeru, da ste šotor podrl v deževnem vremenu, skrbite za to, da ga boste najkasneje v 24 urah razgnili in posušili.

Z VARČEVANJEM PRI

KB
LJUBLJANA

DO
IZPOLNJENIH
ŽELJA

LJUBLJANSKE OPEKARNE LJUBLJANA

obveščajo

vse cenjene odjemalce, da na svojih obratih izdelujejo vse vrste opečnih izdelkov

Vse informacije daje prodajni oddelek Cesta na Vrhovce 2, telefon 61-965 in 61-805.

Clanom
ZVVI
ZB

ZRVS

nudimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH za naslednje bolezni:

- obolenja lokomotorne aparata, zlasti revmatična obolenja,
- od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa.

Priporočamo Vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila so Vam na razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murski Soboti in Ekspres bife s slaščičarno. Gostišče »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murski Soboti, restavracija ob kopališču v Moravskih Toplicah in motel CARDA z avtomatskim 4-steznim kegljiščem in prenočišči.

Na razpolago so Vam tudi gostišča v Petrovcih, Salovcih in Križevcih.

Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murska Sobotica.

Ljubljana
Turizem in gostinstvo
Titova 38, tel. 314-922, 321-553

PRIPOROČAMO VAM NASLEDNJE KRAJE ZA LETOVANJE V PLANINAH IN NA JADRANU:

Volparija, Fiesa, Crikvenica, Kaštelanska riviera, Novi Vinodol, Stari grad na Hvaru, Jelsa, Podgora, Vela Luka, Korčula, Bol in Pivlja na Braču, Dubrovnik in Ulcinj, Kranjska gora in Črna na Koroškem

Letovanja so 7- in 14-dnevna s popolno oskrbo in prekrbljenimi prevozi

Otroci in šolske skupine imajo poseben popust. Poleg tega vam priporočamo naslednje večje izlete:

9-dnevno potovanje na Island

8-dnevno potovanje v Grčijo

6-dnevni izlet v Pariz

vsako soboto 5-dnevni izlet v Rim

6-dnevni izlet v Holandijo

Prijave in informacije v poslovalnici

SAP-LJUBLJANA, Titova 38 – tel. 314-922, 315-342 ter ostale poslovalnice.

186

stavljal nadvse rožnato. Bil sem rajonski sekretar, danes ali jutri odidem k partizanom. Poznal sem ustaljeni red, ki je vladal pri razporejanju ljudi, ki so prišli iz Ljubljane na osvobodeno ozemlje. Povišali so jih najmanj za eno stopnjo, razen tistih, ki so bili poslani k partizanom za kazen. Torej bom postal član okrožnega komiteja. Vojne bo najbrž jeseni ali pozimi konec, vrnil se bom v Ljubljano. Imel bom lepo plačo, vozil se bom z avtom v usnjenem plašču, kakršnega sem videl na sliki nekega sovjetskega voditelja. Hodil bom po sestankih, predaval, sprejemal stranke, si našel lepo stanovanje. Najbrž si bom potem zlahka našel lepo ženo, če me bo mikalo, drugače pa si bom izbral šopek ljubice. Seve, na skrivaj, sicer pa menda takrat ne bo več pri nas tako strogo, kot zdaj...

Odšel sem na sestanek s članom okrožnega komiteja in sam sebi sem se zdel kot berač, tako sem zaudarjal in bil zanemarjen. Še preden sem odprl usta in povedal, kaj me tišči, mi je oni rekel:

»Ravno prav, da si prišel, mislili smo te že policati. V nekaj dneh moraš iz mesta. Vsi policisti imajo pri sebi tvojo sliko in osebni opis. Menda se zavedaš, kako lahko te najdejo? Najbrž te zasledujejo, da bi ugotovili, kam zahajaš, saj vedo, kaj delaš. Takoj moraš svoje delo oddati namestniku...«

Ali ni vse skupaj samo zato, ker je tista babnica povedala, kaj se je zgodilo, sem se ustrašil. Da me ne skušajo zvabiti iz mesta, tam pa z menoj obračunati? Toda že sem dobil od člana komiteja naslov, kamor se moram takoj nekako prebiti in počakati do odhoda k partizanom. Iz hiše se ne smem niti ganiti...

187

Poslovala sva se in vsakdo bi mislil, da sta se stara znanca slučajno našla po daljšem času sredi ceste ter izmenjala nekaj običajnih besed. Poiskal sem tisto hišo, med potjo pa premišljeval, kdo bi utegnil biti izdajalec, ki belim in Italijanom sproti sporoča vse podrobnosti o meni. Nehote sem se spomnil dekleta, ki me je tako surovo pahnilo od sebe. Pozneje sem o tem pisal okrožnemu sekretarju, pa nisem dobil odgovora, ker sem bil prej odšel na Dolenjsko.

Po poti sem se hudo bal, da me kdo ne zasleduje, pa je bila cesta prazna. Povedal sem geslo in pustili so me v stanovanje. Stara zakonca sta bila lastnika. Skoraj tri tedne sem čepel v tisti luknji in prebiral pratike in koledarje, pa še svetlo pismo povrh.

Končno sem dobil ponarejeno osebno izkaznico in potno dovoljenje. Odšel sem na postajo in se odpeljal na Dolenjsko. Kako to, da me niso zaprli? Kaj, če me niso nalašč spustili? Morda so bili na postaji v službi simpatizerji partizanov ali pa so s mislili, naj kar grem k partizanom, da bom delal samo škodo. Morda so me že takrat imeli v precepu gestapovci?

V vlaku sem opazil več znanih obrazov. Vozil sem se in se tiščal v kot, prebiral nekakšen molitvenik, da bi preslepil Italijane. V nosnicah pa sem še vedno čutil duh po svojem zadnjem ilegalnem stanovanju, po umazanem perilu, kislem zelju, gnojnici in drugih strašnih vonjavah v stanovanjih revežev. Vsak trenutek sem pričakoval, da bo kdo stopil k meni in me povabil s seboj, toda srečno sem prispel do Novega mesta, poiskal naslov, ki so mi ga dali še v Ljubljani, in se predstavljal z geslom. Proti večeru so me poslali čez bodočo žico v neko hišo blizu gozda, kjer so me

188

že pričakovali in ni bilo treba povedati niti gesla. Do noči se nas je zbralo nad dvajset Ljubljančanov in ponoči nas je domači sin odpeljal h Krki. Čez reko naj bi se peljali s splavom.

Sredi reke je popustila ena izmed spojnic in pod nogami se nam je splav razklat na dva dela. Nastala je zmešnjava in končalo se je tako, da smo se vsi okopali. Na srečo smo menda vsi znali plavati, pa tudi reka ni bila globoka. Vse to se je zgodilo le kakih dvesto metrov od italijanskega bunkerja ob stražki progi, pa nas niso izsledili.

Pot smo nadaljevali do kože mokri, sicer pa je bilo poletje. Zjutraj nas je vodnik izročil patrulji ene izmed krajevnih partizanskih čet. Nekaj časa smo se sušili in takrat sem srečal tistega dijaka, ki sem mu bil priskrbel stanovanje pri črnolaski.

Opoldne smo prišli v četno taborišče. Tam nas je že pričakoval slok mož, ki se je pozanimal, kdo smo, kako smo potovali in kaj smo delali v Ljubljani. Zapisal si je naša imena v zvezek in obljubil, da še pride. Potem smo dva dni ležali v senci in opazovali partizansko življenje.

Nato je prišel k nam Urh, ki sem ga poznal še iz Ljubljane, ko je bil menda v okrožnem komiteju ali celo v glavnem odboru. Najbrž me je prav on postavil na višji položaj, morda celo dvakrat. Dolgo sva se pogovarjala in nazadnje mi je omenil, naj bi ostal kar tukaj kot član okrožnega komiteja mesec ali dva, da se seznanim s partizanskimi razmerami. Nato pa naj bi odšel na Stajersko za sekretarja.

Kar razganjalo me je od ponosa, da mi toliko zaupajo. To je presegalo vsa moja pričakovanja. Ne samo za eno stopnjo, kar za dve bom napredoval. Nisem še vedel, da bosta ta dva meseca kot nekakšna preizkušnja.

Nagradna križanka „Brest“, številka 11

NARODNI HEROJ

NAGRADNI KUPON štev. 11.

Ime in priimek _____

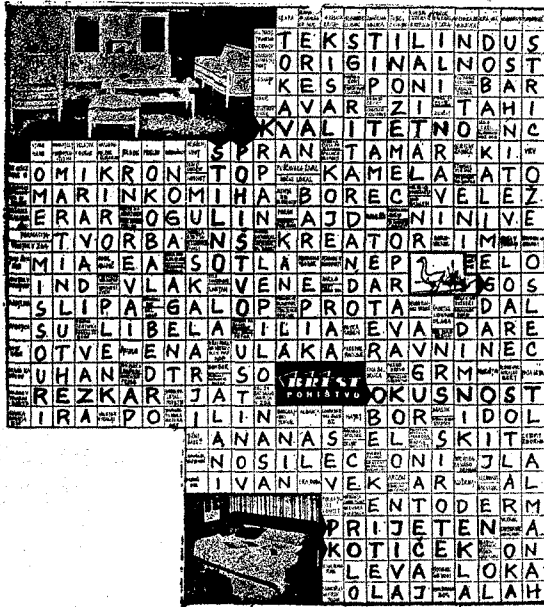
_____ poklic _____

Točen naslov: _____

Rešitev te nagradne križanke nam pošljite do 17. junija 1970, rezultate žrebanja bomo objavili v 26. številki, ki izide 24. junija.

Rešitev pošljite skupno z nagradnim kuponom, na pisemsko ovojnico pa napišite »križanka štev. 11«.

BREST
POHIŠTVO

Izzrebani reševalci

nagradne križanke Brest št. 9

1. Anđi ANDRIN, Ljubljana, Zolgerjeva 18
2. Mihaela VRHOVNIK, Kamnik, Tunjice 12
3. Tončka NAMPELJ, Ljubljana, Celovška 30, —
ki prejmejo Darwil uro znamke Lady, ter
4. Jože FRISKOVEC, Kranj, Smedniška 60 B
5. Emil LESJAK, Ljubljana, Rozmanova 6/II
6. Branko PLANINC, Celje, Koebekova 5/II, —
ki prejmejo Darwil uro znamke Lord

Ljubljanci naj se oglase na upravi TV-15 v Beethovnovi 10; ostalim bomo ure poslali po pošti.

VIKTOR ČEH:

Spomini junaške žene

JUBILEJNO LETO — 25. OBLETNICA ZMAGE NAD FASISTIČNIMI OKUPATORJI ZBUJA V NAS PONOS IN SREČO TISTIH DNI, KO JE ZAVIHRALE MODRO-BELO-RDEČA TROBOJNICA S PETEROKRAKO ZVEZDO NAD NAŠO SVOBODNO DOMOVINO. ZMAGA IN SVOBODA PA NAM NISTA BILI POKLONJENI, AMPAK SMO SI JU MORALI IZBOJEVATI. TA BOJ PA JE TERJAL OGROMNO ŽRTEV IN BREZMEJNEGA TRPLJENJA, KI NE SME BITI NIKOLI POZABLJENO. ENA ZGODOVINSKIH POSEBNOSTI NAŠEGA NOB PA JE V TEM, DA SO V NJEM ENAKOVREDNO SODELOVALI MOŠKI IN ŽENSKES IN SO SI TAKO S TRPLJENJEM IN KRVJO PRIDOBILE ŽENSKES SVOJO ENAKOPRAVNOST.

Ko sem ob letošnjem dnevu žene razmišljala, kateri tovarišici bi prvi stisnil roko, sem se spomnil imena, ki pomeni simbol aktivistke-borke in matere na Koroškem. Podal sem se v Podkraj nad Ravnami na Koroškem. Korak po zaledeneli poti, skozi hladno jutro je bil negotov, saj sem poznal tovarišico le bežno. Na takih poteh me vedno spremlja rahel nemir, saj nikdar ne vem, bom dobrodošel ali ne. V Podkraju št. 10, pri tovarišici Flori KOTNIK-Cveti (po domače pri Lubasovi), so bili mahoma vsi dvorni odveč. Prijazen smehljaj in iskren sij toplih oči je podrl vse pregrade. Zaupno in prijetno nama je stekla beseda.

Zgodbe, o katerih sem že večkrat slisl, so postale sedaj, ko sem jih poslušal iz ust tovarišice Lubasove, te bistre, ponosne žene, sivečih las, a odličnega spomina, pričevanje o okrutnosti časa, v katerem je vladalo brezmejno nasilje.

Pa prisluhnimo pretresljivim spominom te pogumne žene-revolucionarke, ki pravi:

»Z NOB sem začela aktivno sodelovati meseca marca 1943, ko so prišli pod Uršljo goro prvi partizani pod vodstvom tovariša Pavla Zavcerja-Matjaža. Moje prve naloge so bile oskrbovanje s hrano, zbiranje sanitetnega materiala in udeležba na sestankih. Kmalu nato je bil zgrajen v gozdu, nedaleč od naše hiše bunker Okrajnega OOF Prevalje. Iz zagorskih revirjev je prispel prvoborec Polde Eberle-Jamski, ki je bil poslan na dolžnost sekretarja okrožja. Ta je pozneje ob neki hajki v teh krajih žrtvoval tudi svoje življenje. Ker je postal tovariš Polde med prebivalstvom zelo priljubljen, se je politično delo zelo razmahnilo. Okupator je to začutil in se je začel urjevali. Na Rinskem vrelcu, se je vgnezdila močna policijska enota, zavarovana z bodočo žico in španskimi jezdec. Trg Guštanj (sedanje Rave na Koroškem) pa je okupator obdal z bodočo žico in bunkerji. V Dravogradu se je naselil gestapo in je tam začela delovati najhujša mučilnica na Koroškem. Tako je postalo delo aktivistov zelo težavno.

V mesecu novembru 1943 je bilo osumljenih sodelovanja in aretiranih več simpatizerjev OF, med njimi tudi moj mož. Nisem vedela, kako bi ga rešila pa sem se odpravila in odpravila k zloglasni hitlerjanki, imenovani »kaka Meziške doline«, ki je s svojim možem gospodarila na znanem posestvu »Dobji dvor« pri Prevaljah. Imela je velik vpliv pri gestapu, zato sem jo prosila, naj posreduje za možovo izpustitev. Ko je slišala moje želje, se je sinu razjezila in mi zapretila, da če se bom še družila z banditi, bom izgnila z možem vred s tega sveta. Kmalu nato je bil mož izpuščen iz celovškega zapora, dobil pa je prepoved bivanja v domačem kraju, takozvani »Kreissverweis«, zato se je zaposlil kot nadzornik žage v Wolfsbergu. Tako sem morala prevzeti vso težo gospodarjenja na svoja ramena.

Odslej sem imela v hiši dvojne obiske. Še naprej sem skrbela za partizane, od časa do časa pa me je obiskala policija. Tako je naneslo, da sem dobila sporočilo, naj preskrbim za nekaj dni suhe hrane, ker pripravljajo Nemci hajko. Odločila sem se, da bom spekla v veliki krušni peči celo tele. In prav, ko se je tele peklo, je lo-mastila proti hiši policijska patrulja. V naglici sem potegnila meso iz peči in ga v kamri pokрила s prti, v kuhinji pa sem zalagala brinje, da sem s tem prikrila vonj po pečenki. Pri tem sem se tudi močno opekla. Policistom sem postregla z moštom, mlekom in kruhom. Na srečo niso izvršili

preiskave, zato se je vse dobro izteklo.

Obiskali so me tudi raztrganci, ki so se izdajali za partizane. Bili pa so preneumni, da bi znali skriti svoje obnašanje, ki ni imelo nič skupnega z vedenjem partizanov. Pri odhodu so mi strogo zagrozili, da jih ne smem prijaviti. Jaz sem obisk seveda takoj prijavila. V pisarni so me začudeno gledali in izpraševali, jaz pa sem dobro vedela, da je vse to le spretna igra.

Ker so se Nemcem vsi dotedanji poizkusi izjalovili, so si nekega dne namislili, da bodo pri nas prenočili. V veliko sobo smo morali nanositi slamo. Soba je zasedla okrog 40 sovražnikov. Na srečo pa tisto noč ni bilo k hiši nikogar, ki bi kakorkoli potrdil sum Nemcev.

Kljub vsej previdnosti pa je na-počil usodni 25. september 1944. Bunker v gozdu je bil izdan. Slučajno ni bilo v trenutku, ko so ga zavzeli Nemci, nikogar v njem. Vseeno pa so ga močno obstreljevali. V njem so zasegli le obleke, obutev, literaturo in en sod vsoljenega mesa. Takoj nato je obkolila našo domačijo množica zelencev. Od mene so zahtevali, da moram vendar vedeti, kaj se dogaja v mojem gozdu. Izgovarjala sem se, da ničesar ne vem, ker se zaradi nasilja banditov nikamor ne upam. Za ta dan je zaleglo. Gospodarski pomočnik je moral zapreči vole in pripeljati stvari iz bunkerja na Rinski vrelce.

Zaslutila sem, da se zbirajo nad mojo družino grozeči oblaki, zato sem vzela neka, najnujnejšega oblačila in se s štirimi otroki umaknila v sosedov skedenj. Starejša hčerka Lojzka-Cvetka je izginila že tisto popoldne v partizane. Na domačiji sta ostala le gospodarski pomočnik in gospodinjska pomočnica.

Naslednje jutro je prišla kolona sovražnikov in izropala vse naše imetje. Odpeljali so 16 glav goveje živine, 12 prašičev in 16 ovac. Perutnino so kar na mestu podavili in vzeli s seboj. Jaz sem z otroki — brezdomci od daleč iz gozda opazovala to žalostno početje. Nato sem se s štirimi otroki preselila v skalnati bunker nad Macigojem. Tam je bila že tudi Rožankova družina iz Podgore, ki je prav tako morala zapustiti domačijo pred okupatorjevimi maščevanji.

Po nekaj dneh sta bila poslana sinova: starejši, gluhooni Flori-Cvetko ki je bil izreden risar, v tehniko »Netopir«, štirinajstletni Beno pa kot kurir na komando mesta v Solčavo. Pri meni sta ostala le najmlajša otroka v starosti 9 in 6 let.

Življenje v bunkerju, kjer nas je bilo okrog 15 oseb, od tega kar 10 otrok, je bilo vedno težje. Da se ne bi izdali, smo morali prebiti noči in dneve v bunkerju. Nalogo intendantja je opravljal Rožankov sin Maks, Rožankova stara mati pa nam je kuhala in nas skušala s svojim humorjem vedriti.

Ko se je formiralo okrožje Dravograd, sem bila premeščena z otrokoma vred v novozgrajeni bunker tega okrožja. Sekretar okrožja je bil tov. Gašpersič, imel pa je tudi dva kurirja in strojepisko. V tem času je pobegnil iz Wolfsberga in se nam pridružil tudi moj mož, ki je bil obveščen o našem begu z doma. Prevzevala sem skrb za kuho, kar pa ni bilo lahko, saj nisem imela potrebnih pripomočkov. Toda neka je bilo treba storiti. Moški so izkopali v zemljo luknjo, ki je služila kot kurišče, čez njo so položili železno ploščo in štedilnik je bil tu. Nato se je nekdo spomnil, da je na posestvu župnika Viternika precej posode. Odsli smo k njemu in posode nam ni več manjkalo. Dobili pa smo tudi nekaj dolgih cerkvenih sveč, da smo si lahko svetili. Fantje so

ustreliji gamsa in pripravila sem obilno jed, saj smo bili že vsi pošteno lačni. Ob »štedilniku« pa smo se ogreli in posušili, saj smo bili zaradi večdnega dežja že čisto premočeni. Kmalu pa je začel kader naraščati. V bližini so gradili bunker za zaščito in gospodarsko komisijo pa tudi bolnico. Plošča, ki je za kuho nam prvim osmim še nekako služila, sedaj ni več zadoščala, zato sem morala kuhati v več izmenah. Tako sem bila neprestano zaprta v bunkerju in zaposlena s kuho. Ker pa se je močno kadilo, sem bila črna kot dimnikar in tudi oči so me neznosno skelele. Da bi odpravil te nevednosti, so moški zgradili podzemni kanal za odvod dima. Kljub vsemu pa je bilo kurjenje, ki ne bi povzročalo dima, prava umetnost. Včasih so pritekli fantje in mi vsa polena zmetali s

FLORA KOTNIK—CVETA

kurišča, če je stražar opazil dim. Taka kuha pa je zahtevala veliko časa in večkrat tudi lačne želodce. Za prehrano nam je služilo v glavnem meso, ki ga je bilo zdaleč več kakor kruha. Srce se mi je stiskalo, ko sta otroka jokala za kruh, ki ga je bilo včasih le toliko, da smo ga pokusili.

Ščasoma sem uvidela, da ne bom več kos težki nalogi, ki bi jo lažje zmogla kak mlajša tovarišica. Zaprošila sem vodstvo, naj me do-deli na teren, za politično delo z ženami. Bila sem uslišana in vsa srečna in svobodna sem se počutila med kmečkim žerami, ki so neustrašeno prihajale na sestanke ter zvesto poslušale in predano izpolnjevale postavljene naloge. Bila sem imenovana za članico Okrožnega odbora OF okrožja Dravograd. Ker se kot mati in gospodinja v stari Jugoslaviji nisem mogla in zaradi režima nisem imela možnosti politično izgrajevati, sem morala sedaj veliko čitati, da sem zmogla samostojno voditi sestanke in pravilno tolmačiti težnje in naloge organizacije naših žena.

Dobila sem nalogo, da se prebijem na območje Črne in navežem stike z zavedno zdravnico dr. Ramšakovo. Potovati bi morala z dvema kurirjema. Ne spominjam se več, kaj je spremenilo naš načrt, da sta odpotovala kurirja sama. Med potjo sta padla v švabsko zasedo in oba so pokosili rafali. Naslednji dan sem odšla na pot sama, po drugi poti. Prispela sem do Male Črne, kjer sem osem dni čakala na zvezo. Bila sem pri samotni koči, kjer sem predla volno. Ker sem imela na nogi rano, je bilo odločeno, da ostanem neka časa v oskrbi dr. Ramšakove, istočasno pa bi se povezala z ženami tega območja. Zaradi izdaje pa so prav tiste dni aretirali v Črni in Žerjavu več naših zaupnikov, zaradi česar nisem mogla dobiti zveze.

Po vrnitvi iz Male Črne, sem bila poslana z nekaterimi tovariši na območje Graške gore. Zaradi velike nemške haške pa smo se morali vrniti.

Čez čas sem dobila nalogo, da vzpostavim zvezo z guštanskim zdravnikom dr. Eratom. V zasilnem bunkerju v Rožankovem gozdu je ležalo pet tovarišev, ki so tako ozeblji, da so nekaterim odpadali celo prsti na nogah. Morala bi jim preskrbeti hrano in zdravila. Ker je bilo izredno veliko

snega, sem oblekla hlače in se odpravila na pot. Pred odhodom pa sem naredila usodno napako, ki sem jo pozneje bridko obžalovala.

Na pisala sem pismo za dr. Erata, ki sem mu ga nameravala poslati preko sosed, naše zaupnice. Prispela sem že do Janetove kočice v Podkraju in prosila gospodinjco, naj stopi njen osemletni fantek s kakim izgovorom do sosed, da bo videl, če je varno. Ženska mi je zatrdila, da je fantič brihten in da je že večkrat kaj takega opravil. Odsel je, jaz pa sem v koči čakala na sporočilo. Ker fanta ni in ni bilo nazaj, me je začelo skrbeti. Zena me je pomirjevala, da je veliko snega in fant pač počasi hodi. Čez čas je dejala, da bo kar sama pogledala, kje je otrok. Odsel je, mene pa je vse bolj skrbelo in sem začela razmišljati, če ne bi kazalo uničiti zapiskov in pisma, kar sem nosila v torbici. Tedaj je planila v kočico vsa zbegana gospodinja je dejala, naj se rešim kakor vem in znam, ker je na bregu pred kočjo policija iz Rinskega vrelca. V par skokih sem dosegla gozd. Bliskovito sem razmišljala, kako bi zabrisala sled. Nemci so me namreč opazili. V bližini je bil potok in pohitela sem proti njemu. Toda struga je bila skoraj suha in pokrita s snegom. Prav ko sem hotela odvreči torbico, se je razlegel rezek živžig piškalke in vpitje »Hände hoch!« Bila sem obkoljena. Zdelo se mi je, da se tla pod menoj pogrezajo. Šele tedaj sem se zavedala, komu sem prišla v pest in kako trpljenje me čaka. Oficir mi je odrgal aktivistično značko, z rok pa mi je strgal torbico. Okrog mene se je razlegel krohot in vpitje, da so ujeli »zlato ptčko«. Gnali so me do bližnjega kmeta, kjer so izvršili preiskavo. Čudno se jim je zdelo, da sem bila tako sama, zato so hoteli vedeti, kaj delam. Rekla sem, da iščem svoje otroke. Bilo je blizu mojega doma, zato so krenili z menoj; tudi tja. Naredili so temeljito preiskavo, nakar so se postavili ob hišo v vrsto, oficir pa je naredil krajši nagovor. Dejal mi je, naj si domačijo še poslednjikrat dobro ogledam, ker je ne bom nikoli več videla. Nato smo krenili proti Rinskemu vrelcu. Ne dajo se opisati občutki, ki so me obhajali, ko sem stopala od rojstne hiše z mislijo, da zapuščam meni tako drago ognjišče — dom, kjer sem dala življenje petim otrokom. Nikdar ne bom pozabila tistega 11. januarja 1945.

Na Rinskem vrelcu so me zaprlj v zakurjeno sobo, mi položili na tla slamarico in mi dalj tudi odejo. Zvečer sem dobila celo dostojno večerjo. Vseeno nisem mogla niti zatisniti očesa. Strašne misli na bodočnost so mi rojile po glavi.

Ponoči je prišel v sobo šef policije in me je začel prijazno nagovarjati, naj bom pametna in naj si skušam rešiti življenje z iskrenim priznanjem pred gestapom. Dejal mi je, da sem vendar izobražena kmečka žena in me je škoda, da sem se družila z banditi ter sem s tem kot mati pahnila v nesrečo tudi svoje otroke.

Drugo jutro sem dobila zajtrk, nato še kosilo, popoldne pa sem bila odvedena v močno kolono, s policijskim psom na čelu, proti Guštanju. Tam sem bila izročena na orožniški postaji, kjer so me pridružili Francu Kotniku, po domače Janetu iz Podgore. Imenovani se je umaknil iz ofenzive v Savinjski dolini in se je doma zabil, pozneje pa se je sam javil nemškimi oblastem. Do večera sva čakala na gestapovski avto iz Dravograda. Po prihodu v Dravograd so naju pahnilj v celice. Mene so pahnilj v celico št. 2, kjer sem se prevrnila na kup žensk. Tovariša Janet sem videla čez tri dni na hodniku s čisto otečeno in počrnelo glavo. Iz Dravograda so ga poslali v Dachau, od koder se ni več vrnil.

Po prihodu v dravograjsko gestapovsko mučilnico, so me naslednje jutro poklicali na zaslišanje. Za mizo je sedel suhljat črn gestapovec s palico v roki. Že v uvodu mi je povedal, da od tu ne pojdem živa, da bom umrla mučeniške smrti, saj zaslužim, da bi mi porinili razbeljen železni drog skozi telo, da bi mi pri gobcu ven pogledal. Ob tej grožnji me je skrbelo le, kako bi se zagovarjala, da ne bi spravila v nesrečo še drugih in da ne bi imela na vesti celo žrtev. V glavo mi je šinila misel, da se bom naredila neumna. Nemški jezik sem dobro obvladala, saj sem v mladosti obiskovala meščansko šolo v Gradcu. Zato sem odgovarjala v nemščini. Hoteli so vedeti, kaj sem delala na okrožju, kje je bunker in tako naprej. Dejala sem, da me včasih čisto spomin zapusti, da sem iskala le svoje otroke, drugega pa nič ne vem. Sklicevala sem se tudi na to, da nisem imela orožja, kar je dokaz, da nisem pomembna. Vsega tega mi ni verjel, saj je imel zgovorne dokaze iz moje torbice zato je začel s palico udrihati po mojih prstih, tako da so mi roke povsem zatekle in očrnele. Odložil je palico in me začel obdelovati s klofutami. Tedaj se mi je pocedila kri iz nosa in gestapovec je zopet segel po palici. Ker pa je zamahnil previsoko, je razbil stropno svetilko. Tedaj je pritekel iz sosednje pisarne drugi krvnik, me podrl na tla in začel po meni udrihati z bukovim polenom. Nato sta me odvela nazaj v celico.

Nadaljevanje prihod 11

NAMA
LJUBLJANA
SKOFJA LOKA
KOČEVJE

**ZA POMLAD IN POLETJE
NOVI IN EKSKLUZIVNI
MODELI
ŽENSKES KONFEKCIJE**

Zveza prostovoljcev borcev za severno mejo, 1918—19, Ljubljana, obvešča svoje člane borce, da je Rep. Sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo Ljubljana, z dopisom pod št. 59/26/70 z dne 6. 5. 1970 sporočil, da imajo borci za severno mejo iz leta 1918—19, po drugem odstavku 2. člena zakona (Ur. list SRS št. 37/68) pravico, da vsako leto izkoristijo eno brezplačno in dve vožnji s 75 odstotnim popustom z železnico, ladjo ali avtobusom v SFRJ.

Za leto 1970 je bila obnovljena pogodba z železniško dirkecijo o kreditiranju prevozov z železnico na območju cele Jugoslavije.

V tem letu jim je bilo uspelo skleniti pogodbe s sledečimi avtobusnimi podjetji:

1. SAP Ljubljana
2. Ljubljana Transport
3. Avtobusno podjetje Maribor
4. Izletnik Celje
5. CREINA Kranj
6. Transturist Skofja Loka
7. Avtopodjetje Gorica
8. Gorjanci Novo mesto

Sledi še pogodba s Splošno plovbo Piran in avtopodjetjem Slavniki—Koper.

Občinski upravni organi izdajajo vozovnice le na osebno zahtevo upravičenca.

Odbor

vse vrste hladilnikov

GORENJE

135 l, 1.276,00 din
175 l, 1.470,00 din
230 l, 1.823,00 din
280 l, 2.430,00 din
HIMO
80 l, 656,60 din
130 l, 1.262,40 din

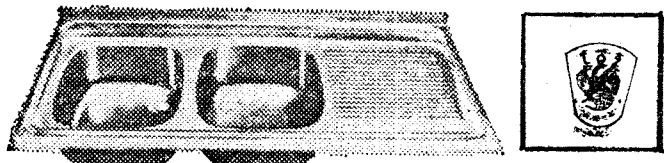
OBODIN

135 l, 1.418,40 din
ZOPAS
180 l, 1.806,00 din
130 l, 1.380,00 din
SIEMENS
160 l, 1.982,75 din
BOSCH
140 l, 1.888,00 din
HLADILNA OMARA
LTH Skofja Loka
globoko zamrzovanje
110 litrov
2.480,00 din

Vse vrste električnih in plinskih štedilnikov in kuhalnikov
NOVOST
štedilnik — Over all
model 36
novost tovarne ELRA
stranice imitacija lesa
zgornja plošča iz nerjavečega jekla

ESUPERMARKET Ljubljana, II. nadstropje odprto od 7.30 do 21 ure, tel.: 310-655, int. 282

POMIVALNO KORITO IZ UVOŽENEGA NERJAVEČEGA MATERIALA — KROM-NIKEL

KOVINOPLASTIKA • LUŽ

Pletenina

TOVARNA TRIKOTAZNEGA PERILA

LJUBLJANA, ZALOŠKA CESTA ŠT. 14

V naš proizvodni program smo vključili naslednje novitete:

- vse vrste kopalnih oblek iz najsodobnejših surovin in najnovejših krojev
- trenirke za odrasle in otroke ter trenirke po svetovno znani licenci ADIDAS
- proizvode iz movila: otroške pajace ter plenice
- vse vrste ženskega, otroškega in moškega perila

S SEJE KOMISIJE VOJAŠKIH VOJNIH INVALIDOV

O ortopedskih pripomočkih in republiškem zakonu o vojaških vojnih invalidih

Informacija o oskrbovanju vojaških vojnih invalidov z ortopedskimi pripomočki je bila prva točka dnevnega reda seje komisije VVI pri republiškem odboru NOV Slovenije, ki je bila 1. junija.

V zveznem izvršnem svetu so namreč pred nedavnim razpravljali o tem, kako čimbolj poenostaviti postopek glede nabave ortopedskih pripomočkov, dalje o potrebi strokovne komisije pri prevzemanju protez, pa o tem, da si invalid lahko sam izbere ortopedsko podjetje tudi v drugi republiki, ki naj izdela protezo, ter končno tudi o možnostih uvoza ortopedskih pripomočkov.

Komisija je ugotovila pomembnost tega, da je zvezni izvršni svet začel zanimati za pravilno oskrbo invalidov z ortopedskimi pripomočki in menila, da je zato v tem pogledu pričakovati izboljšanje dosedanjega stanja.

Ker je seji prisostvoval tudi predstavnik Zavoda za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani ing. Primožič, so člani komisije iz njegovega izvajanja posneli, da je že ustanovljena skupnost ortopedskih proizvajalcev iz vse Jugoslavije, kar bi vsekakor prispevalo k izboljšanju ortopedske proizvodnje. Dalje so izvedeli, da v Soči že izdelujejo tako imenovane sklepne poteze za noge iz plastične mase in da so z nabavo aparata za ravnotežje nožnih protez precej izboljšali njihovo uporabnost. Pojasnil je tudi, kakšne uspehe so dosegli s sodelovanjem s tujimi strokovnjaki na področju ortopedije.

Člani komisije so se z njim pogovorili tudi o tem, kako se v podjetju Soča prilagajajo zahtevam, ki so jih v pogledu oskrbovanja invalidov z ortopedskimi pripomočki postavili v zveznem izvršnem svetu. Pri tem so člani komisije naglašali, da naj ortopedsko podjetje ne uvažajo protez, marveč le boljši reprodukcijski material. Tudi za strokovno izpopolnjevanje kadrov iz na-

še ortopedije v tujini naj podjetja vsestransko poskrbijo. Sklenili so tudi, da Zavod za rehabilitacijo invalidov skliče v glavnih središčih po Sloveniji sestanke z amputiranci, da se seznanijo z vsemi pripombami, ki jih imajo uporabniki protez glede njihove izdelave.

Na seji so razpravljali tudi o spremembah in dopolnitvah republiškega zakona o vojaških vojnih invalidih. V tej zvezi so sklenili dostaviti republiškemu odboru ZZB pismo, namenjeno izvršnemu svetu, z vprašanjem, zakaj ni bil izveden pregled organizacije, ki ga je lani v septembru dostavila izvršnemu svetu SR Slovenije in ki ga organizacija ni v ničemer spremenila. Hkrati bi pa predlagali sistemsko ureditev invalidskega dodatka po načelu, da naj bo enak minimalnemu dohodku v republiki.

Sklenili so se pridružiti akciji za organizacijo izleta invalidov v Bari in druge kraje v Južni Italiji, ker so se invalidi med II. svetovno vojno zbrali. Da bi nekaterim olajšali udeležbo na izletu, bi komisija zagotovila nekaj sredstev. Menili pa so, da bi posamezne občine lahko tudi s svojo pomočjo to omogočile posameznim invalidom.

Na koncu so člani komisije zvedeli, da je zvezna komisija VVI obravnavala predloge o znižanju delovnega staža vojaškim vojnim invalidom, o priznanju strokovnega usposabljanja v delovni staž, o zvišanju osebnih invalidnin ter o zvišanju družinskih invalidnin na 100 dinarjev mesečno. Predlogi o tem bodo poslani na pristojno mesto.

Pogovorili so se tudi o obračunu invalidov v Strunjanu in o potrebi, da bi v njem zgradili bazen s toplo morsko vodo, s čimer bi bilo omogočeno, da bi bil dom odprt vse leto. Seveda pa bo ob tem treba najprej najti odgovor na vprašanje, kjer dobiti kredit za sredstva, potrebna v ta namen. V. M.

Lojzetu Kuneju v spomin

V vrstah španskih borcev je nastala nova vrzel. Izgubili smo prekaljenega revolucionarja Lojzeta Kuneja. Že kot 19-letni fant se je začel družiti s člani Zveze mladih Slovenije, predvsem s tistimi, ki so se zbirali v železničarskem domu na Markovem trgu v Ljubljani. Prihajal je med nje, ker bi se rad rano ob rami z njimi boril proti fašistični Orjuni, organizaciji, ki jo je v njegovih očeh do kraja kompromitiral pohod na rudarsko Trbovlje 1. junija 1924. Čeprav je od takrat preteklo polnih 45 let, se ga mnogi spominjajo še iz tistih časov. Tako dolga je bila torej njegova revolucionarna pot.

Ko je julija 1936 izbruhnila v Španiji državljanska vojna, je bil Lojze Kunej mesarski pomočnik v Celju. Prihajal je večkrat tudi v Ljubljano, kjer je še vedno vzdrževal stike s tistimi, ki jih je poznal še iz časa bojev proti Orjuni. Ni jim ga bilo težko pregovoriti, da je odnesel v tiskarno Slovenijo tipkopis za knjižico Mučeniška Španija, ki je izšla julija 1937. V tiskarni se je predstavil kot izdajatelj knjižice, ki prevzema zanj vso odgovornost. V resnici pa je knjižico po naročilu partije napisal prof. Mirko Košir, od katerega je tipkopis prevzel Slavko Zidanek, da bi ga predal Lojzetu.

Komaj je knjižica izšla, je policija začela zasledovati izdajatelja Alojza Kuneja, glavnega razpečevalca Leona Kovačiča in druge osumljene, ki smo preskrbeli denar za tiskanje. Največja odgovornost je padla na Lojzeta. Zato se je s Slavkom Zidanekom sporazumel, da bo odpotoval kot prostovoljec v Španijo, do takrat pa se bo skrival.

V Španiji so ga dodelili k protitankovski bateriji Petka Miletića,

ki se je ob njegovem prihodu nahajala pri Villa Nueva de la Canad. Čeprav je prišel v Španijo eno leto po začetku vojne, se je udeležil mnogih bitk, v katerih je bil večkrat ranjen. Najteže je bil ranjen julija 1938. Po dolgi ozdravitvi je bil demobiliziran in oktobra 1938 je z drugimi invalidi odpotoval v Pariz. Zaradi političnega delovanja v Parizu ga je policija aretirala in odpeljala v taborišče Gurs, iz katerega je bil kmalu premeščen v taborišče Argeles.

Čeprav je bil še bolan je oktobra 1939 skupno s tremi drugimi tovariši pobegnil iz taborišča in se štiri leta zamen poskušal vrniti v domovino in se vključiti v NOB. Celo preko Afrike se je skušal vrniti. Leta 1945 je sodeloval s četami Rdeče armade pri zavzetju Dunaja, julija pa se je vrnil v domovino, kjer je kljub boleznim prevzel odgovorne funkcije in jih vestno odgovorno funkcionirale in jih težko zbolel in bil prisiljen prosti za upokoje. Kot upokojenec je živel v Kopru, kjer je dolga leta bolehal na zavrtači bolezni, ki ji je naposled moral podleči v 64. letu starosti.

Dobro je če veste...

SREBRO SO POZNALI ŽE STARI NARODI, npr. Egipčani že 1780. leta pr. n. št. Okrog 1500. leta pr. n. št. so ga v Palestini uporabljali kot denar — v palicah in kepah. Najpomembnejša tedanja proizvajalka srebra je bila Španija, kjer so ga v ogromnih količinah izdelovali feničanski priseljenci. Več stoletij pozneje — 77. leta pr. n. št. — je starorimski pisatelj in vojskovodja Plinij v svoji Zgodovini narave ugotovil, da prihaja najboljšo srebro, in to v velikih količinah, iz Španije.

POVEČEVANJE TONAŽE (NOSILNOSTI) PRI TANKERJIH, ki prevažajo nafto, pospešujeta dva dejavnika: 1. Prevoz tone nafte s tankerji 200.000-tonske nosilnosti je za 30 odstotkov cenejši kot prevoz s tankerji 40-tonske nosilnosti; 2. Prevoz tone nafte, prepeljane v 200.000-tonskem tankerju iz luk Bližnjega vzhoda v pristanišče severne Evrope okrog Rtiča dobre nade, je za 25 odstotkov cenejši kot tona nafte, prepeljana s 40.000-tonskim tankerjem iz istih pristanišč v ista pristanišča po Sučskem prekopu. Gospodarstveniki in načrtovalci pomikajo mejo tankerske nosilnosti neprenehoma navzgor, tako da se povečevanje nosilnosti teh ladij ne bo ustavilo niti pri 500.000 tonah.

PODGANE V INDIJI so, po cenitvah strokovnjakov, požrle v enem letu nič manj ko pet milijonov kilogramov pšenice, kar znaša približno polovico količine iz ZDA uvožene pšenice.

KONEC XVI. STOLETJA SO IZNASILI PRVI SE MOČNO PREPROST TOPLOMER, 1643. leta pa je Toricelli izdelal prvi tlakomer (barometer). Leta 1639 so iznašli v Italiji prvi evropski dežemer. Iznažba teh treh naprav je zaznamovala v vremenoslovju novo dobo in začetek proučevanja naravoslovja v zemeljskem ozračju. Prva mreža meteoroloških postaj, na katerih so meteorologi sistematično proučevali vremenoslovne pojave, je bila organizirana v Italiji leta 1653.

ZNANO ODVAJALNO SREDSTVO, PREČISNO RICINOSOVO OLJE je ob sorazmerno nizki temperaturi. Spričo omenjenih in še drugih lastnosti, po katerih se razlikuje od drugih rastlinskih olj, se ricinusovo olje s pridom uporablja v kozmetični industriji pri izdelovanju pomad, krečala za ustnice, olja za lase, šamponov in finega mila. Tehniško, neprecenljivo ricinusovo olje se uporablja v proizvodnji barv, lakov, tkanin, za naljevanje letalskih strojev in, naposled še kot gorivo.

NAJSTAREJSI ZAKONIK je bil sestavljen za čas vladavine kralja Urnammu, kralja 3. dinastije v Uru, Iraku, približno 2145. l. pred n. št.

OPERJENI KAPITAN FLINT. Pred dvema letoma so v hannovrskem živalskem vrtu dobili iz Nizozemske mladega pingvina, ki je kaj kmalu začel šepati. Veterinarska diagnoza je bila jedrnat in neusmiljen: vnetje, ki ga je moč ozdraviti edino z amputacijo bolne noge. Pingvinu so odrezali nogo, kaj nato pa izdelali zanj ustrezno protezo. Obiskovalci živalskega vrta so mu nato vzdali ime: kapitan Flint po junaku Stevensonovega romana, ki je imel leseno nogo. Ptica je sprva odklanjala protezo, sedaj pa se je jela boriti za življenje. Privadila se je na hojo s protezo. No, primerjanje s kapitanom Flintonom je le nekoliko krivično, zakaj operjeni kapitan Flint se ne žene za zlatim zakladom, kakor se je gnal njegov človeški soimenjak. Invalidni pingvin tekmuje zdaj spretno z drugimi pingvini za čimboljši zalogaj.

PRVA DZAMIJA NA SVETU, KI JE DOBILA ELEKTRIČNO RAZSVETLJAVO, je bila Begova dzamija v Sarajevu.

SKRIVNOST SOFIJE LOREN. Sofija Loren osvaja s prikupnostjo tudi naše ljudi v naših primorskih krajih. Kaj je, kar jo dela tako ljubko, je njena velika skrivnost Periberio, kaj je o njeni skrivnosti neko napisal v velikem ameriškem časopisu "Time": »Ona (Sofija Loren) ima prevelike noge. Njen nos je zelo dolg. Ima krive zobe. Vrat ji je takšen, kakršen je pri žirafi. Njene prsi pa so — zdi se — iz stebila, boki pa so ji preobsežni. Nizko čelo, prevelika usta — vendar pa je konec koncev »mama mila« prav zares čudovita...« Bržkone se ne motimo, če domnevamo, da je razkrilo to »skrivnost« kakšno žensko pero.

IZ BRATSKIH REPUBLIK

Zanimivo posvetovanje

Center za delavsko samoupravljanje v Beogradu je priredil tridnevno posvetovanje o izvajanju zakona o ljudski obrambi v delovnih organizacijah. Velika udeležba predstavnikov delovnih organizacij v glavnem vodij strokovnih služb za ljudsko obrambo, je presenetila tudi same organizatorje. Posvetovanja se je namreč udeležilo nad petsto ljudi iz vse države. Ze samo ta podatek potrjuje, kako se v delovnih organizacijah zanimajo za vse, kar je v zvezi z izvajanjem zakona o ljudski obrambi.

Na posvetovanju so imeli na dnevnem redu sedem referatov. Razprava pa se ni nanašala samo na referate, marveč so se pogovorili tudi o vseh drugih zadevah v tej zvezi.

Spomenik žrtvam v Podhumu

Na Grobniškem polju so 21. maja odkrili spomenik enaindevdesetim prebivalcem Podhuma, nedaleč od Reke, ki so jih fašisti na zverinski način pobili 12. julija 1942. Nad trideset tisoč prebivalcev iz okolice Grobniškega polja, Hrvatskega primorja, Istre in Gorskega kotarja se je udeležilo te slovesnosti. Odkritju spomenika pa so prisostvovali tudi najvišji predstavniki izvršnih organov, vojske in družbenopolitičnih organizacij.

Še 27.087 nerešenih zadev

Na nedavni seji predsedstva republiškega odbora ZZZ NOV Srbije so med drugim ugotovili, da je samo v SR Srbiji še 27.087 nerešenih vlog za priznanje posebne dobe. V Vojvodini bodo morali rešiti še 8.291 takih vlog, a na Kosovu 7420. Na vprašanje, kje je treba iskati vzroke tako počasne urejanja te tako pereče zadeve, so na seji slišali zelo zanimive razlage. Nekateri borci so vložili samo prošnjo za priznanje posebne dobe in se nato niso več pojavili. Mnoge vloge nimajo sploh nobenih dokumentov in jih zato ne morejo rešiti. Tudi dolgo čakanje na mišljenja organizacij borcev iz drugih krajev močno ovira delo. Komunalni zavodi imajo težave tudi z zasliševanjem prič, ki se ne odzivajo povabilu. Vse to zavira urejanje te pereče zadeve, a nerešeni predmeti se še naprej kopičijo v uradnih prostorih zavodov za socialno zavarovanje.

Obisk delegacije ZZZ NOV Jugoslavije v NDR

Na porabilo komiteja protifašističnih udeležencev odporiškega gibanja v Nemški demokratični republiki je delegacija zveznega odbora ZZZ NOV pod vodstvom člana predsedstva zveznega odbora in predsednika republiškega odbora ZZZ NOV Makedonije Zlata Biljanovskega 25. maja odpotovala v Berlin.

Med svojim bivanjem v nemški demokratični republiki so se predstavniki Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije pogovarjali s predstavniki odporiškega gibanja v NDR o dvostranskem sodelovanju obeh organizacij, pa tudi nekaterih perečih vprašanj sodelovanja borcev Evrope.

Zlata poroka v Homu

Dne 23. maja letos sta na Vojskem nad Idrijo, v krogu sedmih otrok in devetnajstih vnukov, slavila zlato poroko Peter in Julija Ogrič iz Homa. Življenje kmeta je v tem gorskem svetu trdo; zemlja je skopna in ne rodi dovolj. Tudi Peter je moral poleg kmetovanja iskati zaslužek drugod. Zaposlil se je kot gozdni delavec, da je lahko preživljal številno družino. Zato tudi ni okleval, ko so mu med NOB zaupali odgovorno delo — prevažal je material za tiskarno »Slovenijo«. V njegovi hiši pa je bilo skladišče važnega materiala. Sinovi pa so bili v partizanih. Vendar sta Peter in Julija dočakala visok življenjski jubilej. Peter še vedno kaj napravi pri hiši. Prejema pa pokojnino, v katero so mu šteta tudi leta delovanja v NOB.

Slavljenca želimo še veliko let srečnega skupnega življenja. J. J.

Imeli smo ljudi

Leopold Hvala

V začetku maja smo se v Kanalu poslovili od zavednega tovariša Leopolda HVALE. Rojen je bil v revni kmečki družini leta 1897 na Vratih pri Cepovanu. Izučil se je mizarске obrti, a že kot mlad fant je bil poslan na rusko fronto. V nestetih bitkah si je pokvaril zdravje. Ob koncu vojne se je v Mariboru pridružil Maistrovim borcem. Vojskoval se je po koroških hribih, celo do Celovca, vse do leta 1919. Po vojni se je poročil in vzel v najem malo kmetijo v Gradu pri Kanalu.

Ze leta 1941 je zvedel, da se v Jugoslaviji pripravljajo na upor proti okupatorju. Februarja 1942 so prišli prvi partizani na njegov dom ter je s temi začel aktivno delati. Skrbel je za prve sestanke OF, zbiral je hrano in vse potrebno. Na njegovem domu so imeli bunker za prve partizane in aktiviste.

Za NOB je sodelovala cela njegova družina. Pri njemu je bilo večino pravo skladišče municije in orožja. Julija 1943 je bil izdan in s hčerko aretiran, k sreči niso doma našli nič sumljivega. Zena je policijsko ušla in odšla v partizane. Odpeljali so ga najprej v zloglasni CO-RONEO v Trstu, nato pa v taborišče Cairo Montenotte v Italijo. Po zloumu Italije so ga Nemci odpeljali v taborišče Mautausen.

Domov se je vrnil konec maja 1945 hudo bolan. Takoj po povratku se je včlanil v terenske organizacije. Bil je odlikovan z Redom zasluze za narod s srebrnim vencem.

Bil je vzoren mož in družinski oče. Po značaju miren, delaven in zelo skromen, svojih zaslug in dejavnosti ni nikoli omenjal. Naj mu bodo te vrstice v zahvalo in spomin.

Stanko Bizjak

Umril je letos januarja, star 57 let. Doma je bil iz Podbrda. Življenje mu je pretrgala kratkotrajna bolezen. Bil je izučen za ključavničarja, toda preživljal se je s kovaštvom. Marca 1943 so ga mobilizirali in poslali v posebno delovno kazensko enoto italijanske vojske. Julija istega leta so ga osvobodili Angleži. Poslali so ga v Alžirijo, kjer je kot ključavničar delal v tehnični službi angleškega letalstva. Aprila 1944 je šele dobil priložnost prestopiti v NOV. Poslali so jih v domovino. Potoval je prek Dubrovnika in Črne gore v Srbijo ter nato na sremsko fronto v enote jugoslovanskega vojnega letalstva. Januarja 1946 so ga demobilizirali. Vrnili se je v Podbrdo in se spet začel ukvarjati s kovaštvom. Leta 1947 je delavnico oddal

kmetijski zadrugi. Leta 1953 je spet začel delati kot obrtnik od 1958 dalje pa bil kot ključavničar v tovarni »Bača«. Naj mu bo lahka slovenska zemlja!

Ivan Grum

Po hudi bolezni je v begunjski bolnišnici umrl rezervni poročnik, bivši ravnatelj osnovne šole heroja Bračiča v Trzinu, tovariš Ivan Grum.

Rojen je bil 18. oktobra 1906. Junija 1926 je končal učiteljsko v Ljubljani, nato pa je služil vojsko in končal šolo za rezervne oficirje. Kot učitelj je služboval v Leskovicu pri Krškem, v Gabrku pri Skofji Loki in Skofji Loki, kjer je dočkal leto 1941 kot učitelj zemljepisna na meščanski šoli. Kmalu po zasedbi dežele so ga Nemci aretirali in prek Begunj poslali v Srbijo, toda septembra istega leta se je vrnil v Ljubljano. Nekaj časa je bil brezposeln, nato pa se je zaposlil pri železničarski nabavni zadrugi, kjer je ostal do osvoboditve. V Ljubljani je bil povezan z OF, zlasti se je ukvarjal s pošiljanjem potrebnih partizanom. Bil je sekretar odbora OF in član pomožnega odbora OF za mesto Ljubljana, odgovoren za rajon Bežigrad.

Po osvoboditvi se je vrnil v Skofjo Loko, bil je izvoljen v mestni odbor. Kasneje je vrsto let služboval v Trzinu. Več let je bil tudi načelnik oddelka za prosveto in kulturo okraja Kranj. Po ukinitvi okraja se je vrnil v Trzin. V spominu ga bomo ohranili kot dobrega tovariša!

Musa Šuapp

Tik pred delavskim praznikom 1. majem smo se poslovili od tovariša Muse, člana naše invalidske organizacije. Komaj dvainšestdesetleten je postal žrtev zahrbtni bolezni. Do zadnjega je bil delaven v ZVVI, več let je bil tudi odbornik.

V Maribor, kjer je živel, je prišel iz bratske republike Makedonije. Kaj kmalu si je našel med Slovenci prijatelje. Za vsakogar je imel prijazno besedo.

Zapustil je ženo in hčerko, ki jima izrekamo sožalje!

Franc Tomašič

Pokopali smo ga 2. aprila letos na pokopališču v Zagorju. Ze od leta 1925 je bil član Komunistične partije. Bil je odločen in borben, sodeloval je pri zloumu fašistične Orjune v Trbovljah in takrat ga je močno prizadela smrt delovnega tovariša Fakina.

Leta 1941 je že 9. avgusta sodeloval s partizani, ki so napadli orožniško postajo v Zagorju. Ko je družini začela groziti nevarnost, da jo zaradi očeta — partizana odpeljejo v Nemčijo, sta odšla k partizanom tudi sin in hči.

Po vojni je sodeloval pri graditvi naše oblasti in gospodarstva tako da je opavljal pomembne funkcije pri rudniku in na občini Dolga leta je bil tudi predsednik ZVVI. Naj v miru počiva!

Politični razgledi

Ob enaindvajsetletnici Organizacije severnoatlantskega sporazuma (NATO) je bila v Rimu konferenca zunanjih ministrov vseh držav, včlanjenih v NATO. Pokazalo se je, da je atlantska zveza zdaj že kar imuna za hladno vojno, v katero so jo ZDA silele od vsega začetka. Odnosi med Zvezno republiko Nemčijo in Nemško demokratično republiko so se izboljšali in v končnem sporočilu je prvič pisalo »Nemška demokratična republika«: izraz je bil vse dotlej nedovoljen in grozljiv, predvsem pa manj primeren od izrazov »Vzhodna Nemčija« ali »sovjetski sektor Nemčije«.

Druga značilnost rimskega sestanka so bili nastopi ameriškega zunanjega ministra Rogersa ki je vsak poseg v razpravo poskušal odati s plašcem »miroljubnega sožitja«. Morebiti so mu kolegi verjeli, zato pa mu niso hoteli verjeti, ko je z besedami polpretekle dobe upravičeval in opravičeval ameriško vojaško intervencijo v Kambodži: šlo naj bi za poseg »proti neznosnim svetščem (tako imenujejo oporišča južnovietnamske FNO v Kambodži in Laosu — Op. ur.) Vietkonga v Kambodži«. Zelo podobno je ameriški zunanjji minister govoril o »vsak dan hujši groznji, ki lega na svobodni svet zaradi sovjetskega prodiranja v Sredozemlje«.

Ameriški zunanjji minister je dal vedeti kolegom, da so možnosti za mirovna pogajanja čedalje manjša, zakaj ZSSR postavlja vse trše zahteve glede Bližnjega vzhoda: tako v pogovorih med štirimi velesilami kot v dvostranskih pogajanjih z Washingtonom. Zaradi palestinskega pritiska so arabske države čedalje bolj nepopustljive, je rekel Rogers. Povedal je, da ameriška vlada zavzeto razpravlja o izraelski zahtevi po dobavi letal »phantome«. Svetovalci predsednika Nixona morajo »znova na splošno obdelati položaj«, Rogers pa je v Rimu vprašal zaveznike, kaj menijo o tem.

Zunanja ministra Velike Britanije in Italije sta podprla stališče francoskega kolega, ko sta poudarila, da bi se jordanski kralj Husein utegnil obrniti na Moskvo, če bi se mu zadelo, da so ga »njegovi naravni zavezniki na Zahodu izdelali«. Skandinavci so menili, da ne gre izpriditi priložnosti za obnove misije dobre volje Gunnarja Jarringa, medtem ko je turški zunanjji minister poudaril »muslimansko slogo, ki veže arabske dežele«. Tako Rogersu ni preostalo drugega, kot da je vsem po vrsti obljubil, da med poročanjem predsedniku Nixonu ne bo zmanjševal pomembnosti argumentov, ki jih je slišal v Rimu.

Za nasprotno uslugo je Rogers zaprosil takoj po tej obljubi: atlantski zavezniki Združenih držav Amerike naj podpro akcijo Washingtona v Sredozemlju.

Francoski zunanjji minister Schumann se je ob tej priložnosti odločno zavzel za demilitarizacijo sredozemskega področja. Prav tako odločno je poudaril, da imajo dežele, ki leže ob Sredozemskem morju, še posebej pa dežele Magreba, vso pravico do poli-

NATO in Sredozemlje

tike, ki naj bo odvisna od politike velesil. Misli francoskega zunanjega ministra so bile ugodno sprejete, če že ne v javni razpravi, pa za kulisami rimskega sestanka. Zavedati se je namreč treba neprijetnega položaja sredozemskih dežel: ameriška ekspanzija v tem delu sveta je čedalje hujša, obenem pa se povečuje tudi teža Sovjetske zveze. Velesili se torej »uveljavljata« na področju, s katerim nimata meja, pač pa velike interese. Takšna politika je zoprna tudi nekaterim članicam NATO, ker nasprotuje njihovim nacionalnim interesom (zlasti Francija si prizadeva, da bi povečala svoj vpliv v Sredozemlju, da bi se povežala v trdno zaveznitvo s svojim nekdanjimi posestmi in da bi nasploh prevzela vodilno vlogo v Sredozemlju). Razen tega se članice NATO zavedajo, da jih bi morebitni spopad med Združenimi državami Amerike in Sovjetsko zvezo neizogibno potegnil v vojno, pa čeprav si tega sploh ne bi želele.

Ta bojazen je toliko večja zaradi poslabšanja položaja na Daljnem vzhodu: najprej z operacijami v Laosu in potem z vdorom ameriške vojske v Kambodžo. Rogers je ponovil besede iz Nixonove poslanice članicam NATO ter slovesno potrdil sklep ameriške vlade, da umakne svoje čete iz Kambodže do 30. junija letos ter da v letu dni odpokliče iz Južnega Vietnama 150.000 vojakov. Toda Rogersovi kolegi so te besede sprejeli z velikim dvomom.

Zaradi poslabšanja položaja na Bližnjem vzhodu ter v Indokiniji je bilo ozačje na rimskem sestanku NATO dokaj neprijetno. Komaj, komaj sta ga nekoliko razvedrila Rogers in zahodnonemški zunanjji minister Scheel.

Ameriški zunanjji minister je poročal o položaju na sovjetsko-ameriških pogajanjih o omejitvi strateške oborožitve (SALT). Dejal je, da so pogajanja doslej toliko napredovala, da bi Združene države Amerike in Sovjetska zveza utegnile že v mesecu dni sprejeti načelen sporazum o protiraketnih raketah, v letu dni pa še »vrsto konkretnih sporazumov. (Zanimivo v tej zvezi je seveda, da so se pogajanja SALT nemoteno nadaljevala tudi po ameriški intervenciji v Kambodži, kar potrjuje tezo tistih komentatorjev in zgodovinarjev, ki menijo da je svet še zmerom razdeljen na interesne sfere in da se Moskva ne vmešava v »ameriško sfero« — kot se Washington ob zasedbi Češkoslovaške ni vmešal v »sovjetsko sfero«.)

Zahodnonemški zunanjji minister Scheel se je lahko pohvalil z uspehi Brandtove »vzhodne politike«. Dejal je, da so pogajanja med Bonnom in Moskvo prinesla uspehe, »ki presegajo vsa pričakovanja«.

KOMENTATOR

Če gradite pazite na stroške!

- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »GRAMEX« LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10
- PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA.
- PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH.
- OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

„TV 15“ ZA MLADINO

TE DNI

NARODNI HEROJ TONE ŽERJAL — TONCEK JE POSTAL ČLAN KOMUNISTIČNE PARTIJE JUGOSLAVIJE LETA 1934, STAR KOMAJ DEVETNAJST LET. BIL JE VECKRAT ZAPRT, KAZEN JE PRESTAJAL TUDI V ZNANI KAZNILNICI V SREMSKI MITROVICI. KOT PREKALJEN KOMUNIST SE JE TAKOJ PO OKUPACIJI DOMOVINE VKLJUČIL V PRIPRAVE ZA OBOROŽEN BOJ PROTI TUJEMU ZAVOJEVALCU. ZARADI SVOJIH IZREDNIH ORGANIZACIJSKIH SPOSOBNOSTI JE DELAL V VODSTVU CENTRALNE TEHNIKE KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE KOT POMOČNIK DUŠANA KRAIGHERJA, KI JE NEPOSREDNO SODELOVAL S TONETOM TOMSIČEM. Z ENE SVOJIH POTI V MESTO, KO NAJBI BIL DOBIL ZVEZO Z ZAGREBSKO PARTIJSKO ORGANIZACIJO. SE NI VRNIL. UJELI SO GA! BIL JE TO V ZACETKU JUNIJA 1942, ŽE 11. JUNIJA PA SO GA PO STRAHOVITEM MUČENJU USTRELILI V GRAMOZNI JAMI.

Zapisano po pripovedovanju

Napad na belogardistično postojanko Sv. Križ

Sredi noči so v našo hišo prišli partizani Cankarjeve brigade. Bil je to celoten štab s komandantom Draganom Jeftičem na čelu. Od domačinov so bili še: Anton Kambič, ki je kasneje padel na Vodenicah; dobrodušni in danes že upokojeni Salči Ahmič iz Kostanjevice; bivši orožnik Laz Božić, ki je tudi upokojen in živi v Mariboru; Karol Vene iz Novega mesta; Mirko Rebzelj, upokojeni podpolkovnik iz Ljubljane; upokojeni major Alojz Colarič iz Dola in mnogi drugi. Štab je izdal ukaz za napad na belogardistično postojanko Sv. Križ (danes Podbočje) pri Kostanjevici.

Z zanimanjem sem opazoval ljudi srednje starosti in odločnih obrazov, ki so sestavljali načrt. Posebno dobro se spominjam kasneje padlega heroja Jeftiča in generalmajorja Alojza Zoklja iz Krške vasi.

Napad se je začel pozno ponoči. Kurirji so seznanjali komandanta o poteku napada do tretje ure zjutraj, potem pa so odšli tudi oni v napad. V zvoniku cerkve je bila strojnica in ob njej pet belogardistov. Ker se na poziv partizanov niso vdali, so začeli le-ti streljati v line zvonika. Streljali so tako močno, da je morala strojnica utihniti. Nato so belogardisti začeli metati bombe. Partizani so pod zvonikom zakurili ogenj. Dim je prisilil belogardiste k vdaji. Eden izmed njih je bil znan krvnik, ki je

imel na vesti veliko nedolžnih ljudi. Tudi v župnišču naproti cerkve je bila četa belih, ki so se iz utrjenih oken srdito branili. Nemci so zjutraj drugega dne poslali belogardistom na pomoč dva kamiona vojakov, iz Cerkelj pa so prišla letala. Partizani, ki niso imeli na voljo težkega orožja, so se morali umakniti do Starega gradu. Nemci si za njimi v hrib pa le niso upali.

Po pripovedovanju partizanov se je v tem boju najbolj odlikoval neki »Bradač«, doma iz okolice Novega mesta. Čeprav je bil star več kot šestdeset let, je veljal za najboljšega strelca v Cankarjevi brigadi.

Prav je, da se ob koncu tega zapisa še enkrat spomnimo komandanta partizanskega napada na belogardistično postojanko Sv. Križ narodnega heroja Dragana Jeftiča in njegovih besed: »Za Slovence bi dal tudi življenje!« (In res ga je dal — v boju pri Žužemberku ga je zadela granata.) To je bil boj, ki sicer ni bil kronan z velikim uspehom, vendar je bil nemajhnega pomena za NOB. Takrat, leta 1942, so bili namreč okupatorji na vrhuncu svojih moči. S tem napadom so partizani Italijane zaudali s takim strahom, da pri Sv. Križu ni bilo nikoli več belogardistične postojanke, ljudstvu pa vili verovo v moč in pogum narodnoosvobodilne vojske.

FRANC COLARIČ

SASKA ŠABEC:

Domovina

MED CVETJEM POSTALA SEM SREDI
POLJA,
STRMELA V VENEC MOGOČNIH GORA.
JE BOŽALO SONCE POMLADNO ZEMLJO
Z NEVIDNO, A ČUDEŽNO ZLATO ROKO.

VODILA ME POT JE DALJE MED GRİČI,
SREBRNE SO PESMI PREPEVALI PTIČI.
OBJEL MI POGLED JE TEMNE

GOZDOVE,
VASICE KOT ČREDE, ZVONIKA
IN KROVE.

POVZPNEM SE NA GORO IN TAM
ZA OBZORJEM
KOT MODRA GLADINA SVETLIKA
SE MORJE,
IN VITKE CIPRESE Z OBMORSKIH
DOBRAV
SUMIJO OD DALEČ V NEŽNI POZDRAV.

KOT V DLAN SEM ZAJELA TE NASE
DOLINE
IN GORE IN JEZERA, MESTA, PLANINE,
PREVZELA ME MISEL JE PONOSNA,
EDINA:
TO NAŠA IN MOJA JE DOMOVINA!

Nagrajeni prispevek

Marko je bil fant od fare!

Na koncu majhne slovenske vasi v bližini gozda je stala hiša. »Pri Kruhovih« so ji rekli. V njej je živel številna družina. Oče Tone je bil priden človek in zavečen Slovenec. Kmalu je odšel v gozdove, da bi se boril za svobodo domovine, ki jo je tako ljubil. Mati Francka je bila prava partizanska mamica. Tako so bila mimoidoim partizanom duri njihovega doma vedno na stečaj odprte. Tudi pet Kruhovih otrok je odšlo v boj za svobodo in pri materi je ostal le najmlajši, komaj pet let star Marko.

Nekega dne so našli vaščani hudo ranjenega in nezvestnega partizana. Prinesli so ga v hišo Kruhovih. »Tam bo še najbolj na varnem!« so dejali. V že pripravljem zasilnem skrivališču v hlevu so ga skrbno pokrili s steljo.

Prišlo je jutro.

Sonce, ki je grelo cvetlice, je pravkar pokukalo izza gorskih

vrhov. Vetrč je rahlo pihljajl in komaj prebujene ptičice so že odpirale lačne kljunčke. Tudi Marko je bil že vstal. Mati ga je poslala v bližnji gozd po drva. Že je bil na pol poti, ko je zagledal štiri v zelene uniforme oblečene ljudi s kljukastimi križi na kapah. Marko jih je takoj prepoznal. »Nemci!« je kričnil od strahu in hajd proti domu. »Prihajajo!« je kričnil, ko je vstopil v domačo hišo. »Brž v hlev!« je dejala mati Francka, ki je takoj vedela, za kaj gre. »Edina rešitev je klet s krompirjem, za vse drugo je premalo časa!« je dodal sosed. No, pa so ga spravili tja... Ni minilo dolgo časa in že so bili Nemci v hiši. Ničesar jim ni uspelo odkriti. Ko so odšli, je mati stisnila sinka k sebi in ponosno dejala:

»Marko, ti si fant od fare!«

SASA ZADNIKAR

Ob tabornem ognju

Bližal se je rojstni dan predsednika Tita. V sredo pred praznikom so učenci četrtega razreda iz Mojstrane sprejeli na Belem polju »Kurirčkovo pošto«. Nato so jo srečno prinesli v šolo, kjer je prenočila kar v zbornici.

Zvečer istega dne smo pripravili miting. Pevski zbor je zapel nekaj pesmi, nekateri pa so recitirali. Tudi jaz sem bila med nastopajočimi. Nato smo prinesli dračje in zakurili pravi taborni ogenj. Peter je zaigral na harmoniko in daleč naokoli je bilo slišati partizanske pesmi, ki jih je pel šolski pevski zbor.

Naslednjega dne smo učenci tretjega razreda odnesli kurirčkovo torbico naprej po skrivnih poteh. Padli smo v eno izmed zased, pa smo se iz nje srečno izmuznili. Na mostu na Belci smo »Kurirčkovo pošto« izročili učencem iz Kranjske gore in z njo čestitke tovarišu Titu za rojstni dan.

BARBKA KLINAR

Tudi to se je dogajalo

Narisal: EVGEN SAJOVIC

»Bilo je spomladi leta 1945. Enoti Vojkove brigade sem bil dodeljen kot brigadni obveščevalec z nalogo, da ugotovim premike sovražnih čet. Že na povratku v štab sem naletel na skupino vojakov (sovražno!), ki je čakala v zasedi na grebenu nad našimi položaji. Ker so bili v uniformi zelenkaste barve, sem mislil, da so pripadniki tako imenovanega »ruskega bataljona«, ki so se borili v naših vrstah. Pozdravil sem jih po srbsko. Prijazno so odgovorili, verjetno prepričani, da sem četnik. »Kar naprej, tod prav gotovo ne boste naleteli na sovražnika!« Tu sem se torej srečno

zmazal! Čez nekaj časa sem srečal četniško izvidnico, ki me je hotela ustaviti. Vedel sem, da letem ne bom kos, in sem se pogljal v beg. Začeli so streljati za menoj. Zagledal sem grmičevje in sem se pogljal vanj. Z nahrbtnikom in rokami sem se ujel za veje — pod menoj pa je zazijala kraška jama. Tudi ta izlet v neznanost se je srečno končal. Iz jame me je rešil tovariš, ki je skrit opazoval moj beg, in me pospremil v štab. Tako sem svojo nalogo uspešno končal.

To zgodbičko mi je povedal moj očka!

MATJAZ DOBROVOLJC

KRAMLJANJE

Draga tovarišica Milena!

Po dolgem času se zopet oglašam. To, kar bom zapisala danes, bi morda bolj sodilo v rubriko »Ob tabornem ognju«. Prišluhnite in odločite. Že drugo leto teče, kar so me sprejeli v zvezo komunistov. Do danes sem bila na štirih sestankih — predavanja ni bilo nobenega — in to je bilo tudi vse. Pričakovala sem mnogo več! Potem pa naj mi kdo govori o nalogah in perspektivi mladih ter podobnem! Včasih se ob kakšnem članku le nasmejem in si mislim svoje. Mnogo bi ti še želela povedati, toda včasih je bolje, da ostanejo nekatere misli neizrečene. Čedalje bolj me prevzema občutek, ki mi ruši zaupanje v svetle ideale, ki so mi bili vcepljeni. Zgodí se celo, da mislim, da so mnogi med narodnoosvobodilnim bojem izgubili svoja življenja zaman... Nisem prenapet; napisala sem le to, kar se drugi boje izpovedati. Morda imajo prav! Življenje se tako rado in včasih tako kruto poigra s človeškimi usodami. Ta misel se mi vedno utrne takrat, ko v naši veži zaslišim težke korake sosedov. Veliko pije. Zgodba njegovega življenja je žalostna, a nihče je več ne posluša. Se mlad fant je šel v partizane... Stanuje pa v sobici, ki ni dostojna človeka; sobici, ki so mu jo dali dobri ljudje.

Upam, da boste pismo objavili, saj pravite, da je rubrika »Kramljanje« naša tribuna.

Lep pozdrav vam in vsem sodelavcem!

NATAŠA KRVINA
Brezje 34, p. Dobrova
pri Ljubljani

Draga Nataša!

Upam, da bodo tvojim besedam sledile nove in nove izpovedi mladih in da nam boste slednjič pogumno in odkrito odprli svoja srca. Dobronamernih in pravičnih misli ne bom nikoli zavrgla! Še tebi nekaj nasvetov, Nataša. Skrbno pogledaj okoli sebe in videla boš, da smo konec koncev srečna dežela in da žrtve med narodnoosvobodilnim bojem le niso bile zaman. Zato proč z malodušjem in črnimi mislimi, pa na delo — le to je prava pot!

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana tovarišica urednica!

Sem učenka tretjega razreda osnovne šole Mojstrana. Moje pismo je gotovo prvo iz našega kraja. Morda sem s spisom že nekoliko pozna. Več dni sem namreč zbiral pogum, da vam pišem. Povedati vam moram tudi, da je pri nas veliko mladih, ki bero vaš list.

Lep pozdrav!

BARBKA KLINAR
Mojstrana

Draga Barbka!

Glede pisanja za mladinsko stran »TV-15« je strah popolnoma odveč. Vedi, da za vse na svetu ne bi vrgla v koš tako lepo in skrbno napisanega prispevka. Pa kmalu se zopet oglaš!

Lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VAŠA TRIBUNA. ZATO
PISITE!

Okrogle in oglate

Važen je prometni davek... Neke vojvodinske občine so dovolile lastnikom priprav za kockanje odpreti igralnice. Te občine so, po sodbi izvedencev, v pravni zablodi. One sicer dobro vedo — meni novosadski »Dnevnik« — da so v pravni zablodi, prav tako dobro pa vedo tudi, kako velike dohodke prinašajo igralnice, saj kopijo lastniki igralnic velike denarje ter plačujejo ustrezen prometni davek...

Prehuda vnema... Na občinski konferenci Zveze mladine v Zagubici je mladina obravnavala razne probleme, ki jo žulijo. Eden teh problemov je tudi alkoholizem v tem kraju. Neki razpravljavec se je dvignil in želéno zahteval: »Tovariši, alkohol moramo neusmiljeno uničevati! Požarevaška »Narodna reč« se hudo boji, da bi mladinci utegnili navedene besede preveč dobesedno razumeti...

Opozorilo »zmagovalec«. Po rimskih ulicah že dlje kroži neki star, močno poškodovan avtomobil. Nad njegovimi zadnjimi lučmi je moč prebrati močno vidno opozorilo: »Pozor! V dvajsetih prometnih nesrečah sem bil — zmagovalec!«

Bavbav za politike: Predsednik Francije George Pompidou je dejal v nekem intervjuju: »Trije vzroki utegnejo pogubiti politika: ženske, stave in neomejeno zaupanje strokovnjakom.«

Kakor v pravadnih, pravilnih časih... Časnik »Stuttgarter Wochenblatt« je objavil takle oglas: »Prodaj pas nedolžnosti s ključavnico.« Upajmo vsaj, da gre za verhaljmovko...

Konji ali tuji delavci... V zahodnonemškem časniku »Südwestprese« je objavil nekdo takle oglas: »Dam v našem dobro ohranjenem kmečkem hišo, primerno za rejo konj ali nastanitev tujih delavcev.«

Bolj zanesljiva služba... Predsednik britanske vlade Harold Wilson je odgovoril na vprašanje, ali sedi čvrsto v sedlu: »Če bi bil v naših sedanjih športnih razmerah nogometni menažar, bi se bolj bal, da bom izgubil delo ko v svoji sedanji službi kot predsednik vlade.«

Ponavljaj vztrajno napake! Francoski satirik Henri Tussaud je napisal: »Politika in pravopis sta kakor dvojčka. Ko več ljudi vztrajno ponavlja isto napako, postane napaka pravopisno pravilo.«

Cas ne spi... Neki angleški zgodovinar je dejal na sestanku sociologov v Londonu: »Prihodnost je pogosto že tu preden dozorimo, da jo lahko sprejmemo.«

Ona že ve! Francoska pisateljica Francoise Sagan je odgovorila na vprašanje v neki anketi: »Nobena ženska ne nosi obleke, ki jo je zavrgla kakšna druga ženska. Ko pa gre za zavrnjeno moškega, ženske niso tako izbirne...«

Ceprav so jim zamašili usta... Ob sojenju skupini grških intelektualcev v Atenah je komentator londonskega radia ugotovil: »Usta so sicer zaprta, problemi pa so ostali odprti.«

Policijska skuša vedno usmerjati... Policijski satirik Stanislav J. Lec je takole ocenil vlogo policije v nekaterih državah: »Policijska skuša tudi na križiščih zgodovine usmerjati promet.«

Naivni teolog... Profesor bogoslovja dr. Hans Gise je obravnaval v nekem članku vlogi spovednikov. Napisal je: »Zalostno je, menim, da spovedniki tako malo vedo o seksu.«

Spaak o demokraciji. Belgijski politik, nekdanji ministrski predsednik in večkratni minister Paul Henri Spaak je rekel o svojih skušnjah: »Demokracija se kaže pogostoma v prizadevanju — prekriti drugega.«

Ljudje, kakršni bi bili potrebni... Neki ameriški pisatelj je napisal v nekem članku: »Človeštvo je prizadeto, ker so ponavadi modri ljudje strahopetni, bedaki pogumni, nadarjeni nestrpní. Ideal je: pogumen moder človek, ki je hkrati strpen, kolikor je potrebno.«

Brezplačni pouk... Silvana Armetulič je hotela v odmoru med snemanjem televizijske emisije narodne glasbe »Selo moje« kupiti pri akviziterju knjige »Seksus«, »Pleksus«, »Neksus«, vendar si je premislila, ko ji je igralac Dragan Carić velikodušno obljubil: »Počemu izdajata tako velike denarje? Jaz ti bom vse to brezplačno razložil.«

Težka odločitev... Ko so časnikarji vprašali Tamaro Bakič, kaj meni, katera manekenka je v Jugoslaviji najboljša, je odgovorila: »Pa, pravzaprav ne vem... brčkone — jaz.«

Ameriški politiki, zlasti pa predsednik Kennedy, so ugotavljali, da naredi CIA toliko več napak, kolikor samostojnejša je, kolikor bolj je »država v državi«. Zato je John Kennedy zelo ljubeznivo odpustil dotedanjega šefa Allana Dullesa in postavil na njegovo mesto McCona. Vendar se vloga CIA s tem ni prav nič oslabilila: dokaz za to je vojna v Indokini.

Medtem ko ameriška tajna služba veruje v tehniko kot v všemogočnega boga, je za sovjetske značilno, da se opira na človeške osebnostne vrline, na obveščevalca starega tipa, strokovnjaka ali umetnika, vsekakor na osebnost, ki jo je mogoče spremeniti v »državljan« tiste dežele, v kateri naj bi »delal«.

Takšni agenti stare šole morajo biti ideološko zanesljivi in včasih tudi zanesenjaki. Vendar morajo biti tudi neoporočni profesionalci. Tako na primer bodo brčkone držale govorice, da stoji nekje v Ukrajini mestece, kakršna so značilna za ameriški Srednji zahod. V tem mestecu, ki je »neza-poslenim prepovedan«, ni slišati druge govorice kot ameriško angleščino. V njem se gnete sto ljudi — ne zmerom istih — obeh

spolov. Vsi so zgledno marljivi, inteligentni, vsi govorijo skozi nos, žvečijo žvečilni gumi, hodijo v »High school«, v »drugstore«, se vozijo s »second-hand cars« po »Main Streetu«, v kino gledajo zadnje hollywoodske filme in igrajo baseball. Na pamet znajo tabelo prvenstva v rugbyju in vedo za značilnosti vseh soprogov Elizabeth Taylor.

Najboljši »meščani« tega mesta grede naposled v ZDA z lažno ameriško identiteto ali pa s pravo identiteto koga, ki je izginil. Če se le da, se zaposlijo v kakšnem podjetju, ki dela za obrambo, nato pa »zaspijo zimski sen«: kakšnih pet let se vživljajo, dokler jim naposled tudi Američani ne govorijo kot vsem drugim pravim Američanom.

Ko začno opravljati vohunski poklic, se zelo redko sestanejo z agenti, s katerimi delajo (teh je največ šest), še redkeje pa vidi svojega »oficirja za zvezo« (največkrat diplomata, ki uživa diplomatsko imuniteto). To se zgodi le tedaj, ko se znajdejo v težavah. Po navadi oddajajo informacije v »poštne nabiralnike«: na posebna skrivališča v javnih straniščih, razpokah v zidu itd.

Če po naključju »padejo«, potem je tega kriva napaka kakšnega podrejenega agenta, ki so ga sami pridobili. To je tudi največje tveganje. Vendar se brez tega ne da. Navzlic temu je treba povedati, da so v zadnjih dvajsetih letih v vseh zahodnih državah aretirali komaj nekaj deset sovjetskih vohunov.

Višji agenti, ki organizirajo in vodijo revolucionarne vojne, niso agenti v siceršnjem pomenu te besede, marveč voditelji, politiki, vojaški poveljniki revolucionarnih vojn. Gre za ljudi, ki so se visoko izobrazili na nekakšnih diplomatsko-vojaških akademijah, na univerzi »Patrice Lumumba«, ki je namenjena afriškim deželam, na vojaškem inštitutu za študij in proučevanje tujih jezikov itd.

Sovjetski uspehi pri raziskovanju vesolja so vsekakor dokaz, da sovjetska tehnika prav nič ne zaostaja za ameriško. Toda za SZ je značilno nekaj drugega: vse je prikrito, vse je tajno. Ko se zgodi, da v ZDA ujamejo kakšnega sovjetskega agenta, vedo o njem tako malo, da včasih niso prepričani niti o tem, kaj je sploh počel, kaj ga je najbolj zanimalo.

Nosilec vse politike in vojaške strategije SZ je centralni komitej KP ZSSR oziroma njegov politbiro. Ta nenehno pazi na to, da je SZ duhovno mobilizirana za boj zoper vse imperialistične sovražnike (defenzivni cilj) in da vodi revolucionarno vojno (ofenzivni cilj). Izvršni organ na tem področju je KGB (Komitet gosudarstvenoj bezopasnosti — Odbor za varnost države), po katerega neposrednim vodstvom je vsa organizacija vohunske in protivohunske službe. Svoje vohunske službe nimajo samo vsa ključna ministrstva, marveč tudi vsa sovjetska zunanja trgovina. Notranje ministrstvo ima celo obrambno armado graničarjev, ki so vsi po vrsti izredni vojaki in izredni — policaji.

O proračunskih sredstvih ni podatkov. O številu vohunov ni podatkov. Morebiti gre za pol milijona vojakov v SZ in približno toliko v drugih deželah socialističnega bloka (brez LR Kitajske). Politbiro ima imenitnega sodelavca v Kominformu, ki usklajuje dejavnost vseh komunističnih gibanj. Ko je še obstajala Kominterna, je bila v Moskvi gromozanska kartoteka vseh članov komunističnih partij na svetu. Individualne kartoteke so vsebovale podatke o lastnostih in nagnjenostih posameznika, tako da je bila lahka izbira za slehrno akcijo. Natanko je bilo znano, kako in v kolikšnem obsegu je mogoče računati s posameznim članom komunistične partije.

Obstajala je tudi regionalna specializacija, ki je temeljila na starih zgodovinskih prijateljstvih in simpatijah. Tako se je Poljska specializirala za Francijo, Vzhodna Nemčija za Zahodno Nemčijo, Českoslovaška za zahodno Evropo in njene nekdanje kolonije itd.

Tako ZDA kot ZSSR uporabljajo trgovino za prikrivanje tajnih agentov ter zlorablja diplomatsko imuniteto. Nekateri so menili, da sta dve tretjini sovjetskih diplomatov v tujini vključeni v obveščevalno službo. Toda Oleg Penkovski, ki so ga v SZ obsodili na smrt, ker je vohunil za Američane, je še pred aretacijo obvestil ameriške sodelavce, da je številka višja: 80 odstotkov sovjetskih diplomatov, ki službujejo v tujini, se ukvarja z vohunstvom.

(Na Zahodu trdijo, da je bil Penkovski osebni prijatelj Nikite Hruščova, da je bil leta 1957 imenovan za stalnega sekretarja skrajno tajne organizacije »Korzi-gak«. Penkovski je izvedel operacijo »Razpadanje«, ki naj bi unazlaga ugled Velike Britanije med zahodnimi zavezniki, tako da je sprožil znamenito afero Profumo-Ward. Še med operacijo pa je šef KGB Semičasni izvedel, da je Penkovski izdajalec: Američane in Angleže je obveščal o notranjem položaju v ZSSR. Po aretaciji je Penkovski priznal, da je kriv in 11. maja 1963 so ga obsodili na smrt, potem pa ustreli na poligonu Hodinka pri Moskvi.)

Podatek Penkovskega (o tistih 80 odstotkih) je nekoliko olajšal delo zahodnih obveščevalcev, ki so se ubadali s problemi: kako ločiti vohune in nevhune med sovjetskimi diplomati.

Konec

Številke o človeškem mravljišču

Združeni narodi vsako leto objavijo obsežno poročilo, ki vsebuje najrazličnejše demografske podatke. Gre za publikacijo, ki navaja celo goro sicer zelo zanimivih, včasih pa tudi že zaskrbljivih podatkov o razvoju po svetu, posebno še o tem, kako živijo v raznih predelih sveta, koliko prebivalcev ima posamezna država, kako je z umrljivostjo, kako z rojstvi in podobno.

Iz letnega poročila OZN za leto 1969, ki je pravkar izšlo, je na primer razvidno, da bo čez 40 let, to se pravi leta 2009 živel na Zemlji dvakrat toliko ljudi kot jih živi danes, z drugimi besedami, da bo imel naš planet tedaj dobrih 7 milijard prebivalcev. Seveda je to odvisno od tega, ali se bo svet ubranil pred morebitno atomsko katastrofo in ali se bo prirodni prirastek nadaljeval v sedanjem tempu.

Sredi leta 1968 je bilo po podatkih OZN na Zemlji 3 milijarde 420 milijonov ljudi in se je prebivalstvo sveta v letu dni povečalo za 63 milijonov. Sredi letošnjega leta, to se pravi konec junija, pa bo na Zemlji živel 3 milijarde 600 milijonov ljudi. V zadnjih petih letih se je število svetovnega prebivalstva povečalo na leto za 1,9 odst.: vsak dan nas je bilo za 180.000 več, kajti vsak dan se je rodilo 320.000 otrok, 140.000 oseb pa je vsak dan umrlo.

Po številu prebivalstva je daleč pred vsemi državami LR Kitajska, za katero v poročilu piše, da šteje 730 milijonov prebivalcev. Nekateri sicer menijo, da šteje Kitajska že 750 milijonov ali celo 760 milijonov prebivalcev, toda tudi 730 milijonov je veliko, če pomislimo, da je ob zmagi revolucije pred 20

leti štela Kitajska le nekaj nad 500 milijonov ljudi. Na drugem mestu je Indija, za katero pravijo, da ima 524 milijonov prebivalcev, vendar je tudi v tem primeru številka le približna.

Na tretjem mestu je Sovjetska zveza, ki šteje 238 milijonov prebivalcev. Takoj za njo so Združene države Amerike, ki imajo 201 milijon prebivalcev. V Indoneziji živi 113 milijonov ljudi, kar je le za 3 milijone več kot jih šteje Pakistan, medtem ko je Japonska lani prekoračila okroglo število 100 milijonov prebivalcev. V Latinski Ameriki zavzema prvo mesto Brazilija z 88 milijoni prebivalcev, v Afriki je prva Nigerija, katere prebivalstvo znaša 63 milijonov oseb, v Evropi pa vodi — poleg Sovjetske zveze, ki je evrazijska država — Zahodna Nemčija, kjer živi 58 milijonov ljudi.

Največje mesto na svetu (po

številu prebivalcev) je japonska prestolnica Tokio, ki ima že skoraj 9 milijonov prebivalcev. Na drugem mestu je New York z nekaj več kot 8 milijoni ljudi; če pa bi računali tudi predmestje, bi Tokio zaostajal za New Yorkom.

Človeštvo se najbolj naglo množi na najslabše razvitih področjih sveta. Predvsem velja to za Latinsko Ameriko, kjer s številu prebivalstva poveča vsako leto za 2,9 odst., medtem ko se narodni dohodek poveča le za pičla dva odstotka, tako da je lakota v tem delu sveta iz leta v leto večja. Na manj razvitih področjih živijo tri četrtine svetovnega prebivalstva, poldruga milijarda ljudi je podhranjena, pol milijarde ljudi je sploh lačnih, skratka: na svetu je dve milijardi ljudi, ki nimajo niti toliko hrane, da bi se vsak dan nasitili. In čez 40 let bo na svetu sedem milijard ljudi.

Prispevki za šolo — spomenik NOB

ZZB Izola, 500 din; ZB Tržič, 200 din; Kredita banka Koper, 10.000 din; podjetje Termopol Savodnje, 300 din; Ludvig Malina — Saturnus iz Emmendingena, Zveza na rep. Nemčija, 40 DM; člani kolektiva RZS Idrija (skupno vplačanih 6381,05 din), 27,95 din; Psi-

letu v Cerknem 230 din; učenci šolskega centra Ravne na Koroškem, 219,60 din; RSZ—SRS Uprava javne varnosti Kranju — 500 din; ZB NOV — Krajevni odbor Semečela, 500 din; Radio Koper — Sindikalna podružnica, 850 din; ZB NOV — Sveto, 230 din; Janez Jeram, Spodnja Idrija 22, 100 din; Justina Bogataj, Lazec 35, Cerkno, 10 din; Krajevni odbor RK Medvoče, 100 din; Slavica Trošt, Lozice 14, p. Podnanos (dinar tečajnikov preživelih), 50 din; Dane Debič, Zalec, Gregorčičeva 12, 20 din; Občinski komite ZKS Idrija, 147 din; Ivan Bratko, Ljubljana, Podrožnica 1, 600 din; Ivo Graul, Ljubljana, Kidričeva 13, 50 din; Karel—Zvonimir Makuc, Kranj — Begunska 6, 20 din; Mercator — Kavarna »Evropac«, Ljubljana — 1500 din; ZB NOV Gaberje — Hudinja — Cerkle, 377 din; Osnovna šola Komenda—Moste (šolski dinar), 385 din; Vlado Koder, Koper, Nazorjev trg 1 b, 80 din; Pavel Brijon, Skofja Loka, Partizanska 2, 50 din; Upravni organi SO Idrija — člani kolektiva, 497 din; Marjan Tavčar, Nova Gorica, 200 din; Milka Obid, Cerkno 207, 50 din; Pionirski odred Osn. šole Cerkno (za prodane značke), — 443,30 din; Vencelj Platiša, Poče 22, 50 din; Patente pisarne Ljubljana, na. 500 din; Lekarna Jesenice — 500 din.

Stanje 4. junija 1970 — 176.989,50 novih dinarjev.

Odbor za izgradnjo osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem se najtepleje zahvaljuje za do sedaj sprejete prispevke in prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun: 5202-602-66 SDK Idrija — sklad za izgradnjo šole v Cerknem.

hiatrična bolnišnica Idrija (prispevek članov kolektiva), 1015 din; Andrej Celik in Vida Kacin, Cerkno (namesto odkupnine za nevesti), 250 din; Franc Kranjc, Gorje 21, 170 din; KK SZDL Litijska, namesto vena na grob pokojnega Gojka Vidoviča, 150 din; Maks Pagon, Cerkno 49, 500 din; Katarina Mlakar, Gostilna Log—Novaki, 150 din; Antonija Celik, Cerkno 38, 50 din; Katarina Gosar, Cerkno 88, 10 din; Gabriel in Tončka Albreht, Cerkno 37, 500 din; člani turističnega društva »Zbilje« na iz-

24

»TV 15« izhaja vsak teden — Izlaja ga zavod Borec Ljubljana. Beethovnova 10 kot glasilo ZBZ NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Pisk in klisej: OGP »Delo« Ljubljana Pomsčeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letne naročnine 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za izposojitev stane 50 dinarjev — Naročninc pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana Beethovnova ulica 10 pošto predal 598/XI ali na tekoči račun štev. 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901 Jajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo